

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

**HOTUBA YA WAZIRI WA MAENDELEO
YA MIFUGO NA UVUVI, MHESHIMIWA
DKT. DAVID MATHAYO DAVID (MB),
AKIWASILISHA BUNGENI MPANGO
WA MAENDELEO NA MAKADIRIO
YA MATUMIZI YA FEDHA
KWA MWAKA 2012/2013**

DODOMA

AGOSTI 2012

YALIYOMO

1.0 UTANGULIZI	1
2.0 HALI YA SEKTA ZA MIFUGO NA UVUVI	5
3.0 MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA MPANGO WA MWAKA 2011/2012 NA MWELEKEO WA BAJETI YA MWAKA 2012/2013	10
A. UKUSANYAJI WA MAPATO	10
B. MATUMIZI YA FEDHA	10
C. UBUNIFU NA UTEKELEZAJI WA SERA NA SHERIA ZA SEKTA	11
D. UENDELEZAJI WA SEKTA YA MIFUGO	15
Mifugo na Mazao yake	15
Uendelezaji wa Zao la Nyama katika Kampuni ya Ranchi za Taifa (National Ranching Company - NARCO)	20
Biashara ya Mifugo na Mazao Yake	26
Uboreshaji wa Minada ya Upili na Matumizi ya Mizani	30
Viwanda vya Kusindika Mazao ya Mifugo	31
Uendelezaji wa Malisho na Mbegu	33
Utatuzi wa Migogoro ya Wafugaji na Watumiaji Wengine wa Rasilimali za Ardhi, Maji na Malisho ya Mifugo	35
Utoaji wa Kifuta Machozi kwa Wafugaji	37
Usindikaji wa Vyakula vya Mifugo	38
E. UDHIBITI WA MAGONJWA YA MIFUGO	39
Ukaguzi wa Mifugo na Mazao yake	51

Uchunguzi na Utafiti wa Magonjwa ya Mifugo	51
Utambuzi, Usajili na Ufuatiliaji wa Mifugo	58
F. SENSA NA TAKWIMU ZA MIFUGO	59
G. UENDELEZAJI WA SEKTA YA UVUVI	60
Uvunaji wa Samaki na Uzaji wa Mazao ya Uvuvi	60
Viwanda vya Mazao ya Uvuvi	62
Usimamizi na Ufuatiliaji wa Masoko ya Samaki	62
Bei ya Samaki aina ya Sangara katika Ukanda wa Ziwa Victoria	63
Kuwawezesha Wavuvi Wadogo	65
Uthibiti wa Ubora na Usalama wa Mazao ya Uvuvi	67
Maabara ya Taifa ya Uthibiti wa Ubora wa Mazao ya Uvuvi-Nyegezi	71
H. UKUZAJI WA VIUMBE KWENYE MAJI	72
Kuwezesha Wafugaji wa Viumbe kwenye Maji	75
I. UKUSANYAJI WA TAKWIMU ZA UVUVI	76
J. UTAFITI WA MIFUGO NA UVUVI	78
Uwezesaji na Uratibu wa Tafari	78
Kuanzishwa kwa Taasisi ya Utafiti wa Mifugo Tanzania	81
Utafiti wa Uvuvi	86

K. MAFUNZO YA MIFUGO NA UVUVI	88
Huduma za Ugani	89
L. USIMAMIZI WA UBORA WA MAZAO NA HUDUMA ZA MIFUGO	93
Bodi ya Nyama Tanzania	93
Bodi ya Maziwa Tanzania	95
Baraza la Veterinari Tanzania	98
Ukaguzi wa Mazao na Pembejeo za Mifugo	101
M. USIMAMIZI WA RASILIMALI ZA UVUVI	102
Kitengo cha Hifadhi za Bahari na Maeneo Tengefu	102
Mamlaka ya Kusimamia Uvuvi Bahari Kuu (Deep Sea Fishing Authority – DSFA)	105
Udhibiti wa Uvuvi haramu	108
Ushirikishwaji wa Wadau katika usimamizi wa Rasilimali za Uvuvi	111
Mradi wa Usimamizi wa Mazingira ya Bahari na Ukanda wa Pwani (Marine and Coastal Environment Management Project - MACEMP)	115
N. MASUALA YA MTAMBUKA	117
Utawala na Usimamizi wa Rasilimali Watu	117
Utawala bora, Jinsia na UKIMWI	120
Mawasiliano na Elimu kwa Umma	121
Hifadhi ya Mazingira na Mabadiliko ya Tabia Nchi	124

O. MAADHIMISHO NA MAKONGAMANO	
MUHIMU KATIKA SEKTA ZA MIFUGO NA	
UVUVI	125
Siku ya Wakulima na Wafugaji (Nanenane)	125
Siku ya Chakula Duniani	126
Siku ya Mvuvi Duniani	126
Uhamasishaji Unywaji wa Maziwa	127
Siku ya Veterinari Duniani	127
Kongamano la Kisayansi la Vyama vya	
Wataalam wa Uzalishaji Mifugo na Madaktari	
wa Mifugo	128
4.0 SHUKRANI	129
5.0 BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA	
2012/2013	132
6.0 MAJEDWALI	134

**HOTUBA YA WAZIRI WA MAENDELEO
YA MIFUGO NA UVUVI, MHESHIMIWA
DKT. DAVID MATHAYO DAVID (MB),
AKIWASILISHA BUNGENI MPANGO
WA MAENDELEO NA MAKADIRIO
YA MATUMIZI YA FEDHA KWA
MWAKA 2012/2013**

1.0 UTANGULIZI

1. **Mheshimiwa Spika**, kufuatia taarifa iliyowasilishwa leo hapa Bungeni na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Kilimo, Mifugo na Maji, iliyochambua bajeti ya Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi, naomba kutoa hoja kwamba Bunge lako Tukufu lipokee, kujadili na kupitisha taarifa ya mapitio ya utekelezaji wa kazi za Wizara kwa mwaka 2011/2012 na mwelekeo wa kazi za Wizara kwa mwaka 2012/2013. Aidha, naliomba Bunge lako Tukufu likubali kupitisha Mpango wa Maendeleo na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Fedha ya Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi kwa mwaka wa fedha 2012/2013.

2. **Mheshimiwa Spika**, napenda kumpongeza **Mheshimiwa Dkt. Jakaya Mrisho Kikwete**, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, **Mheshimiwa Dkt Mohamed Gharib Bilal**, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na **Mheshimiwa Mizengo Kayanza**

Peter Pinda, Mbunge wa Katavi na Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuongoza nchi yetu kwa busara na hekima ambayo imeendelea kuleta amani, utulivu na maendeleo. Aidha, nachukua nafasi hii kumshukuru Mheshimiwa Rais kwa kuendelea kuwa na imani nami kuongoza Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi.

3. **Mheshimiwa Spika**, pia nawapongeza Waheshimiwa Mawaziri na Naibu Mawaziri wote walioteuliwa hivi karibuni na Mheshimiwa Rais kuongoza Wizara mbalimbali. Aidha, naomba kuwapongeza Waheshimiwa Wabunge wapya walioteuliwa na Mhe. Rais ambao ni **Mhe. Profesa Sospeter Mwijarubi Muhongo, Mhe. James Francis Mbatia, Mhe. Janeth Zebedayo Mbene** na **Mhe. Saada Mkuya Salum**. Vilevile, niwapongeze Waheshimiwa Wabunge waliongia Bunge hili kupitia chaguzi ndogo ambao ni **Mhe. Dkt. Dalaly Peter Kafumu**, Jimbo la Igunga; **Mhe. Joshua Samwel Nassari**, Jimbo la Arumeru Mashariki na **Mhe. Cecilia Daniel Paresso**, Viti Maalum. Naahidi kushirikiana nao katika kutekeleza majukumu ya nchi.

4. **Mheshimiwa Spika**, Wizara ilipokea kwa masikitiko makubwa taarifa za vifo vya Waheshimiwa Wabunge wenzetu; Hayati **Mhe. Mussa Hamis Silima** aliyekuwa Mjumbe wa Baraza la Wawakilishi, **Mhe. Regia Estelatus**

Mtema aliyekuwa Mbunge wa Viti Maalum na **Mhe. Jeremia Solomon Sumari**, aliyekuwa Mbunge wa Arumeru Mashariki. Naungana na Waheshimiwa Wabunge wenzangu, kutoa salamu za rambirambi kwa familia za marehemu, ndugu na wananchi waliokuwa wanawakilishwa na wabunge hao. Aidha, naomba nitumie fursa hii kuwakumbuka wananchi wenzetu waliopoteza maisha yao kutokana na sababu mbalimbali zikiwemo ajali za Meli za Spice Islander iliyotokea Nungwi Bay Zanzibar tarehe 10 Septemba, 2011 na Mv Skagit iliyotokea eneo la Chumbe Zanzibar tarehe 18 Julai, 2012, mafuriko na maafa mengine yaliyotokea hapa nchini. Tunamuomba Mwenyezi Mungu aziweke roho za marehemu hao mahali pema peponi, Amina. Vilevile, naomba kuwapa pole wananchi wenzetu waliopoteza makazi na mali zao kutokana na maafa mbalimbali.

5. **Mheshimiwa Spika**, napenda kutumia nafasi hii kuwashukuru Wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Kilimo, Mifugo na Maji chini ya Mwenyekiti wake **Mhe. Profesa David Homeli Mwakyusa**, Mbunge wa Rungwe Magharibi, kwa ushauri, maoni na ushirikiano wao mkubwa waliotupatia katika utekelezaji wa majukumu yetu ikiwa ni pamoja na maandalizi ya bajeti hii. Napenda kulihakikishia Bunge lako Tukufu kwamba Wizara yangu itazingatia ushauri,

mapendekezo na maoni yaliyotolewa na Kamati na yale yatakayotolewa na Bunge lako Tukufu.

6. **Mheshimiwa Spika**, naomba kuchukua fursa hii kumpongeza Waziri Mkuu, **Mhe. Mizengo Kayanza Peter Pinda**, Mbunge wa Katavi kwa hotuba yake nzuri yenye kutoa malengo ya Serikali na mwelekeo wa utendaji wa sekta mbalimbali pamoja na kazi za Serikali kwa mwaka 2012/2013. Aidha, nachukua nafasi hii kumpongeza Waziri wa Nchi Ofisi ya Rais, Uhusiano na Uratibu **Mhe. Stephen Masatu Wassira**, Mbunge wa Bunda kwa hotuba yake kuhusu hali ya uchumi wa nchi yetu na Waziri wa Fedha **Mhe. Dkt. William Augustao Mgimwa**, Mbunge wa Kalenga kwa hotuba yake kuhusu bajeti ya Serikali kwa mwaka 2012/2013.

7. **Mheshimiwa Spika**, nawapongeza pia Mawaziri wote waliotangulia kwa hotuba zao ambazo zimeainisha maeneo mbalimbali tunayoshirikiana katika kuendeleza sekta za mifugo na uvuvi nchini. Vilevile, nawashukuru Waheshimiwa Wabunge wote kwa michango yao kuhusu masuala ya maendeleo ya sekta za mifugo na uvuvi kupitia hotuba zilizotangulia. Napenda pia kuwashukuru wananchi wa Jimbo la Same Magharibi kwa kuniadini na kuendelea kunipa ushirikiano katika kusimamia na kutekeleza majukumu yangu. Vilevile, napenda kuishukuru familia yangu kwa kuendelea kunipa nguvu na

kunitia moyo ninapoendelea kutekeleza majukumu ya kitaifa.

2.0 HALI YA SEKTA ZA MIFUGO NA UVUVI

8. **Mheshimiwa Spika**, sekta za mifugo na uvuvi zimeendelea kuwa muhimu katika kuwapatia wananchi ajira, kipato na lishe bora, hivyo kuchangia katika kumwondolea mwananchi umaskini. Aidha, sekta ya uvuvi ina fursa katika utalii rafiki wa mazingira (eco-tourism). Mafanikio katika sekta hizi ni muhimu katika kutekeleza Mkakati wa Taifa wa Kupunguza Umaskini nchini (MKUKUTA II). Mkakati huu unazingatia Dira ya Taifa 2025 na Malengo ya Kimataifa ya Kuondoa Umaskini (*Millenium Development Goals - MDGs*). Katika mwaka 2011, sekta ya mifugo ilikua kwa asilimia **3.9** ikilinganishwa na asilimia **3.4** mwaka 2010 na kuchangia asilimia **3.7** katika pato la Taifa ikilinganishwa na asilimia **3.8** mwaka 2010. Kupungua kwa mchango wa sekta ya mifugo kunatokana na kukua kwa sekta nyingine za kiuchumi nchini. Kulingana na takwimu zilizotolewa na Ofisi ya Taifa ya Takwimu mwaka 2011, idadi ya mifugo nchini inafikia ng'ombe **milioni 22.8**, mbuzi **milioni 15.6** na kondoo **milioni 7.0**. Pia, wapo kuku wa asili **milioni 35.5**, kuku wa kisasa **milioni 24.5** na nguruwe **milioni 2.01**.

9. **Mheshimiwa Spika**, ulaji wa mazao ya mifugo kulingana na viwango vya Shirika la Chakula na Kilimo la Umoja wa Mataifa (FAO, 2011) ni kilo **50** za nyama, lita **200** za maziwa na mayai **300** kwa mtu kwa mwaka. Kwa upande wa nchi yetu viwango vya ulaji wa mazao hayo kwa sasa ni wastani wa kilo **12** za nyama, lita **45** za maziwa na mayai **75** kwa mtu kwa mwaka.

10. **Mheshimiwa Spika**, nchi yetu ina maeneo mengi ya uvuvi ikiwa ni pamoja na eneo la maji baridi linalojumuisha maziwa ya Ziwa Victoria (kilometa za mraba **35,088**), Ziwa Tanganyika (kilometa za mraba **13,489**), na Ziwa Nyasa (kilometa za mraba **5,700**). Pia kuna maziwa ya kati na madogo **29**, mabwawa **19,443**, mito na maeneo oevu ambayo ni muhimu kwa uvuvi na ufugaji wa samaki. Aidha, eneo la maji chumvi hujumuisha Ukanda wa Pwani wenye urefu wa kilometa **1,424** na upana wa maili za kwenye maji (nautical miles) **200**. Eneo hilo la Bahari limegawanyika katika maji ya kitaifa (Territorial Sea) lenye kilometa za mraba zipatazo **64,000** na eneo la Ukanda wa Uchumi wa Bahari (Exclusive Economic Zone - EEZ) lenye kilometa za mraba zipatazo **223,000**, eneo hilo linaweza kutumika kwa uvuvi na ukuzaji wa viumbe kwenye maji.

11. **Mheshimiwa Spika**, kutokana na utafiti uliofanywa na Taasisi ya Utafiti wa Uvuvi Tanzania (TAFIRI), kiasi cha samaki kilichopo

katika maziwa makuu ni wastani wa tani **1,490,338** (Ziwa Victoria tani **1,027,338**, Ziwa Tanganyika tani **295,000** na Ziwa Nyasa tani **168,000**). Pia, utafiti uliofanywa na Tume ya Umoja wa Mataifa ya Uchumi kwa Afrika (United Nations Economic Commission for Africa - UNECA), katika ukanda wa pwani kuhusu ufugaji viumbe kwenye maji ulionesha kuwa, kuna maeneo sehemu za Tanga, Bagamoyo na Mtwara ambayo kwa pamoja yana ukubwa wa hekta **3,000** na yanaweza kuzalisha tani **11,000** za kambamiti kwa mwaka.

Katika mwaka 2011, sekta ya uvuvi ilichangia asilimia **1.6** katika pato la Taifa ikilinganishwa na asilimia **1.4** mwaka 2010 na kukua kwa asilimia **1.2** ikilinganishwa na asilimia **1.5** mwaka 2010. Kiwango kidogo cha ukuaji kilitokana na kuongezeka kwa ushindani wa mauzo ya samaki na mazao yake nje ya nchi; kupungua kwa kasi ya uvuvi, hususan katika maji baridi uliotokana na kudhibiti uvuaji holela na uharibifu wa mazingira katika mazalia ya samaki; vitendo vya uvuvi haramu; na matumizi ya zana duni za uvuvi. Aidha, kutokana na taarifa ya FAO ya mwaka 2011, ulaji wa mazao ya uvuvi nchini kwa mtu kwa mwaka ni kilo **8.0** ikilinganishwa na kilo **16.7** zinazopendekezwa.

12. **Mheshimiwa Spika**, sekta za mifugo na uvuvi katika mwaka 2011/2012 zimeendelea

kukabiliwa na changamoto mbalimbali ikiwa ni pamoja na:-

- (i) Kuongeza uwekezaji katika sekta za mifugo na uvuvi ili kuongeza uzalishaji, tija na thamani ya mazao ya mifugo na uvuvi;
- (ii) Upatikanaji wa mikopo yenye masharti nafuu kwa ufugaji na uvuvi;
- (iii) Kudhibiti uvuvi na biashara haramu ya samaki na mazao ya uvuvi;
- (iv) Kuainisha, kupima, kumilikisha na kuendeleza maeneo ya ufugaji endelevu ili kudhibiti kuhamahama, kupunguza migogoro baina ya wafugaji na watumiaji wengine wa ardhi, kupunguza uharibifu wa mazingira na kuzuia kuenea kwa magonjwa ya mifugo;
- (v) Kudhibiti magonjwa mbalimbali ya mifugo, hususan ya mlipuko;
- (vi) Upatikanaji wa elimu na teknolojia pamoja na matumizi ya teknolojia sahihi kwa ufugaji na uvuvi endelevu;
- (vii) Upatikanaji wa soko la uhakika la mazao ya mifugo na uvuvi;
- (viii) Upatikanaji wa pembejeo na zana za gharama nafuu kwa ajili ya ufugaji na uvuvi;
- (ix) Kuwa na wataalam wa kutosha kukidhi mahitaji ya sekta za mifugo na uvuvi; na
- (x) Kuwa na rasilimali fedha ya kutosha kukidhi mahitaji ya sekta za mifugo na uvuvi.

13. **Mheshimiwa Spika**, ili kukabiliana na changamoto hizi, Wizara imeandaa na kuanza kutekeleza Programu ya Kuendeleza Sekta ya Mifugo (Livestock Sector Development Programme) na Programu ya Kuendeleza Sekta ya Uvuvi (Fisheries Sector Development Programme) ambazo zimeainishwa katika Mpango wa Taifa wa Maendeleo wa Miaka Mitano (2011/2012 – 2015/2016).

3.0 **MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA MPANGO WA MWAKA 2011/2012 NA MWELEKEO WA BAJETI YA MWAKA 2012/2013**

A. UKUSANYAJI WA MAPATO

14. *Mheshimiwa Spika*, katika kipindi cha mwaka 2011/2012, Wizara ilitarajia kukusanya kiasi cha shilingi **22,475,299,785**. Kati ya hizo, shilingi **9,435,738,377 (42%)** ni kutoka sekta ya mifugo na shilingi **13,039,561,408 (58%)** ni kutoka sekta ya uvuvi. Hadi tarehe 30 Juni, 2012 jumla ya shilingi **17,025,384,378.72** zilikusanywa ikiwa ni asilimia **75.8** ya lengo la makusanyo. Katika mwaka 2012/2013, Wizara inatarajia kukusanya kiasi cha shilingi **18,657,050,000.00**. Kati ya hizo, shilingi **8,499,861,000.00** zitatoka kwenye Sekta ya Mifugo na shilingi **10,157,189,000.00** zitatoka kwenye Sekta ya Uvuvi.

B. MATUMIZI YA FEDHA

15. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2011/2012 Wizara ilitengewa jumla ya shilingi **59,461,601,606.66**. Kati ya hizo, shilingi **38,607,918,606.66** zilikuwa ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida na shilingi **20,853,683,000.00** ni kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo. Kati ya fedha za Matumizi ya Kawaida, shilingi **20,862,841,587.66** ni kwa ajili

ya Matumizi Mengine (OC) na shilingi **17,745,077,019.00** ni kwa ajili ya mishahara (PE) ya Wizara. Vilevile, kati ya fedha zilizotengwa kwa ajili ya maendeleo, shilingi **4,358,694,000.00** zilikuwa ni fedha za ndani na shilingi **16,494,989,000.00** fedha za nje.

16. **Mheshimiwa Spika**, hadi kufikia tarehe 30 Juni, 2012, jumla ya shilingi **43,209,871,764.82** zimetolewa (sawa na asilimia **72.7**). Kati ya hizo, shilingi **32,426,557,620.82** (sawa na asilimia **84**) ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida, ambapo shilingi **32,358,057,620.82** (sawa na asilimia **99.8**) zilitumika na shilingi **10,783,314,144.00** (sawa na asilimia **51.7**) zilitolewa kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya maendeleo ambapo shilingi **10,627,779,729.36** zilitumika (sawa na asilimia **98.6**). Kati ya fedha za Matumizi ya Kawaida, shilingi **17,745,077,019.00** zilikuwa ni kwa ajili ya Mishahara na shilingi **14,681,480,601.82** kwa ajili ya Matumizi Mengine (OC). Kati ya fedha za maendeleo, fedha za ndani ni shilingi **2,481,953,000.00** na shilingi **8,301,361,144.00** ni za nje.

C. UBUNIFU NA UTEKELEZAJI WA SERA NA SHERIA ZA SEKTA

17. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2011/2012, Wizara imeendelea kusambaza na kutoa elimu kwa wadau kuhusu Sera ya Taifa ya

Mifugo ya mwaka 2006. Jumla ya nakala **2,500** za Sera ya Taifa ya Mifugo na nakala **1,500** za Sera ya Taifa ya Uvuvi na Mikakati (1997) zimesambazwa kwa wadau mbalimbali. Aidha, Wizara imechapisha nakala **250** za Mkakati wa Kuendeleza Sekta ya Mifugo wa mwaka 2011 na kusambazwa kwa wadau. Pia, elimu kwa wadau imeendelea kutolewa kupitia matukio mbalimbali ya kitaifa pamoja na mikutano mbalimbali ya kitaaluma na ya wadau yakiwemo Maadhimisho ya Miaka **50** ya Uhuru, Sikukuu ya Nanenane na Wiki ya Uhamasishaji Unywaji wa Maziwa. Katika mwaka 2012/2013, Wizara itaendelea kusambaza na kutoa elimu kwa wadau kuhusu sera za sekta ya mifugo na uvuvi. Aidha, itakamilisha kutafsiri Mkakati wa Kuendeleza Sekta ya Mifugo (2011) katika lugha ya Kiswahili ambapo nakala **5,000** zitasambazwa kwa wadau kwa ajili ya utekelezaji. Vilevile, itakamilisha mapitio ya Sera ya Taifa ya Uvuvi na Mikakati (1997) na kuandaa Mkakati wa kutekeleza Sera hiyo na kuisambaza kwa wadau.

18. Mheshimiwa Spika, Wizara kwa kushirikiana na wadau wa sekta, imeendelea kuandaa na kutoa mapendekezo ya marekebisho ya sheria za sekta za mifugo na uvuvi. Katika mwaka 2011/2012, Sheria ya kuanzisha Taasisi ya Utafiti wa Mifugo Tanzania (Tanzania Livestock Research Institute Act) imepitishwa na Bunge lako Tukufu mwezi Aprili, 2012. Aidha, Wizara kwa

kushirikiana na wadau imeandaa mapendekezo ya kutunga na kurekebisha Sheria zifuatazo:-

- (i) Sheria ya Hifadhi za Bahari na Maeneo Tengefu (The Marine Parks and Reserves Act) Na. 29 ya mwaka 1994;
- (ii) Sheria ya Taasisi ya Utafiti wa Uvuvi Tanzania (The Tanzania Fisheries Research Institute Act) Na. 6 ya mwaka 1980; na
- (iii) Sheria ya Uzalishaji wa Mbari Bora ya Wanyama (Animal Breeding Act).

Vilevile, katika mwaka 2011/2012, Wizara imeandaa kanuni mbalimbali za kutekeleza sheria za mifugo ambazo ni (i) Kanuni nne (4) chini ya Sheria ya Veterinari Na. 16 ya mwaka 2003 na kuchapishwa katika Gazeti la Serikali GN Na. 357, 358, 359 na 360; na (ii) Kanuni chini ya Sheria ya Utambuzi, Usajili na Ufuatiliaji Mifugo Na. 12 ya mwaka 2010 na kuchapishwa katika Gazeti la Serikali GN Na. 362. Pia, Wizara imefanya tafsiri ya Kanuni za Uvuvi za mwaka 2009 katika lugha ya Kiswahili na rasimu kuwasilishwa kwa Mwandishi Mkuu wa Sheria kwa hatua zaidi. Katika mwaka 2012/2013, Wizara kwa kushirikiana na wadau itakamilisha sheria zilizoainishwa hapo juu na kuandaa kanuni mbalimbali za kutekeleza sheria za sekta za mifugo na uvuvi. Aidha, itaandaa tafsiri ya Kiswahili ya Sheria Na. 13 ya Maeneo ya Malisho

na Rasilimali za Vyakula vya Wanyama ya mwaka
2010.

D. UENDELEZAJI WA SEKTA YA MIFUGO

Mifugo na Mazao yake

Zao la Maziwa

19. *Mheshimiwa Spika*, Tasnia ya maziwa imeendelea kukua katika maeneo ya uzalishaji, ukusanyaji, usindikaji na masoko ya maziwa. Uzalishaji wa maziwa uliongezeka kutoka lita **bilioni 1.74** mwaka 2010/2011 hadi lita **bilioni 1.85** mwaka 2011/2012, sawa na ongezeko la asilimia **6** (**Jedwali Na. 1**). Ongezeko hili limetokana na kuongezeka kwa idadi ya ng'ombe wa maziwa pamoja na kuboreshwa kwa mfumo wa ukusanyaji wa maziwa. Kutokana na ongezeko hili, unywaji wa maziwa umeongezeka kutoka lita **44** kwa mtu kwa mwaka 2010/2011 hadi lita **45** kwa mtu kwa mwaka 2011/2012.

20. *Mheshimiwa Spika*, Wizara imeendelea kuboresha mashamba ya kuzalisha mifugo ili kuongeza uzalishaji na ubora wa mifugo ya asili. Katika mwaka 2011/2012, jumla ya mitamba **789** ilizalishwa na kusambazwa kwa wafugaji, sawa na ongezeko la asilimia **9.8** ikilinganishwa na mitamba **712** iliyozalishwa mwaka 2010/2011 (**Jedwali Na. 2**). Katika kuimarisha uzalishaji wa mitamba bora, Wizara imenunua ng'ombe wazazi **65** kwa ajili ya mashamba ya Ngerengere (**30**) na Sao Hill (**35**), na madume bora **21** ya

ng'ombe wa mbegu kwa ajili ya mashamba ya Kitulo (Friesian, **12**), Nangaramo (Friesian, **5**) na Sao Hill (Ayrshire, **2** na Boran **2**). Pia, imenunua vifaa vya uhimilishaji na kukarabati miundombinu ya mashamba ikiwa ni pamoja na kuboresha mifumo ya maji, barabara na njia za kuzuia moto. Katika mwaka 2012/2013, Wizara itaendelea kuimarisha mashamba ya kuzalisha mifugo bora ikiwa ni pamoja na kununua mifugo wazazi na vitendea kazi.

21. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imeendelea kuimarisha Kituo cha Taifa cha Uhimilishaji (NAIC-Arusha) na vituo vitano (**5**) vya kanda vya Dodoma, Kibaha, Lindi, Mbeya na Mwanza ili kuendeleza na kuhamasisha matumizi ya teknolojia ya uhimilishaji. Katika mwaka 2011/2012, jumla ya dozi **172,000** za mbegu bora zimezalishwa ikilinganishwa na dozi **150,000** zilizozalishwa mwaka 2010/2011 ikiwa ni ongezeko la asilimia **12.8**. Pia, jumla ya ng'ombe **81,300** walihimilishwa ikilinganishwa na ng'ombe **76,800** waliohimilishwa mwaka 2010/2011. Vilevile, kazi nyingine zilizotekelezwa ni pamoja na kuzalisha lita **39,150** za kimiminika cha naitrojeni (Liquid Nitrogen); kuanzisha vituo vidogo viwili vya uhimilishaji vya Tabora na Tanga; kufundisha wataalam **105** wa uhimilishaji kutoka maeneo mbalimbali nchini na kununua madume bora **10** kutoka Kenya kwa ajili ya kuzalisha mbegu bora. Katika mwaka 2012/2013, Wizara itaendelea

kuboresha vituo vyake vya uhimilishaji kwa kuimarisha miundombinu na kuviongezea vitendea kazi; kuzalisha dozi **185,000** za mbegu bora za uhimilishaji; kufundisha wataalam **120** wa uhimilishaji kutoka kwenye maeneo mbalimbali nchini na kujenga vituo vya uhimilishaji vya Mpanda na Sao Hill (Mufindi).

Zao la Nyama

22. *Mheshimiwa Spika*, Wizara imeendelea kuhamasisha uzalishaji wa nyama katika maeneo mbalimbali nchini. Katika mwaka 2011/2012, uzalishaji wa nyama umeongezeka kwa asilimia **5.7** kutoka tani **503,496** mwaka 2010/2011 hadi tani **533,711** mwaka 2011/2012 (**Jedwali Na. 1**). Kati ya hizi, nyama ya ng'ombe ni tani **289,835**, mbuzi na kondoo tani **111,106**, nguruwe tani **47,246** na kuku tani **84,524**. Ongezeko hili limetokana na kuongezeka kwa mahitaji ya nyama ya ng'ombe, mbuzi na kondoo kutokana na ongezeko la idadi ya walaji na kupanuka kwa wigo wa soko la nyama.

23. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2011/2012, Wizara imehamasisha wafugaji na wafanyabiashara kunenepesha mifugo, ambapo jumla ya ng'ombe **132,246** walinenepeshwa katika mikoa mbalimbali ikilinganishwa na ng'ombe **98,700** mwaka 2010/2011 (**Jedwali Na. 3**). Aidha, Wizara kwa kushirikiana na Wizara ya

Viwanda na Biashara na UNIDO imeandaa Programu ya Kuendeleza Mnyororo wa Thamani wa Nyama Nyekundu (Red Meat Value Chain Development Programme) inayotekelezwa katika mikoa ya Morogoro, Iringa na Mbeya kwa ufadhili wa UNIDO.

24. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2012/2013, Wizara itaendelea kuhamasisha wafugaji na wafanyabiashara ya mifugo kunenepesha mifugo. Aidha, Mpango wa Kuendeleza Mnyororo wa Thamani wa Nyama Nyekundu utawezesha ujenzi wa machinjio bora mbili (2) za mfano zenye uwezo wa kuchinja ng'ombe 80 hadi 100 kwa siku katika Jiji la Mbeya na Manispaa ya Iringa na kusimika vifaa vya kuchinjia, kupoza na kusindika nyama. Pia, karo bora mbili (2) za mfano zenye uwezo wa kuchinja ng'ombe 5 hadi 10 kwa siku zitajengwa katika Halmashauri za Wilaya za Iringa na Mbeya. Vilevile, mafunzo ya kiufundi na kibiashara yatatolewa kwa wanenepeshaji wa mifugo, wachinjaji na wauzaji wa nyama.

25. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2011/2012, jumla ya vifaranga milioni 41.9 vya kuku wa nyama na mayai vilizalishwa nchini ikilinganishwa na vifaranga milioni 38.4 mwaka 2010/2011. Pia, vifaranga 330,000 vya kuku wazazi wa mayai na mayai milioni 8.2 ya kutotolesha vifaranga yaliingizwa nchini

ikilinganishwa na vifaranga **251,503** na mayai **milioni 6.03** mwaka 2010/2011. Vilevile, uzalishaji wa mayai uliongezeka kutoka **bilioni 3.34** mwaka 2010/2011 hadi mayai **bilioni 3.5** mwaka 2011/2012 (**Jedwali Na. 1**).

Katika juhudi za kuhamasisha ufugaji wa kuku wa asili, Wizara kwa kushirikiana na wadau zikiwemo asasi za *Building Resources Across Communities* (BRAC) na *Rural Livelihood Development Company* (RLDC) imeendelea kuhamasisha ufugaji bora wa kuku wa asili kwa kuboresha mazingira ya ufugaji, ulishaji, utunzaji wa vifaranga na udhibiti wa magonjwa. Aidha, Wizara imeendelea kuimarisha Chama cha Wadau wa Tasia ya Kuku (Tanzania Poultry Breeders Association) kwa kuwajengea uwezo katika nyanja za ujasiriamali, usimamizi na uendeshaji wa vikundi. Katika mwaka wa 2012/2013, Wizara kwa kushirikiana na wadau mbalimbali itaendelea kuhamasisha ufugaji wa kuku wa asili kibiashara kwa kuhamasisha teknolojia rahisi ya kutotolesha, kulea vifaranga, kudhibiti magonjwa na kuimarisha mfumo wa masoko.

26. **Mheshimiwa Spika**, uzalishaji wa nyama ya nguruwe umekuwa ukiongezeka mwaka hadi mwaka kutokana na kuongezeka kwa ulaji. Katika mwaka 2011/2012, uzalishaji wa nyama ya nguruwe umeongezeka kutoka tani **43,647** mwaka 2010/2011 hadi tani **47,246** sawa na

ongezeko la asilimia **8.2**. Ili kuboresha kosaafu za nguruwe, Wizara imeendelea kuimarisha shamba la Kuzalisha Mifugo la Ngerengere kwa kulipatia madume yenye kosaafu bora. Aidha, tafiti za kuanzisha teknolojia sahihi za kuongeza uzalishaji wa nguruwe zinaendelea katika vituo vya utafiti. Katika mwaka 2012/2013, Wizara itaendelea kuimarisha shamba la Kuzalisha Mifugo la Ngerengere kwa kulipatia madume yenye kosaafu bora kwa lengo la kuzalisha na kusambaza nguruwe bora kwa wafugaji. Aidha, Wizara kwa kushirikiana na Halmashauri itaendelea kuhamasisha sekta binafsi kuwekeza katika ufugaji wa nguruwe bora.

Uendelezaji wa Zao la Nyama katika Kampuni ya Ranchi za Taifa (National Ranching Company - NARCO)

27. *Mheshimiwa Spika*, Kampuni ya Ranchi za Taifa (NARCO) imeendelea kuzalisha, kunenepesha na kuuza mifugo kwa ajili ya nyama. Kampuni ina ranchi **10** za mfano za Kikulula, Kagoma, na Missenyi (Kagera), Kongwa (Dodoma), Mzeri (Tanga), Ruvu (Pwani), Mkata (Morogoro), Kalambo (Rukwa) na West Kilimanjaro (Kilimanjaro). Ranchi hizo kwa pamoja zina jumla ya hekta **230,384** zenye uwezo wa kuweka ng'ombe kati ya **80,000** na **90,000**. Kwa sasa, Kampuni ina jumla ya ng'ombe **26,236**, kondoo **1,580**, mbuzi **685**, farasi **43** na punda **50**. Aidha,

Kampuni inatoa ushauri kuhusu ufugaji bora kwa wafugaji wanaozunguka ranchi hizo.

28. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2011/2012, NARCO imetekeleza kazi zifuatazo:-

- (i) Kuzalisha na kukuza ndama **6,286** kutokana na ng'ombe wazazi **9,347** sawa na asilimia **67** ya malengo ya uzalishaji;
- (ii) Kuuza ng'ombe **9,147** wenye thamani ya shilingi **bilioni 2.5** wakiwemo walionunuliwa chini ya Programu ya Unenepeshaji **1,327**, walionunuliwa na NARCO na kunenepeshwa **407** na waliozaliwa na kukuzwa katika ranchi za NARCO **7,413**;
- (iii) Kununua ng'ombe **5,530** kutoka kwa wafugaji wanaozunguka maeneo ya ranchi kwa ajili ya programu ya unenepeshaji;
- (iv) Kuendelea na ujenzi wa machinjio ya kisasa katika Ranchi ya Ruvu ambao umefikia asilimia **50**;
- (v) Kutoa hati miliki ndogo (sub-lease) **19** na kufikia idadi ya hati miliki ndogo **75** kati ya **104** zinazotakiwa kutolewa;
- (vi) Kusimamia na kutoa ushauri wa ufugaji bora kwa wawekezaji wazalendo **213**

ambao wamemilikishwa vitalu ndani ya Ranchi za Taifa, ambapo ranchi hizo zimewekeza ng'ombe **54,300**, mbuzi **4,400** na kondoo **1,800**; na

- (vii) Kuendelea na majadiliano na wawekezaji watatu (**3**) walioonyesha nia ya kuwekeza katika Ranchi ya West Kilimanjaro baada ya mgogoro wa ardhi kumalizika.

29. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2012/2013, NARCO itatekeleza kazi zifuatazo:-

- (i) Kuzalisha na kukuza ndama **6,714** kutokana na ng'ombe wazazi **8,997** walioko kwenye ranchi za NARCO;
- (ii) Kuendelea na ujenzi wa machinjio katika Ranchi ya Ruvu ambao ulisimama kwa muda kutokana na kuchelewa kukamilika kwa michoro, na hivyo kuilazimu Kampuni kuvunja mkataba. Kampuni imetangaza upya zabuni ya kutafuta Mshauri Mwelekezi wa kusimamia ujenzi na hatimaye kupata Mkandarasi mpya ambapo Benki ya Rasilimali (TIB) imekubali kugharimia mradi huo;
- (iii) Kuuza ng'ombe **15,056** watakaokuwa na thamani ya takriban shilingi **bilioni 7.5** wakiwemo **6,600** watakaonunuliwa chini

ya programu ya unenepeshaji, **2,550** watakaonunuliwa na fedha ya NARCO kutoka kwa wafugaji wanaozunguka maeneo ya ranchi na **5,906** watakaozaliwa na kukuzwa katika Ranchi za NARCO;

- (iv) Kusimamia na kushauri kuhusu ufugaji bora katika ranchi ndogo zilizomilikishwa kwa wawekezaji wataanzania;
- (v) Kuzalisha ng'ombe bora wa nyama kwa kutumia teknolojia zilizokubalika kwa kushirikiana na SUA chini ya ufadhili wa COSTECH; na
- (vi) Kuendelea kutafuta wawekezaji ili waingie ubia na NARCO katika masuala ya mifugo katika ranchi nyingine saba (**7**) zilizobaki.

Utatuzi wa Migogoro katika Vitalu vya Ranchi za NARCO Mkoani Kagera

30. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imeendelea kuhimiza sekta binafsi kuwekeza katika ufugaji wa kisasa na kibiashara. Katika kutekeleza azma hii, Serikali iliamua kugawa baadhi ya maeneo ya ranchi za NARCO kwa wawekezaji binafsi. Katika mkoa wa Kagera, wawekezaji binafsi **41** walipatiwa vitalu katika ranchi za Missenyi, Kagoma, Kikulula na Mabale. Aidha, jumla ya vitalu **14**

viligawiwa kwa vijiji vikiwemo vitalu (9) kutoka ranchi ya Missenyi, Kagoma (1), Kikulula (2) na Kitengule (2).

31. **Mheshimiwa Spika**, pamoja na nia nzuri ya Serikali, kumekuwa na migogoro mingi katika vitalu vya wawekezaji binafsi kutokana na kuvamiwa na wananchi na wavamizi kutoka nchi jirani hususan katika ranchi za NARCO mkoani Kagera. Kutokana na hali hiyo, Wizara kwa kushirikiana na uongozi wa Mkoa wa Kagera iliunda Kamati iliyoshirikisha wataalam wa Wizara, NARCO na Ofisi ya Mkoa wa Kagera; na baadhi ya Waheshimiwa Wabunge wa Mkoa wa Kagera kwa ajili ya kubaini vyanzo vya migogoro katika ranchi na kutoa mapendekezo mbalimbali yatakayowezesha kupunguza matatizo haya. Mapendekezo hayo ni pamoja na kuhakiki uraia wa wawekezaji na wanavijiji wanaozunguka maeneo ya ranchi na kuondoa baadhi ya vitalu kutoka kwa wawekezaji kwa ajili ya matumizi ya Taasisi za Umma na wananchi wanaoishi maeneo hayo kwa ajili ya ufugaji wa kisasa na wa kibiashara.

32. **Mheshimiwa Spika**, kwa kuzingatia mapendekezo ya Kamati, Serikali katika ranchi ya Missenyi imedhamiria kuchukua hatua zifuatazo:-

- (i) Kuvirudisha Serikalini vitalu Na. 287/1, Na. 287/3 na Na. 287/7 ambavyo vimekuwa na

migogoro ya muda mrefu kutokana na kuvamiwa na wafugaji na mifugo yao kutoka nchi jirani. Vitalu hivyo vitatolewa kwa Taasisi za Umma. Wawekezaji waliokuwepo katika vitalu hivyo watagawiwa maeneo mbadala yanayomilikiwa na NARCO;

- (ii) Kubadilishiwa kitalu Na. 287/3 kinachomilikiwa na kikundi cha kinamama ambao wamekuwa wakiathirika na migogoro ya uvamizi wa mara kwa mara na kugawiwa sehemu ya kitalu Na. 287/6;
- (iii) Kumwagiza mwekezaji mwenye kitalu Na. 287/6 kuanza uwekezaji kwa kuwa hali ya usalama itakuwa imeimarika; na
- (iv) Suala la kitalu Na. 287/11 liko mahakamani.

33. Mheshimiwa Spika, katika Ranchi ya Kagoma kutokana na kuwa na huduma za kijamii zikiwemo shule na hospitali, Wizara imedhamiria kuchukua hatua zifuatazo:-

- (i) Kugawa vitalu Na. 291/3 na Na. 291/9 kwa ajili ya matumizi ya kijiji cha Rutolo na wawekezaji katika vitalu hivyo watapewa maeneo mbadala katika ranchi hiyo;

- (ii) Kuwahamisha wananchi waliovamia kitalu Na. 291/1 na kwenda katika vitalu Na. 291/3 na Na. 291/9; na
- (iii) Kufanya tathmini katika vitalu Na. 291/6, 291/7, 291/8, 291/10, 291/11, 291/12, 291/13 na 291/14 ili kubaini idadi ya kaya zilizovamia vitalu vya wawekezaji. Baada ya tathmini hiyo kukamilika wanavijiji na wawekezaji hao watapangwa upya.

34. **Mheshimiwa Spika**, ni matarajio ya Serikali kuwa hatua hizi zitawezesha kuwepo kwa amani, utulivu na matumizi endelevu ya rasilimali katika maeneo hayo. Naomba kuchukua nafasi hii kuwashukuru sana Waheshimiwa Wabunge na wananchi wa maeneo hayo ambao walishiriki kubaini vyanzo vya migogoro hiyo na kutoa mapendekezo ambayo Serikali itayafanyia kazi.

Biashara ya Mifugo na Mazao Yake

35. **Mheshimiwa Spika**, biashara ya mifugo na mazao yake imeendelea kuongezeka ndani na nje ya nchi kutokana na kuimarishwa kwa huduma za mifugo na kuongezeka kwa mahitaji ya nyama katika miji na masoko maalum. Katika mwaka 2011/2012, idadi ya mifugo iliyouzwa minadani imeongezeka kutoka ng'ombe **925,097**, mbuzi **704,987** na kondoo **168,313** wenye thamani ya shilingi **bilioni 423.9** mwaka 2010/2011 hadi kufikia ng'ombe **1,015,067**, mbuzi **771,967** na

kondoo **179,289** wenye thamani ya shilingi **bilioni 775.4**. Aidha, mifugo iliyouzwa nchi za nje (Comoro, Zambia na Kongo) iliongezeka kutoka ng'ombe **1,041** na mbuzi **657** wenye thamani ya shilingi **milioni 965.4** mwaka 2010/2011 hadi ng'ombe **3,362** na mbuzi/kondoo **4,060** wenye thamani ya shilingi **bilioni 3.81** mwaka 2011/2012. Vilevile, tani **31.6** za nyama ya ng'ombe, **647** za mbuzi na **151.8** za kondoo ziliuzwa nje ya nchi zikiwa na thamani ya shilingi **bilioni 19.3** ikilinganishwa na tani **20.3** za nyama ya ng'ombe, **286** za mbuzi na **97** za kondoo zenye thamani ya shilingi **bilioni 1.6** mwaka 2010/2011.

36. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2011/2012 ukusanyaji wa ngozi uliongezeka kwa asilimia **25.5** ambapo jumla ya vipande vya ngozi za ng'ombe **milioni 2.8**, mbuzi **milioni 3.4** na kondoo **650,000** vyenye thamani ya shilingi **bilioni 33** vilikusanywa (**Jedwali Na. 4**) ikilinganishwa na vipande **milioni 2.5** vya ngozi za ng'ombe, **milioni 2.4** vya mbuzi na **200,000** vya kondoo vyenye thamani ya shilingi **bilioni 16.1** mwaka 2010/2011. Aidha, jumla ya vipande vya ngozi ghafi za ng'ombe **milioni 2.0**, mbuzi **milioni 2.9** na kondoo **578,000** vyenye thamani ya shilingi **bilioni 17.5** viliuzwa nje ya nchi.

37. Mheshimiwa Spika, kutokana na uhamasishaji wa kusindika ngozi humu nchini

kumekuwa na mwitikio mkubwa kutoka kwa wafanyabiashara kuongeza usindikaji. Katika mwaka 2011/2012, ngozi zilizosindikwa zimeongezeka kwa asilimia **49.8** kutoka vipande **782,447** vya ng'ombe, **milioni 1.5** vya mbuzi na **61,200** vya kondoo vyenye thamani ya shilingi **bilioni 10.6** hadi vipande **milioni 1.0** vya ng'ombe, **milioni 3.0** vya mbuzi na **600,000** vya kondoo vyenye thamani ya shilingi **bilioni 62.3** vilisindikwa na kuuzwa nje ya nchi kwa thamani ya shilingi **bilioni 77.8**.

38. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2011/2012, Wizara imeendelea kusimamia na kutekeleza Mkakati wa Kufufua na Kuendeleza Sekta na Viwanda vya Ngozi Nchini kwa kushirikiana na Wizara ya Viwanda na Biashara, Ofisi ya Waziri Mkuu – TAMISEMI, Halmashauri **65** na Chama cha Wadau wa Ngozi Tanzania. Kazi zilizotekelezwa ni:-

- (i) Kutoa mafunzo kwa wagani **1,300** kuhusu mnyororo wa thamani wa zao la ngozi;
- (ii) Kutoa mafunzo kwa wadau **10,399**, wakiwemo wachinjaji/wachunaji **5,879**, wawambaji na wachambuzi wa madaraja **715**, wasindikaji **65**, wafanyabiashara **874** na wafugaji **2,866**;

- (iii) Kuwezesha uendesaji wa Kamati ya Kitaifa ya Ushauri wa Ngozi ili iweze kutekeleza majukumu yake;
- (iv) Kuendelea na mchakato wa kuanzisha Chama cha Wazalishaji wa Ngozi nchini ambacho kitasimamia maslahi ya wazalishaji wa ngozi wakiwemo wafugaji, wachinjaji na wakusanyaji wa ngozi katika halmashauri zote nchini;
- (v) Kusimamia utekelezaji wa Sheria ya Ngozi na kanuni zake; na
- (vi) Kusimamia ulipaji wa ushuru wa ngozi ghafi zinazouzwa nje ya nchi kwa lengo la kuwezesha ngozi zote ghafi kusindikwa nchini. Kamati maalum imeanzishwa ili kuchambua nyaraka za wafanyabiashara wa ngozi kwa lengo la kudhibiti mianya ya ukwepaji wa kulipa ushuru kabla ya kuuza ngozi nje ya nchi.

39. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2012/2013, Wizara itaendelea kutekeleza mkakati huu na kusimamia ulipaji wa ushuru wa ngozi ghafi zinazouzwa nje ya nchi kwa lengo la kuwezesha ngozi zote ghafi kusindikwa nchini, kujenga vituo maalum sita (6) vya kutolea mafunzo ya uendelezaji wa zao la ngozi, kutoa mafunzo kwa wadau kuhusu uzalishaji, uhifadhi na usindikaji wa ngozi unaozingatia hifadhi ya

mazingira na kukamilisha mchakato wa kuanzisha Chama cha Wazalishaji wa Ngozi nchini ambacho kitasimamia maslahi ya wazalishaji wa ngozi.

Uboreshaji wa Minada ya Upili na Matumizi ya Mizani

40. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imeendelea kuhamasisha biashara ya mifugo kwa kuisisitiza matumizi ya mizani kwenye minada, kuikarabati minada ya upili na kujenga minada mipya. Katika mwaka 2011/2012, Wizara imetekeleza kazi zifuatazo:-

- (i) Kukamilisha usimikaji wa mizani kwenye minada ya Igunga, Pugu, Mhunze (Kishapu) na Meserani (Monduli);
- (ii) Kununua mizani minne **(4)** ya kupimia uzito wa mifugo katika minada ya Nyamatala (Misungwi), Weruweru (Hai), Kizota (Manispaa ya Dodoma) na Ipuli (Tabora);
- (iii) Kusambaza Waraka wa Matumizi ya Mizani kwenye Minada;
- (iv) Kusambaza Mwongozo wa Masoko ya Mifugo wa Matumizi Bora na Utunzaji wa Miundombinu ya Minada;
- (v) Kuendeleza ujenzi wa mnada wa Nyamatala (Misungwi) na kukarabati mnada wa Pugu kwa kuweka mfumo wa maji;

- (vi) Kukusanya, kuchambua, kuhifadhi na kusambaza taarifa za masoko ya mifugo kutoka minada **53** iliyounganishwa na mtandao wa LINKS; na
- (vii) Kuhamasisha ukusanyaji wa maduhuli katika minada.

41. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2012/2013, Wizara itaendeleza ujenzi wa mnada wa Kirumi, na kuanza maandalizi ya ujenzi wa minada ya Muyama (Buhigwe - Kigoma) na Longido. Aidha, Wizara itakarabati minada ya upili mitano (**5**) ya Pugu, Meserani, Igunga, Kizota na Mhunze. Pia, Wizara itanunua mizani minne (**4**) ya kupimia mifugo minadani ambayo itasimikwa katika minada ya Sekenke (Iramba), Lumecha (Songea) na minada ya mbuzi ya Kizota (Dodoma) na Pugu.

Viwanda vya Kusindika Mazao ya Mifugo

42. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imeendelea kuweka mazingira mazuri ili kuwavutia wawekezaji kuwekeza katika ujenzi na ukarabati wa machinjio za kisasa na viwanda vya kusindika maziwa na ngozi. Mazingira hayo ni pamoja na kuondoa kodi ya ongezeko la thamani kwenye vifaa vya kusindika na kukusanyia maziwa, vyombo vya kubebea maziwa, vifungashio na ushuru wa kuingiza magari ya kupoza na

kusafirisha maziwa na nyama. Hatua hii imewezesha kuanzishwa kwa viwanda vipya vya maziwa vya Kilimanjaro Creameries (Siha) na Ayalabe Cooperative Society (Karatu). Aidha, kiwanda cha Tanga Fresh kimeongeza ukusanyaji wa maziwa kutoka lita **30,000** hadi **40,000** kwa siku ambapo lita **10,000** ni kutoka kwenye maeneo mapya ya Chalinze (Bagamoyo), Kimamba na Dumila (Kilosa). Vilevile, kupitia miradi ya DADPs vituo **18** vya kukusanyia maziwa vimejengwa katika mikoa ya Arusha (**4**), Mara (**3**), Tanga (**3**), Iringa (**2**), Manyara (**2**), Kilimanjaro (**1**), Morogoro (**1**), Rukwa (**1**), na Mwanza (**1**). Kutokana na hatua hizo, usindikaji wa maziwa umeongezeka na kufikia lita **130,400** (**Jedwali Na. 5**) kwa siku sawa na asilimia **15.7** ikilinganishwa na mwaka 2010/2011.

43. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2012/2013, Wizara itaendelea kuhamasisha wadau kuwekeza na kuongeza usindikaji wa maziwa. Aidha, Wizara itaandaa Mpango wa Uwekezaji kwenye Tasnia ya Maziwa (Tanzania Dairy Investment Plan) kupitia Mradi wa Maziwa wa Afrika ya Mashariki awamu ya pili (East Africa Dairy Development – EADD II) unaofadhiliwa na Bill and Melinda Gates Foundation (BMGF).

44. Mheshimiwa Spika, kwa upande wa nyama, uwekezaji katika ujenzi wa machinjio ya Manyara Ranchi (Monduli) na Orpul (Simanjiro)

umefanyika. Ukarabati wa Kiwanda cha Kusindika Nyama cha Shinyanga kilichobinafsishwa kwa Kampuni ya Triple S unaendelea baada ya kupata mkopo kutoka Benki ya Rasilimali Tanzania (TIB). Ukarabati uliofanyika ni pamoja na kujenga uzio kuzunguka machinjio, mfumo wa maji, umeme, sakafu na kuta. Ubinafsishaji wa kiwanda cha nyama Mbeya unaendelea na zabuni imetangazwa mwezi Juni na Julai 2012.

45. Mheshimiwa Spika, ili kuhakikisha viwanda vya ngozi vya ndani vinapata ngozi za kutosha, katika mwaka 2012/2013, Serikali imepandisha ushuru wa ngozi ghafi zinazouzwa nje ya nchi kutoka asilimia **40** au shilingi **400** kwa kilo hadi asilimia **90** au shilingi **900** kwa kilo kutegemea ipi ni kubwa. Hatua hii imelenga kuviwezesha viwanda vya ngozi hapa nchini kukabiliana na ushindani wa wafanyabiashara wa ngozi ghafi na hivyo kuongeza usindikaji nchini.

Uendelezaji wa Malisho na Mbegu

46. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuimarisha mashamba ya kuzalisha mbegu bora za malisho kwa ajili ya kukidhi mahitaji ya kuboresha maeneo yanayoendelea kutengwa kwa ajili ya ufugaji. Katika mwaka 2011/2012, jumla ya **tani 45** za mbegu aina mbalimbali na marobota **403,604** ya hei yalizalishwa katika mashamba **11** ya Serikali. Aidha, sekta binafsi

ilizalisha jumla ya **tani 50** za mbegu za malisho na marobota **500,000** ya hei (**Jedwali Na. 6a na 6b**). Katika mwaka 2012/2013, Wizara itaendelea kuimarisha mashamba haya kwa kuyapatia vitendea kazi muhimu ili yaweze kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi zaidi. Pia, itaendelea kuhamasisha sekta binafsi kuwekeza katika uzalishaji wa mbegu za malisho na hei.

47. Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia mradi wa Matumizi Endelevu ya Nyanda za Malisho (Sustainable Rangeland Management Project - SRMP) uliotekelzwa katika Wilaya za Kiteto, Bahi, Chamwino na Kondoa, ilitoa mafunzo kwa wafugaji **1,270** juu ya uandaaji wa Mipango ya Matumizi Bora ya Ardhi, usimamizi wa ardhi ya ufugaji na haki za makundi mbalimbali ya raia katika kutumia ardhi. Asasi zinazotekeleza mradi huu ni pamoja na DONET- (Kondoa), BAENET (Bahi), KINNAPA (Kiteto) na MMC (Chamwino). Aidha, mafunzo ya aina hiyo yalitolewa kwa wataalam **22** wa Nyanda za Malisho kutoka Halmashauri **20** za mikoa ya Shinyanga, Mara, Mwanza na Kagera. Katika mwaka 2012/2013, Wizara itahimiza Halmashauri kujumuisha kazi zilizokuwa chini ya mradi katika mipango yao na kuzitekeleza. Pia, itatoa elimu ya matumizi bora ya ardhi kwa Halmashauri **10** katika mikoa ya Katavi, Rukwa, Morogoro, Tabora na Kigoma.

Utatuzi wa Migogoro ya Wafugaji na Watumiaji Wengine wa Rasilimali za Ardhi, Maji na Malisho ya Mifugo

48. *Mheshimiwa Spika*, migogoro baina ya wafugaji na watumiaji wengine wa ardhi nchini imeendelea kujitokeza katika maeneo mbalimbali. Katika mwaka 2011/2012, Wizara kwa kushirikiana na Ofisi ya Waziri Mkuu-TAMISEMI na Wizara za Kilimo, Chakula na Ushirika; na Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi ilishiriki katika utatuzi wa migogoro katika Halmashauri za Igunga, Meatu, Kilosa, Kilombero, Mvomero na Rufiji (Ikwiriri). Halmashauri husika katika maeneo hayo, zimeagizwa kutenga maeneo na kuweka miundombinu kwa ajili ya ufugaji. Aidha, ili kuhakikisha kuwa migogoro ya ardhi kati ya wafugaji na watumiaji wengine wa ardhi haijitokezi mara kwa mara, Serikali imeendelea kutoa elimu ya matumizi bora na usimamizi wa ardhi, ufugaji unaozingatia uwiano kati ya idadi ya mifugo na malisho, uundaji na matumizi ya mabaraza ya ardhi na kamati za usuluhishi. Vilevile, Wizara imetoa mwongozo wa taratibu za kuhamisha mifugo kutoka eneo moja hadi jingine.

Vilevile, Mipango ya Matumizi Bora ya Ardhi ya vijiji **624** imekamilika na vijiji **430** vimehakikiwa na kufanya jumla ya maeneo yaliyopimwa na kuhakikiwa kufikia hekta **milioni 1.26** za ardhi kati ya hekta **milioni 2.3** zilizotengwa kwa ajili ya

ufugaji katika wilaya **66** za mikoa **19** ya Tanzania Bara (**Jedwali Na. 7**). Pia, wataalam **15** kutoka Halmashauri **10** za Bunda, Tarime, Magu, Kwimba, Misungwi, Meatu, Kishapu, Kahama, Geita na Chato wamepewa mafunzo kuhusu uzalishaji, uhifadhi, uwiano wa mifugo na eneo la malisho.

49. **Mheshimiwa Spika**, katika kukabiliana na uhaba wa maji ya mifugo, mwaka 2011/2012, Wizara imeandaa na kusambaza miongozo ya ujenzi na usimamizi wa miundombinu ya maji kwa mifugo kwenye Halmashauri zote nchini. Wizara kwa kushirikiana na TAMISEMI imeendelea kuratibu na kusimamia mkakati wa kuongeza upatikanaji wa maji kwa matumizi ya mifugo kupitia Mipango ya Maendeleo ya Kilimo ya Wilaya (DADPs) katika Halmashauri mbalimbali nchini. Kupitia DADPs, ujenzi wa malambo mapya **53**; ukarabati wa malambo **45** na uchimbaji visima virefu **18** unaendelea (**Jedwali Na 8**). Pia, Wizara imekamilisha mfumo wa digitali na kijiografia (GIS) wa kuonesha maeneo ya vyanzo vya maji kwa ajili ya mifugo na kuufanyia majaribio katika Wilaya ya Kiteto.

Aidha, Wizara imeainisha Wilaya zenye mahitaji ya haraka ya kujenga mabwawa, malambo na visima virefu kwa ajili ya mifugo ili kupunguza uhamishaji wa mifugo na migogoro inayojitokeza. Wilaya hizo ni zile zenye mifugo mingi na zile

ambako mifugo inahamia ambazo ni pamoja na Biharamulo, Chunya, Handeni, Kilindi, Kilosa, Kilombero, Korogwe, Rufiji, Mvomero, Lindi, Ulanga, Maswa, Meatu, Mbarali, Monduli, Ngorongoro, Longido, Same, Kiteto, Kondoa, Bagamoyo, Simanjiro, Siha, Mwanga, Nachingwea, Kisarawe na Kilwa. Wizara inahimiza Halmashauri za Wilaya husika kutekeleza jukumu lao la kubuni, kuandaa mipango na kuhakikisha kwamba maeneo ya malisho yanatengwa na miundombinu ya maji kwa mifugo inajengwa ili kudhibiti uhamaji wa mifugo na kuondoa migogoro kati ya wafugaji na watumiaji wengine wa ardhi. Katika mwaka 2012/2013, Wizara kwa kushirikiana na Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi na Serikali za Mitaa, itaendelea na kazi ya upimaji na utengaji wa maeneo ya malisho na ujenzi wa miundombinu ya maji kwa ajili ya mifugo.

Utoaji wa Kifuta Machozi kwa Wafugaji

50. **Mheshimiwa Spika**, kutokana na ukame uliotokea mwaka 2008/2009 na kusababisha vifo vingi vya mifugo, hususan katika mikoa ya Kaskazini mwa nchi, Serikali iliahidi kutoa kifuta machozi kwa kaya zilizopoteza mifugo yote katika wilaya za Longido (**2,852**), Monduli (**1,484**) na Ngorongoro (**1,791**). Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mhe. Dkt. Jakaya Mrisho

Kikwete alizindua mpango wa ugawaji wa mifugo ya kifuta machozi tarehe 19 Februari, 2012, Longido kwa kutoa ng'ombe **500** na mbuzi **30**. Mhe. Rais amekamilisha zoezi la uzinduzi wa mpango huu katika Wilaya ya Monduli tarehe 02 Agosti, 2012 na Wilaya ya Ngorongoro tarehe 03 Agosti, 2012, kwa kutoa ng'ombe **500** kwa kila wilaya. Mpango wa ugawaji wa mifugo unaendelea na utagharimu jumla ya **shilingi 12,109.900,000**.

Usindikaji wa Vyakula vya Mifugo

51. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imeendelea kuratibu uzalishaji wa vyakula vya mifugo na kusimamia ubora wake kwa kushirikiana na Shirika la Viwango la Taifa (TBS). Aidha, imeendelea kuhamasisha sekta binafsi kuwekeza zaidi katika usindikaji wa vyakula vya mifugo nchini. Uzalishaji wa vyakula vya mifugo umeongezeka kutoka tani **852,000** mwaka 2010/2011 hadi tani **900,000** mwaka 2011/2012, sawa na ongezeko la asilimia **6**. Pia, Wizara imeendelea kutambua viwanda vilivyopo, uwezo wake na mahali vilipo kwa lengo la kurahisisha utoaji ushauri na ukaguzi. Kwa sasa, vipo jumla ya viwanda **80** vyenye uwezo wa kusindika tani **milioni 1.4** za vyakula vya mifugo kwa mwaka. Viwanda hivyo vipo katika mikoa ya Dar es Salaam (**34**), Kilimanjaro (**6**), Mbeya (**5**), Mwanza

(10), Shinyanga (3), Singida (1), Dodoma (1), Lindi (1), Morogoro (3), Arusha (7) na Pwani (9).

52. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2012/2013, Wizara itatoa mafunzo kwa wakaguzi 45 wa vyakula vya mifugo kutoka Halmashauri za Jiji, Manispaa na Miji yenye viwanda vinavyosindika vyakula vya mifugo. Vilevile, itafanya ukaguzi wa ubora wa vyakula vya mifugo katika viwanda, maduka, maghala na watumiaji katika Halmashauri 30 ili kuona kama vinakidhi viwango.

E. UDHIBITI WA MAGONJWA YA MIFUGO

Kuainisha Maeneo Huru ya Magonjwa ya Mifugo

53. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imeanza kutekeleza Mpango wa Kuainisha Maeneo Huru ya Magonjwa ya Mifugo (*Disease Free Zones*) ya Mlipuko ambayo ni kikwazo katika biashara ya mifugo na mazao ya mifugo kimataifa ili kuwezesha wafugaji kufuga kibiashara na kuwaongezea mapato. Katika mwaka 2011/2012, Serikali imeainisha wilaya za Sumbawanga na Nkasi katika mkoa wa Rukwa kuwa eneo litakalokuwa kwa ajili ya kunenepesha mifugo, kuchinja na kuuza nyama bora ndani na nje ya nchi. Ramani ya maeneo huru ya magonjwa katika wilaya za Sumbawanga na Nkasi imekamilika na ramani kwa ajili ya wilaya ya

Mvomero inaandaliwa. Katika mwaka 2012/2013, Wizara itafanya utafiti wa chanjo ya ugonjwa wa Miguu na Midomo (FMD) kuendana na matakwa ya uanzishaji wa eneo huru la magonjwa.

Magonjwa ya Mlipuko

54. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2011/2012, Wizara imeendelea kushirikiana na wadau mbalimbali kudhibiti magonjwa ya mlipuko. Mradi wa *Vaccines for Control of Neglected Animal Diseases in Africa* (VACNADA) unaofadhiliwa na Jumuiya ya Ulaya umewezesha ununuzi wa dozi **milioni 3.5** za chanjo dhidi ya ugonjwa wa Homa ya Mapafu ya Ng'ombe. Chanjo hii imetumika kuchanja ng'ombe **milioni 3.2** katika mikoa ya Mara, Arusha, Kilimanjaro na Manyara. Vilevile, kupitia mradi huu, jumla ya dozi **milioni 3** za chanjo ya Sotoka ya Mbuzi na Kondoo zilinunuliwa ambapo mbuzi na kondoo **milioni 1.3** wamechanjwa katika wilaya **14** za mikoa ya Arusha, Mtwara, Ruvuma, Morogoro na Mara. Uchanjaji bado unaendelea. Kazi nyingine zilizotekelezwa na Wizara kupitia mradi wa VACNADA ni:

- (i) Kuimarisha vituo **saba (7)** vya Uchunguzi wa Magonjwa ya Mifugo (VICs) kwa kununua vifaa vya uchunguzi wa Homa ya Mapafu ya Ng'ombe na Sotoka ya Mbuzi na Kondoo, vifaa vya kubebea chanjo (vaccine carriers)

176, majokofu **97** na pikipiki tatu (**3**). Vilevile, mitambo ya mfumo baridi (Cold rooms) ilifungwa katika Maabara Kuu ya Mifugo Temeke na Vituo vya Kanda vya Uchunguzi wa Magonjwa ya Mifugo vya Mwanza na Iringa; na

- (ii) Kuchangia shilingi **729,371,000.00** kwa ajili ya uchanjaji dhidi ya magonjwa ya Homa ya Mapafu ya Ng'ombe na Sotoka ya Mbuzi na Kondoo katika wilaya **14** za mradi.

55. **Mheshimiwa Spika**, Wizara kwa kushirikiana na sekta binafsi ilichanja mbuzi na kondoo **milioni 2.7** katika Halmashauri **31** katika mikoa ya Mtwara, Lindi, Pwani, Morogoro, Iringa, Mbeya, Ruvuma na Rukwa kwa ajili ya kudhibiti sotoka ya mbuzi na kondoo kwa ufadhili wa FAO. Kazi nyingine zilizotekelezwa ni pamoja na:-

- (i) Kutoa mafunzo ya kutambua ugonjwa wa sotoka ya mbuzi na kondoo kwa wataalam **tisa (9)** kutoka Maabara Kuu ya Mifugo na VICs za Arusha, Iringa, Mtwara, Mwanza na Temeke;
- (ii) Kujenga uwezo wa VICs za Iringa, Mtwara na Temeke kwa kuzipatia vifaa na vitendanishi (reagents) kwa ajili ya kutambua sotoka ya mbuzi na kondoo; na
- (iii) Kununua vifaa vikiwemo *cool boxes* **120**, *ear notchers* **80**, *gumboots* **40**, *overalls* **40**,

sindano za kuchanjia **13,800**, *forceps* **80** na *ice packs* **100**.

Katika mwaka 2012/2013, Wizara itachanja mbuzi na kondoo **850,000** katika maeneo hatarishi kwa msaada wa FAO ambayo ni ya mipakani kuanzia mkoa wa Mtwara mpaka Rukwa na eneo la Igunga na Iramba ambalo kwa sasa limeonekana kuwa na ugonjwa.

56. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2011/2012, Wizara kwa kushirikiana na Wizara za Afya na Ustawi wa Jamii na Maliasili na Utalii iliendelea kufuatilia mwenendo wa ugonjwa wa Mafua Makali ya Ndege. Hadi sasa nchi yetu bado haijapata maambukizi ya ugonjwa huu. Aidha, Wizara imeendelea kudhibiti Ugonjwa wa Mdondo nchini kwa kusambaza dozi **milioni 14** za chanjo inayostahimili joto katika Halmashauri zote nchini kupitia vituo vya kanda vya uchunguzi wa magonjwa ya mifugo. Halmashauri zimehimizwa kuhamasisha matumizi ya chanjo hii ili kuongeza tija katika uzalishaji wa kuku wa asili. Pia, Mpango Mkakati wa Udhibiti wa Mdondo umefanyiwa mapitio kwa lengo la kuuboresha.

57. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2011/2012, Ugonjwa wa Homa ya Nguruwe (African Swine Fever - ASF) umeendelea kujitokeza na kuua jumla ya nguruwe **4,476** katika Wilaya za Makete (**80**), Sumbawanga (**1,933**), Njombe

(803), Kilombero (715), Mufindi (250), Iringa (296), Kilosa (70) na Kilolo (329). Katika kukabiliana na ugonjwa huu hatua zilizochukuliwa ni pamoja na kuweka karantini, kudhibiti usafirishaji wa nguruwe na mazao yake, kuelimisha wananchi kuhusu ugonjwa huo na kusafisha mabanda na kuyapulizia dawa aina ya v-rid. Aidha, katika maeneo ambapo nguruwe huzurura wafugaji walitakiwa kujenga mabanda na kuwafungia nguruwe wao.

58. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2012/2013, Wizara itaendelea kushirikiana na Halmashauri na sekta binafsi kutoa elimu kwa wafugaji na kudhibiti usafirishaji holela wa wanyama na mazao yake ili kudhibiti magonjwa ya mlipuko kwa kutekeleza kazi zifuatazo:-

- (i) Kusambaza Mpango Mkakati wa Tahadhari dhidi ya Ugonjwa wa Mafua Makali ya Ndege;
- (ii) Kurejea na kuboresha Mpango Mkakati wa Mawasiliano katika Tahadhari na udhibiti wa Mafua Makali ya Ndege;
- (iii) Kuandaa Mpango Mkakati wa Kudhibiti Homa ya Nguruwe;
- (iv) Kurejea na kuboresha Mpango Mkakati wa Sotoka ya Mbuzi na Kondoo;
- (v) Kufuatilia mienendo ya magonjwa ya mlipuko nchini; na
- (vi) Kukamilisha Mpango Mkakati wa Udhibiti wa Mdondo.

59. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2011/2012, Mkakati wa Kudhibiti Ugonjwa wa Miguu na Midomo (FMD) umeendelea kutekelezwa na Wizara kupitia Mradi wa Kuimarisha Uwezo wa Kudhibiti Magonjwa ya Mlipuko ya Mifugo (SADC-TADs Project) unaotekelezwa katika nchi za Tanzania, Angola, Malawi, Msumbiji na Zambia. Jumla ya sampuli **92** za nyati na **155** za ng'ombe zilichukuliwa kutoka Hifadhi za Taifa za Mikumi, Mkomazi na Ruaha na kupelekwa Botswana ili kubaini aina ya virusi vya ugonjwa wa FMD. Pia uchunguzi wa sampuli **373** za ng'ombe kutoka kanda za Ziwa na Mashariki ulifanyika na kubaini virusi aina ya **FMDV O**. Aidha, mradi huu umekamilisha taratibu za ununuzi wa vifaa vya maabara ya kisasa Bio-Security Level 3 (BSL3) Temeke. Vilevile, ili kuimarisha utoaji huduma, wataalam **11** wa mifugo wanahudhuria mafunzo ya uzamili na **9** wamepata mafunzo ya muda mfupi nje ya nchi. Katika mwaka 2012/2013, mradi utaendelea kugharimia mafunzo ya wataalam ndani na nje ya nchi na ununuzi wa vifaa vya maabara na kuendeleza uchunguzi wa FMD kwenye nyati katika Hifadhi ya Selous na mapori ya akiba ya Moyowosi na Kigosi. Aidha, uchunguzi wa magonjwa ya mlipuko utaendelea kwenye ng'ombe, mbuzi, kondoo na nguruwe katika maeneo mbalimbali nchini ili kubaini aina ya virusi na chanjo itakayosaidia kudhibiti ugonjwa.

Magonjwa yanayoenezwa na kupe

60. **Mheshimiwa Spika**, magonjwa yanayoenezwa na kupe ni tatizo kubwa kwa afya na uzalishaji mifugo. Hasara zinazosababishwa na kupe na magonjwa wayaenezayo ni pamoja na vifo, kuharibu ubora wa zao la ngozi na kupungua kwa mapato ya mfugaji na taifa. Katika mwaka 2011/2012, Serikali kupitia DADPs ilikarabati majosho **51** na kujenga majosho mapya **57 (Jedwali Na. 9)** ili kudhibiti tatizo hili na hivyo kuongeza idadi ya majosho yanayofanya kazi kutoka **1,756** hadi **1,864**. Pia, ruzuku ya asilimia **40** kwa dawa za kuogesha mifugo iliendelea kutolewa ambapo lita **62,500** za dawa ya kuogesha mifugo zilinunuliwa kwa gharama ya **shilingi bilioni 1.0** na kuzisambaza katika mikoa yote nchini. Vilevile, Serikali iliendelea kuhamasisha na kuratibu matumizi ya chanjo ya ugonjwa wa Ndigana kali ambapo kupitia sekta binafsi ng'ombe **162,637** walichanjwa dhidi ya ugonjwa huo katika mikoa **12** ya Arusha, Dar es Salaam, Dodoma, Kagera, Kigoma, Kilimanjaro, Manyara, Morogoro, Mtwara, Pwani, Tabora na Tanga.

61. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2012/2013, Wizara itaendelea kushirikiana na Halmashauri na wadau wengine katika kudhibiti kupe na magonjwa wayaenezayo kwa kuhamasisha uibuaji wa miradi ya ukarabati na

ujenzi wa majosho mapya na kuiombea fedha za utekelezaji kutoka kwa wadau mbalimbali. Pia, Wizara kwa kushirikiana na taasisi ya GALVmed itaratibu uchanjaji dhidi ya ugonjwa wa ndigana kali ambapo dozi **55,000** za chanjo zitatumika kwa kuanzia katika mikoa ya Morogoro, Iringa na Mbeya.

Mbung'o na Nagana

62. **Mheshimiwa Spika**, Ugonjwa wa Nagana unaoenezwa na mbung'o unaendelea kudhibitiwa kwa kushirikiana na wadau mbalimbali. Katika mwaka 2011/2012 jumla ya ng'ombe **389** kati ya ng'ombe **36,432** walioko katika maeneo hatarishi katika mikoa ya Arusha, Kigoma, Kilimanjaro, Mbeya, Mtwara, Rukwa na Tanga walitolewa taarifa ya kuugua Nagana ambapo kati yao ng'ombe **21** walikufa. Kazi zilizotekelezwa katika kukabiliana na mbung'o na Nagana ni pamoja na:-

- (i) Kuchunguza na kutathmini mtawanyiko wa mbung'o na kuchora ramani mpya ya mtawanyiko wa mbung'o katika mikoa ya Lindi, Mtwara, Ruvuma, Iringa, Mbeya, Morogoro na Pwani. Tathmini ya awali inaonesha kupungua kwa eneo lenye mbung'o na mbung'o wengi wapo kwenye Mbuga na Hifadhi za Wanyamapori;

- (ii) Kununua vitendea kazi kwa ajili ya ukusanyaji wa takwimu na uandaaji wa ramani za mtawanyiko wa mbung'o;
- (iii) Kuhamasisha wafugaji **239** kutumia mbinu shirikishi na endelevu ikiwa ni pamoja na matumizi ya mitego na vyambo vya kudhibiti mbung'o katika Wilaya za Babati, Mbulu, Monduli na Ngorongoro;
- (iv) Kuandaa Mpango Mkakati wa Kutokomeza Mbung'o na Ndorobo utakaotekelezwa kwa kipindi cha miaka mitano (2012/2013 – 2016/2017) katika maeneo yaliyoathiriwa na Nagana na Malale katika mikoa ya Kigoma, Tabora, Rukwa, Katavi na Kagera;
- (v) Kushirikiana na Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii kukusanya takwimu na kuandaa ramani ya maeneo hatarishi ya Malale na kuanisha uwezo wa vituo vya afya katika udhibiti wa ugonjwa huo kupitia Mpango wa “Network for Mapping African Trypanosomosis – Tanzania” (NetMATT); na
- (vi) Kudhibiti mbung'o katika maeneo ya mwingiliano kati ya makazi na hifadhi za wanyamapori katika wilaya za Urambo na Uvinza.

63. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2012/2013, Wizara itaendelea na utekelezaji wa mkakati wa kudhibiti mbung'o na ndorobo kwa kutekeleza kazi zifuatazo:-

- (i) Kujengea uwezo Halmashauri kuhamasisha jamii kuanzisha miradi kuhusu matumizi ya mbinu shirikishi na endelevu za kudhibiti mbung'o na ndorobo katika Halmashauri za Kilombero, Kondo, Manyoni, Mbulu, Nanyumbu na Ulanga;
- (ii) Kuwezesha Halmashauri kusambaza kemikali na vifaa vya kudhibiti mbung'o na ndorobo vikiwemo viuatilifu, mitego **180** na vyambo vya kuuza mbung'o **3,200** katika Halmashauri za Bagamoyo, Handeni, Kaliua, Kisarawe, Kondo, Mpanda na Nkasi; na
- (iii) Kwa kushirikiana na Shirika la Rasilimali za Wanyama la Umoja wa Afrika (African Union - InterAfrica Bureau for Animal Resources-AU-IBAR) kuandaa Mpango wa pamoja wa kutokomeza maambukizi ya Nagana na Malale kati ya Tanzania na Kenya kwa kudhibiti mbung'o katika maeneo ya Hifadhi za Serengeti (Tanzania) na Masai-Mara (Kenya).

**Magonjwa ya Mifugo yanayoambukiza
Binadamu**

64. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imeendelea kudhibiti magonjwa ya mifugo yanayoambukiza binadamu yakiwemo Kichaa cha Mbwa, Homa ya Bonde la Ufa, Kutupa Mimba na Kifua Kikuu cha Ng'ombe kama ifuatavyo:-

Kichaa cha Mbwa

65. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2011/2012 Wizara kwa kushirikiana na Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii ilitekeleza Mradi wa Kutokomeza Kichaa cha Mbwa nchini kwa ufadhili wa Taasisi ya Bill & Melinda Gates Foundation chini ya Uratibu wa Shirika la Afya Duniani kwa kununua na kusambaza dozi **375,000** za chanjo ya kichaa cha mbwa katika Halmashauri **79**, ambapo jumla ya mbwa **122,677** na paka **6,941** walichanjwa, na uchanjaji unaendelea katika Halmashauri mbalimbali. Pia, Wizara ilifanikisha maadhimisho ya Siku ya Kichaa cha Mbwa kwa kutoa elimu shuleni na uhamasishaji wa jamii juu ustawi wa wanyama. Katika mwaka 2012/2013, Wizara itaendelea kudhibiti Kichaa cha Mbwa kwa kutekeleza yafuatayo:-

- (i) Kununua na kusambaza dozi **180,000** za chanjo dhidi ya kichaa cha mbwa katika maeneo ya Mradi;
- (ii) Kununua na kusambaza dozi **100,000** za chanjo dhidi ya kichaa cha mbwa katika maeneo nje ya mradi; na
- (iii) Kuandaa na kuratibu maadhimisho ya Siku ya Kichaa cha Mbwa Duniani.

Homa ya Bonde la Ufa

66. **Mheshimiwa Spika**, mwaka 2011/2012 Wizara imenunua na kusambaza dozi **566,666** za chanjo ya Homa ya Bonde la Ufa (Rift Valley Fever) kwenye Halmashauri **22** zilizopo kwenye ukanda wa Bonde la Ufa na ziko katika hatari ya kupata maambukizi. Katika mwaka 2012/2013, Wizara itaendelea kutekeleza Mkakati wa Kudhibiti Ugonjwa wa Homa ya Bonde la Ufa kwa kununua dozi **milioni 1.0** na kuzisambaza katika Halmashauri **29** zilizoathiriwa mwaka 2007 ili kuimarisha kinga ya mifugo iliyozaliwa baada ya hapo. Pia, Wizara itaendelea kutoa elimu kwa wananchi kuhusu ugonjwa huo na kuwashauri hatua za kuchukua.

Ugonjwa wa Kutupa Mimba na Kifua Kikuu

67. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2011/2012, Wizara ilifanya upimaji wa kiwango cha maambukizi ya ugonjwa wa Kutupa Mimba (Brucellosis) kwa ng'ombe **7,166** na mbuzi **1,845** kwa kipimo cha ELISA katika mashamba ya mifugo ambapo ng'ombe **81** waligundulika kuwa na maambukizi na kuchinjwa chini ya uangalizi. Katika mwaka 2012/2013, Wizara kwa kushirikiana na watoa huduma binafsi itaendelea kupima kiwango cha maambukizi ya Ugonjwa wa Kutupa Mimba kwa mbuzi **2,500** na kondoo

2,500 na Kifua Kikuu kwa ng'ombe **5,000** katika mashamba ya taasisi za umma na sekta binafsi.

Ukaguzi wa Mifugo na Mazao yake

68. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2011/2012, jumla ya ng'ombe **milioni 1.5**, mbuzi **542,556** kondoo **220,794**, kuku **milioni 3.8** na nguruwe **128,610** walikaguliwa kabla na baada ya kuchinjwa. Aidha, jumla ya vifaranga vya kuku wazazi **330,000** na mayai ya kutotolesha vifaranga **8,193,000** yalikaguliwa na kuingizwa nchini. Pia, mayai **76,530** na vifaranga **520,000** vilivyoingizwa nchini kinyume cha sheria vilikamatwa na kuteketezwa na wahusika kuchukuliwa hatua za kisheria. Katika mwaka 2012/2013, Wizara itaendelea kuimarisha vituo **18** vya mipakani vya ukaguzi wa mifugo na mazao yake kwa kuvipatia vitendea kazi pamoja na mafunzo kwa wataalam **100** kuhusu ukaguzi wa mifugo na mazao yake.

Uchunguzi na Utafiti wa Magonjwa ya Mifugo

69. *Mheshimiwa Spika*, Serikali imeanzisha Wakala wa Maabara ya Mifugo Tanzania (Tanzania Veterinary Laboratory Agency – TVLA) na kutangazwa katika Gazeti la Serikali GN Na. 74 la tarehe 12 Machi, 2012. Lengo la kuanzisha wakala huu ni kuimarisha uchunguzi wa magonjwa ya mifugo na kutoa huduma za kimaabara. TVLA

inaundwa na Maabara Kuu ya Mifugo Temeke (CVL), Taasisi ya Utafiti wa Mbung'o na Ndorobo (TTRI) Tanga, Kituo cha Utafiti wa Mbung'o na Ndorobo (TTRC) Kigoma na Vituo vya Uchunguzi wa Magonjwa ya Mifugo (VICs) vya Arusha, Iringa, Mpwapwa, Mtwara, Mwanza, Tabora na Temeke. Majukumu ya TVLA ni pamoja na kufanya uchunguzi, utambuzi na utafiti wa magonjwa mbalimbali ya mifugo; utafiti wa wadudu na magonjwa wayaenezayo, kutengeneza na kufanya majaribio ya dawa na chanjo mpya za kuzuia magonjwa ya mifugo; kuchunguza ubora wa bidhaa zitokanazo na mifugo, nguvu za dawa za majosho na ubora wa vyakula vya mifugo.

70. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2011/2012, Maabara Kuu ya Mifugo Temeke imezalisha na kusambaza dozi **milioni 11.9** za chanjo ya mdondo (I-2), **242,850** za Chambavu, **173,000** za Kimeta na dozi **19,000** za S19. Aidha, imechunguza sampuli **393** za vyakula vya mifugo ili kubaini ubora wa vyakula hivi na kufanya utafiti wa vimelea vinavyosababisha *Contagious Caprine Pleuro Pneumonia* (CCPP) kwa sampuli **556** katika Wilaya za Karatu, Longido, Babati, Kiteto, Igunga na Nzega. Utafiti umeonesha kutoweka kwa ugonjwa huu katika wilaya hizi. Utafiti unaendelea kufanyika kuhusu ubora wa chanjo ya CCPP kwenye Wilaya za Handeni, Kilosa na Muheza. Kazi nyingine zilizotekelezwa ni kama ifuatavyo:

- (i) Kuzalisha, kutathmini na kuendeleza aina nne **(4)** za chanjo ya Homa ya Bonde la Ufa, Ugonjwa wa Miguu na Midomo, Homa ya Mapafu ya Ng'ombe, Ndui ya Kuku na *biologicals*;
- (ii) Kufanya chunguzi tatu **(3)** kubaini uwepo wa viuatilivu/madawa ya kuogeshea mifugo (*Paranex, Cypermethrine* na *Stelladone*) kwenye nyama na maziwa na tatu **(3)** kuhusu uchafuzi wa vimelea wa bakteria na kuvu katika vyakula vya binadamu vitokanavyo na mifugo. Uchunguzi unaendelea kubaini viuatilifu na vimelea chafuzi kwenye sampuli zilizokusanywa;
- (iii) Kufanya uchunguzi wa sampuli **348** za vyakula vya mifugo kutoka mikoa ya Dar es Salaam na Pwani ambapo sampuli **16** sawa na asilimia **4.6** zilibainika kuwa na vimelea vya uchafuzi (contaminants) ambavyo vizingeweza kuwa na madhara kwa mifugo;
- (iv) Kuendelea kufanya uchunguzi wa sampuli **657** za damu, **893** za maziwa na **349** za dawa za kuogesha mifugo kwa kushirikiana na Mamlaka ya Chakula na Dawa;
- (v) Kuchunguza jumla ya sampuli **2,093** (Simanjiro **610**, Kondoa **355**, Mtwara Vijini **300**, Pangani **213**, Longido **340** na Ngorongoro **275**) kwa ajili ya utafiti wa CBPP. Matokeo ya ng'ombe **47** kati ya ng'ombe **213** wa shamba la Mivumoni

Wilaya ya Pangani, walikuwa na ugonjwa wa Homa ya Mapafu;

- (vi) Kufanya utafiti wa ustahimilivu wa chanjo ya mdondo (I-2) na kuweka muda wa matumizi. Utafiti wa kutumia chanjo hii kwa kufuata ratiba ya kuchanja mara tatu kwa mwaka umeonesha kudhibitiwa kwa ugonjwa wa mdondo kwenye vijiji **140** vya Wilaya za Singida Vijijini na Ikungi. Pia, utafiti katika Mikoa ya Mtwara, Iringa, Mbeya, Mwanza na Shinyanga iliyotumia chanjo hii umeonesha kupungua kwa vifo vya kuku kutoka asilimia **90** hadi asilimia **4**;
- (vii) Kufanya utafiti wa FMD na ugonjwa wa sotoka ya mbuzi na kondoo (PPR) kuhusu uwezo wa kinga ya chanjo ya magonjwa haya ambapo sampuli **2,500** kutoka mikoa ya Mtwara, Morogoro, Iringa na Mara zilichukuliwa na kufanyiwa uchunguzi na utafiti unaendelea;
- (viii) Kuendelea na utafiti wa kuchanganya chanjo ya Kimeta na Chambavu;
- (ix) Kupitia mradi wa EAAPP, utafiti wa magonjwa ya Ndigana Kali, Kutupa Mimba na Kifua Kikuu kwa ngo'mbe wa maziwa umefanyika katika Vijiji vya Mbeya mjini na Amani Muheza ili kubaini kuwepo au kutokuwepo kwa magonjwa hayo. Jumla ya ng'ombe **404** kutoka vijiji vya Mbeya Mjini (**202**) na Amani Muheza (**202**) walifanyiwa

uchunguzi. Matokeo ya awali yameonesha kutokuwepo kwa ugonjwa wa Ndigana Kali na Kifua Kikuu kwenye ng'ombe wa maziwa waliofanyiwa uchunguzi katika maeneo ya mradi. Uchunguzi wa ugonjwa wa kutupa mimba unaendelea katika maabara ya CVL;

- (x) Kufanya utafiti wa aina ya kupe na dawa zinazofaa kuwadhibiti katika Wilaya za Rufiji na Mvomero ambapo kwa sasa utafiti umeonesha kuwepo kwa aina **6** za kupe;
- (xi) Kutathmini, kuhakiki na kukubali matumizi ya njia za *c-ELISA*, Biolojia ya vinasaba (molecular biology), *Gamma Interferon* na *LAMP test* za uchunguzi wa kimaabara wa magonjwa ya mifugo;
- (xii) Kuendeleza na kuhamasisha matumizi ya teknolojia ya kudhibiti Mbung'o na Nagana. Utafiti wa aina ya mbung'o waenezao ndorobo na dawa zinazofaa kuwadhibiti unaendelea katika Wilaya za Kilosa, Rufiji na Serengeti; na Hifadhi ya Taifa ya Tarangire. Utafiti huu umeonesha viuatilifu kupunguza mbung'o na ndorobo kwa kiwango kikubwa;
- (xiii) Kuboresha maabara kwa kuzipatia vifaa (darubini, majokofu, *incenerator*, *diagnostic kits* na *glasswares*), vitenganishi na kemikali;

- (xiv) Kukamilisha ujenzi wa majengo matatu (**3**) ya Kituo cha Kuzalisha Chanjo Kibaha, Maabara ya Kuzalisha Mabuu ya Mbung'o (*insectaries*) TTRI Tanga na kuendelea kukarabati Kituo cha Magonjwa ya Kuambukiza na bio-teknolojia (Centre for Infectious Diseases and Biotechnology - CIDB) Temeke;
- (xv) Kutoa mafunzo ya muda mfupi kwa wataalam **12** ndani na nje ya nchi (CVL- **6**, Zanzibar - **2**, Burundi - **2**, Sudan - **2**) kuhusu matumizi ya *molecular biology diagnostic techniques*;
- (xvi) Kuwezesha mafunzo kwa wataalam **14** ngazi ya uzamili na watano (**5**) ngazi ya uzamivu;
- (xvii) Kuanzisha na kutekeleza mfumo wa usimamizi wa utendaji bora wa maabara ya CVL ili kupata ithibati ya kimataifa (International Accreditation – ISO 17025); na
- (xviii) Kutoa mafunzo kwa vitendo kwa wanafunzi **30** kutoka vyuo vya SUA (**17**), UDSM (**4**), Chuo cha Ardhi (**3**) na Chuo cha Utumishi wa Umma (**6**).

71. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2012/2013, Wakala wa Maabara ya Mifugo Tanzania itazalisha na kusambaza katika Halmashauri chanjo dozi **milioni 100** za Mdondo, **500,000** za Kimeta, **400,000** za Chambavu,

250,000 za Kutupa Mimba, **200,000** za Homa ya Bonde la Ufa na **100,000** za Homa ya Mapafu ya Ng'ombe. Pia, Wakala itafanya kazi zifuatazo:-

- (i) Kuendelea kufanya uchunguzi wa ubora wa vyakula vya mifugo, kuhakiki na kutathmini njia za kuchunguza kemikali za sumu (*toxicological analytical assays*) kwenye mifugo na mazao yake na kufanya uchunguzi wa ubora wa dawa za kuogeshea mifugo;
- (ii) Kufanya uchunguzi na utafiti wa magonjwa mbalimbali ya mifugo na kufanya majaribio ya chanjo za kudhibiti magonjwa ya mlipuko;
- (iii) Kuandaa na kuweka katika matumizi teknolojia **2** za *Sterile Insect Technique* (SIT) na Mitego kwa ajili ya kudhibiti mbung'o na magonjwa yaenezayo na mbung'o;
- (iv) Kuimarisha vituo vya wakala kwa kukarabati na kuvipatia vitendea kazi na kuendelea na taratibu za kuipatia maabara ya Temeke ithibati ya kimataifa;
- (v) Kuanzisha kitengo cha *cell culture* kwa ajili ya matumizi ya utafiti na uzalishaji wa chanjo; na
- (vi) Kutengeneza chanjo za ugonjwa wa Homa ya Bonde la Ufa (RVF) na Homa ya Mapafu ya Ng'ombe (CBPP) na kuzifanyia majaribio.

Utambuzi, Usajili na Ufuatiliaji wa Mifugo

72. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imeendelea kuratibu na kusimamia utekelezaji wa Mfumo wa Utambuzi, Usajili na Ufuatiliaji wa Mifugo unaotekelezwa na Halmashauri. Katika mwaka 2011/2012, Wizara imetekeleza yafuatayo:-

- (i) Kuratibu na kujenga uwezo wa wataalam wa mifugo **53** kutoka Halmashauri **40** za Mikoa ya Arusha, Dodoma, Iringa, Kagera, Mbeya, Pwani, Mara, Ruvuma, Rukwa na Shinyanga;
- (ii) Kusajili wafugaji **100,000** na kutambua ng'ombe wa asili **502,572** katika Halmashauri za Musoma (**177,312**), Bunda (**139,953**), Tarime (**111,419**), Missenyi (**61,823**), Kishapu (**9,418**), Kwimba (**2,131**) na Bukombe (**445**);
- (iii) Kununua na kusambaza madaftari ya usajili **232**, vyuma vya chapa **1,176**, hereni **20,000**, tufe za kumezwa tumboni (electronic rumen boluses) **3,000**;
- (iv) Kuendelea na utaratibu wa kuanzisha Mfumo wa Kielektroniki wa Utambuzi, Usajili na Ufuatiliaji wa Mifugo kwa ufadhili wa FAO;
- (v) Kutoa mafunzo kwa wataalam wa mifugo **100** kutoka Halmashauri kuhusu Sheria ya Utambuzi, Usajili na Ufuatiliaji wa Mifugo Sura 184 na Kanuni zake; na

(vi) Kuandaa na kusambaza kwa wadau nakala **2,000** za vipeperushi kuhusu Mfumo wa Utambuzi, Usajili na Ufuatiliaji wa Mifugo.

73. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2012/2013, Wizara itatekeleza kazi zifuatazo:-

- (i) Kuendelea kutoa mafunzo kwa wataalam wa mifugo **100** kuhusu Sheria ya Utambuzi, Usajili na Ufuatiliaji wa Mifugo Sura 184 na Kanuni zake;
- (ii) Kukamilisha uanzishwaji wa Mfumo wa Kielektroniki wa Utambuzi, Usajili na Ufuatiliaji wa Mifugo;
- (iii) Kuratibu utekelezaji wa mfumo wa utambuzi, usajili na ufuatiliaji wa mifugo; na
- (iv) Kununua hereni **45,000** na tufe za tumboni **5,000** kwa ajili ya kutambua ng'ombe wa maziwa **50,000** na kusajili wafugaji **1,000** kupitia mradi wa EAAPP.

F. SENA NA TAKWIMU ZA MIFUGO

74. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2011/2012, Wizara imeendelea kuboresha upatikanaji wa takwimu za mifugo kwa kushirikiana na Ofisi ya Taifa ya Takwimu na wadau wengine. Aidha, Wizara kupitia Mradi wa Benki ya Dunia wa Kuboresha Takwimu za Mifugo (*Livestock Data Innovation Project in Africa*) imeshiriki katika mafunzo ya kujenga uwezo kwa Maafisa Takwimu **30** wa Mifugo kuhusu

kuchambua na kuainisha vikwazo katika upatikanaji wa takwimu za sekta ya mifugo. Katika mwaka 2012/2013, Wizara itashiriki katika Sensa ya Watu na Makazi itakayofanyika tarehe 26 Agosti, 2012 nchini. Katika sensa hiyo, masuala kuhusu idadi ya wafugaji pamoja na mifugo muhimu ambayo ni ng'ombe, mbuzi na kondoo yamejumuishwa katika dodoso la sensa. Kutokana na sensa hii, Serikali inatarajia kupata takwimu muhimu zitakazoweza kuandaa na kutekeleza mipango mbalimbali ya maendeleo ya sekta.

G. UENDELEZAJI WA SEKTA YA UVUVI

Uvunaji wa Samaki na Uuzaji wa Mazao ya Uvuvi

75. *Mheshimiwa Spika*, uvuvi umeendelea kuwa chanzo muhimu cha ajira kwa baadhi ya wananchi. Idadi ya wavuvi imeongezeka kufikia **177,527** katika mwaka 2011/2012 ikilinganishwa na wavuvi **176,632** mwaka 2010/2011. Aidha, idadi ya vyombo vya uvuvi imeongezeka kutoka **54,997** mwaka 2010/2011 hadi kufikia **55,299** mwaka 2011/2012. Jumla ya tani **341,065.98** za mazao ya uvuvi zilivunwa mwaka 2011/2012 ikilinganishwa na tani **347,156.9** zilizovunwa mwaka 2010/2011 (**Jedwali Na. 10**). Upungufu huu unatokana na kupungua kwa rasilimali ya uvuvi ambako kumesababishwa na uvuvi haramu,

uchafuzi na uharibifu wa mazingira na mabadiliko ya tabia nchi. Pamoja na upungufu huu, thamani ya mazao ya uvuvi imepanda kutoka shilingi **bilioni 747.5** mwaka 2010/2011 hadi shilingi **trilioni 1.2** mwaka 2011/2012.

76. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imeendelea kuratibu na kusimamia uuzaji wa samaki na mazao ya uvuvi nje ya nchi kwa kuzingatia sheria na viwango vya kitaifa na kimataifa. Katika mwaka 2011/2012, tani **37,996.4** za mazao ya uvuvi na samaki hai wa mapambo **61,215** vyote vikiwa na thamani ya shilingi **bilioni 233.7** waliuzwa nje ya nchi na kuiingizia Serikali mapato ya shilingi **bilioni 6.2** ikilinganishwa na tani **39,771.8** za mazao ya uvuvi na samaki wa mapambo **40,552** wenye thamani ya shilingi **bilioni 263.1** waliouzwa nje ya nchi mwaka 2010/2011 na kuipatia Serikali mapato ya shilingi **bilioni 5.9 (Jedwali Na. 11a na 11b)**. Katika mwaka 2012/2013, Wizara kwa kushirikiana na wadau wengine itaendelea kuratibu na kusimamia uvunaji na matumizi endelevu ya rasilimali za uvuvi. Aidha, itaendelea kuhamasisha wadau kuwekeza katika maeneo mbalimbali yakiwemo uvuvi, ujenzi wa viwanda (zana za uvuvi, kuchakata mazao ya uvuvi, vifungashio), uongezaji wa thamani kwenye mazao ya uvuvi na ujenzi wa boti bora za uvuvi. Pia, kwa kushirikiana na wadau itaunganisha wazalishaji na masoko ya kitaifa na kimataifa.

Viwanda vya Mazao ya Uvuvi

77. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imeendelea kuhamasisha sekta binafsi kuwekeza kwenye ujenzi wa viwanda vya kuchakata na kuhifadhi mazao ya uvuvi. Kutokana na uhamasishaji huu, hadi sasa kuna jumla ya viwanda **34** vya kuchakata mazao ya uvuvi nchini kati ya hivyo, viwanda **31** vinafanya kazi. Kati ya viwanda hivyo, **9** viko Ukanda wa Ziwa Victoria, **21** Pwani na **1** Ziwa Tanganyika. Pia, kuna maghala **84** ya kuhifadhi mazao ya uvuvi. Viwanda hivi vimeendelea kukidhi viwango vya ubora na usalama wa mazao ya uvuvi kulingana na mahitaji ya soko la ndani na nje likiwemo soko la Kimataifa la Jumuiya ya Ulaya lenye Sheria na Viwango vya hali ya juu vya ubora na usalama. Katika mwaka 2012/2013, Wizara itaendelea kuhamasisha sekta binafsi kuwekeza kwenye ujenzi wa viwanda vya kuchakata na kuhifadhi mazao ya uvuvi na matumizi ya teknolojia na miundombinu sahihi ya uandaaji, uhifadhi, uchakataji, usambazaji na uuzaji wa samaki na mazao ya uvuvi.

Usimamizi na Ufuatiliaji wa Masoko ya Samaki

78. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2011/2012, Wizara ilifanya ukaguzi wa masoko ya samaki ya Kirumba, Magogoni Feri, Musoma, Kigoma na Bukoba. Pia, jumla ya mialo **40** ya kupokelea samaki ilikaguliwa katika Ziwa Victoria,

Ziwa Tanganyika, Ziwa Nyasa na Bahari ya Hindi. Matokeo ya ukaguzi huu yameonesha kuwa hali ya usafi na huduma katika masoko na mialo hairidhishi kwa afya ya walaji na mazingira. Naendelea kuzihimiza Halmashauri ambazo ni wamiliki wa masoko na mialo hiyo kusimamia kikamilifu miundombinu hiyo kwa ajili ya kulinda afya za walaji, kulinda mazingira, kupunguza upotevu wa mazao ya uvuvi na kuongeza thamani yake. Masoko na mialo hii ikisimamiwa ipasavyo ni chanzo muhimu cha mapato kwa Halmashauri. Katika mwaka 2012/2013, Serikali itaendelea kufanya ukaguzi wa miundombinu hiyo ili kuiboresha.

Bei ya Samaki aina ya Sangara katika Ukanda wa Ziwa Victoria

79. **Mheshimiwa Spika**, tarehe 25 Juni 2012 nilitoa Kauli ya Serikali mbele ya Bunge lako tukufu kuhusu kushuka kwa bei ya samaki aina ya sangara katika ukanda wa Ziwa Victoria kutoka wastani wa shilingi **4,500** hadi **3,000** kwa kilo bei ya viwandani. Baadhi ya sababu za kushuka kwa bei ni kushuka kwa sarafu ya Euro, kutetereka kiuchumi na kibiashara kwa baadhi ya nchi zikiwemo Hispania, Italia, Ugiriki na Ureno ambazo ni soko kubwa la minofu ya sangara kutoka nchi za Afrika Mashariki, kuwepo kwa aina nyingine za samaki wenye bei ya chini aina ya Basa au *Pangasius* kutoka Mashariki ya Mbali,

Tilapia wanaofugwa China, Cod kutoka Ulaya na *Barramundi* anayefanana na sangara kutoka Australia.

80. **Mheshimiwa Spika**, kutokana na kushuka kwa bei ya sangara, Wizara kwa kushirikiana na wavuvi na wenye viwanda imefuatilia mwenendo wa bei ya sangara katika nchi za Kenya na Uganda na kubaini kuwa bei katika nchi hizo hazitofautiani sana na bei zinazotolewa hapa nchini. Kwa mfano, wastani wa bei ya sangara katika mwalo wa Dunga Beach – Kisumu nchini Kenya ni shilingi **150** (shilingi za Tanzania **2,850**) kwa kilo na katika mwalo wa Masese Beach – Jinja nchini Uganda ni shilingi **5,000** (shilingi za Tanzania **3,571**) kwa kilo wakati bei ya sangara katika mwalo wa Sota (Rorya) ni shilingi **2,800** na mwalo wa Igombe (Mwanza) ni shilingi **2,700**. Aidha, taarifa kutoka balozi zetu zilizoko nchi zenye masoko ya sangara zimeonesha kuwa bei imeshuka katika masoko hayo.

81. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imewashauri wavuvi kuanzisha vyama vya ushirika vyenye nguvu ili viweze kuuza samaki moja kwa moja kwenye viwanda na masoko badala ya kupitia kwa mawakala ili kuweza kuhakiki samaki wanaouza na bei yake; kuwepo na mkataba mmoja wa kisheria baina ya wenye viwanda, mawakala na wavuvi. Pia, Serikali imeendelea kuhamasisha ulaji wa sangara humu nchini ili watanzania wale

wanachozalisha na hivyo kupanua wigo wa soko la ndani la mazao yetu.

Kuwawezesha Wavuvi Wadogo

82. **Mheshimiwa Spika**, kwa kuwa zaidi ya asilimia **90** ya uzalishaji wa mazao ya uvuvi hutokana na wavuvi wadogo, katika mwaka 2011/2012, Serikali imeendelea kuwawezesha wavuvi kwa kuweka mazingira bora ya uwekezaji na miundombinu ili kuwa na uvuvi endelevu na wenye tija kwa kutekeleza yafuatayo:-

- (i) Kukarabati na kujenga mialo ya kupokelea samaki katika ukanda wa Ziwa Victoria **25**, ukanda wa pwani **3** na kufanya maandalizi ya ujenzi wa mialo **4** katika ukanda wa Ziwa Tanganyika;
- (ii) Kuendelea na ujenzi wa kiwanda cha boti cha Mbamba Bay – Ruvuma ili wavuvi wa Ziwa Nyasa waweze kupata vyombo bora vya uvuvi;
- (iii) Kuendelea kuhimiza wavuvi kununua zana na vyombo bora baada ya Serikali kuondoa kodi ya ongezeko la thamani kwenye nyavu, injini za kupachika, nyuzi za kushonea nyavu na vifungashio;
- (iv) Kuendelea kuratibu na kusimamia miradi midogo ya jamii za pwani iliyoibuliwa na wananchi kupitia mradi wa MACEMP

ikiwemo miradi ya uvuvi **240**, unenepeshaji kaa **11**, ufugaji nyuki **59**, ufugaji ng'ombe **10**, ufugaji kuku **64**, ufugaji wa mbuzi **8**, ufugaji wa samaki **23**, uchakataji wa samaki **24**, uzalishaji wa chumvi **9** na ukulima wa mwani **15**;

- (v) Kuratibu na kuhamasisha wananchi katika wilaya za Kilwa, Mafia na Rufiji kuanzisha Benki za Wananchi ambapo jumla ya shilingi **milioni 41** zimechangwa katika Wilaya ya Mafia. Aidha, ukarabati wa majengo kwa ajili ya benki za Kilwa na Mafia unaendelea;
- (vi) Kushirikiana na Umoja wa Wavuvi Wadogo wa Dar es Salaam (UWAWADA) kuhamasisha wavuvi **600** kutoka wilaya za Kinondoni (**300**), Ilala (**150**) na Temeke (**150**) ili kuanzisha na kuimarisha Vyama vya Akiba na Mikopo (SACCOS) kwa ajili ya kuongeza mtaji na kupata mikopo katika benki ya Rasilimali (TIB) kupitia dirisha la Kilimo;
- (vii) Kuhamasisha wavuvi wadogo kununua boti za uvuvi za *fibre glass* **128** kutoka katika Kampuni za Songoro Marine Transport - Mwanza (**15**), Sam and Anzai Boat Builders - Dar es Salaam (**70**) na Seahorse East African - Dar es Salaam (**43**) ili kupunguza athari za uharibifu wa mazingira;

- (viii) Kuanza upembuzi yakinifu wa awali kwa ajili ya ujenzi wa bandari za uvuvi katika maeneo ya Kigamboni, Kilwa, Mbegani, Mtwara na Tanga kwa ajili ya kuhudumia wavuvi wadogo na meli za uvuvi za bahari kuu; na
- (ix) Kutoa mafunzo kwa wadau **1,935** kutoka Halmashauri **16** za mwambao wa pwani kuhusu mwenendo na mahitaji ya soko la Kimataifa la mazao ya uvuvi na kutoa elimu kwa wadau **120** kuhusu Sheria na Kanuni za Uvuvi.

83. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2012/2013, kupitia Programu na Miradi mbalimbali ya maendeleo, Serikali itaendelea kuwawezesha wavuvi kwa kuweka miundombinu, kuwapatia mafunzo, kuhamasisha wadau kuendelea kuwekeza katika uvuvi wa Bahari Kuu, kuhamasisha wavuvi kutumia boti za *fibre glass* ili kupunguza ukataji wa miti na kuhifadhi mazingira na kuanzisha vyama vya ushirika na SACCOS vya wavuvi.

Uthibiti wa Ubora na Usalama wa Mazao ya Uvuvi

84. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2011/2012, Wizara ilitoa mafunzo kuhusu teknolojia ya kukausha samaki kwa moshi kwa kutumia jiko sanifu *Chokor* au *Ghana oven*

linalotumia kuni chache, kukausha dagaa kwenye vichanja, matumizi ya barafu, uhifadhi, ufungashaji na usafirishaji wa samaki wabichi. Mafunzo hayo yalitolewa kwa wadau wa uvuvi **923** kutoka Halmashauri za Majiji ya Mwanza (**45**) na Tanga (**90**); Manispaa ya Ilala (**44**), Kigoma – Ujiji (**24**); na Wilaya za Pangani (**40**), Muheza (**120**), Mafia (**80**), Mtwara Vijijini (**52**), Lindi Vijijini (**78**), Mkuranga (**50**), Bagamoyo (**40**), Nkasi (**130**), Sumbawanga (**50**) na Mpanda (**80**). Pia, mafundi sanifu sita (**6**) wa maabara za uvuvi walipata mafunzo ya ufundi sanifu wa maabara na wataalam wawili (**2**) kuhusu *uncertainty measurement and method validation*. Aidha, kupitia ufadhili wa Jumuiya ya Ulaya wakaguzi **10** walipata mafunzo ya *online certification of fisheries products export*.

85. Mheshimiwa Spika, Wizara kwa kushirikiana na WWF imeandaa Mpango wa Usimamizi wa Uvuvi wa Pweza (Octopus Fishery Management Plan) wa kusimamia uvunaji endelevu wa raslimali ya pweza ili kuwezesha upatikanaji wa hati ya kiikolojia (Ecolabelling Certificate) kupitia *Marine Stewardship Council* kukidhi mahitaji ya soko la Kimataifa. Aidha, wadau **127** walipewa elimu kuhusu umuhimu wa Mpango huu. Kazi nyingine zilizofanyika ni pamoja na:-

- (i) Kufanya kaguzi **64** za kina na **584** za kawaida kwenye viwanda vinavyochakata na maghala ya kuhifadhi mazao ya uvuvi. Matokeo ya kaguzi hizo yanaonesha kukidhi viwango vya ubora na hivyo viwanda kuruhusiwa kuendelea na uzalishaji;
- (ii) Kufanya kaguzi **2,438** za ubora wa samaki na mazao yake kabla ya kusafirishwa nje ya nchi na kwenye mialo **25** kwa lengo la kuhakiki usafi na miundombinu ya mialo hiyo; na
- (iii) Kutoa mafunzo kwa watumishi **17** yakiwemo mafunzo ya muda mrefu (**3**) na muda mfupi (**14**).

86. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2012/2013 Wizara itaendelea kusimamia ubora na usalama wa mazao ya uvuvi kwa kutekeleza yafuatayo:-

- (i) Kuchunguza sampuli **800** za mazao ya uvuvi, maji, udongo ili kubaini vimelea vya magonjwa, viuatilifu, madini tembo na kemikali mbalimbali;
- (ii) Kufanya kaguzi **3,500** za ubora wa samaki na mazao yake kabla ya kusafirishwa nje ya nchi;
- (iii) Kufanya kaguzi **100** kwenye viwanda vya kuchakata mazao ya uvuvi, mialo na maghala ya kuhifadhia mazao ya uvuvi;

- (iv) Kuandaa mafunzo kwa wakaguzi **40** wa mazao ya uvuvi, mafundi sanifu - maabara **20** na wadau **500** kuhusu uthibiti wa ubora na usalama wa mazao ya uvuvi;
- (v) Kuimarisha na kuwezesha Maabara ya Taifa ya Uthibiti wa Ubora wa Mazao ya Uvuvi-Nyegezi na Maabara ya Uchunguzi wa Sumu (Biotoxin) kwenye Mazao ya Uvuvi, Dar es salaam; na
- (vi) Kuhamasisha matumizi ya teknolojia na miundombinu sahihi ya uandaaji, uchakataji, usambazaji na uuzaji wa samaki na mazao yake.

87. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2011/2012, Wizara kwa kushirikiana na Taasisi ya Kimataifa ya Nguvu za Atomiki (International Atomic Energy Agency) imeendelea kuimarisha Maabara ya Uchunguzi wa Sumu ya Mwani unaoelea kwenye Maji (Harmful Algal Blooms-HABs) - Temeke kwa kutoa mafunzo kwa watalaam **10** juu ya kutambua aina za mwani unaotoa sumu. Aidha, Maabara imepatiwa vitendea kazi mbalimbali. Katika mwaka 2012/2013, Wizara itaendelea kuimarisha na kujengea uwezo Maabara ya Uchunguzi wa Sumu ya Mwani unaoelea kwenye Maji -Temeke kwa kuipatia vitendea kazi na kutoa mafunzo kwa watumishi **10**.

Maabara ya Taifa ya Uthibiti wa Ubora wa Mazao ya Uvuvi-Nyegezi

88. **Mheshimiwa Spika**, Maabara ya Taifa ya Uthibiti wa Ubora wa Mazao ya Uvuvi-Nyegezi, imeendelea na majukumu yake ya kukusanya sampuli na kufanya uchunguzi wa sampuli za samaki na mazao ya uvuvi, maji na udongo ili kubaini kuwepo kwa masalia ya viuatilifu, kemikali, vimelea, sumu, madini tembo na madawa ya viwandani. Katika mwaka 2011/2012, kazi zifuatazo zilitekelezwa:-

- (i) Kuchunguza sampuli **1,374** ili kuhakiki ubora na usalama wa mazao ya uvuvi ambapo kati ya hizo, **1,144** ni kwa ajili ya vimelea haribifu na **230** ni kwa ajili ya mabaki ya sumu, madawa na madini tembo. Uchunguzi huo ulifanyika katika Maabara ya Taifa ya Uthibiti wa Ubora wa Mazao ya Uvuvi Nyegezi (Mwanza), Chemiphar (Uganda) na Shirika la Viwango la Afrika Kusini (SABS). Sampuli zote zilizochunguzwa zilionekana kukidhi viwango vya usalama vya kitaifa na kimataifa;
- (ii) Kukamilisha taratibu za kupata ithibati kwa upande wa Kemikali kwa ajili ya uchunguzi wa viuatilifu na mabaki ya sumu; na
- (iii) Kuimarisha maabara kwa kuipatia vifaa, kukarabati jengo la maabara na kutoa mafunzo ya muda mrefu kwa watumishi

watatu (3) na ya muda mfupi kwa watumishi wanne (4).

Katika mwaka 2012/2013, Wizara itaendelea kuimarisha maabara kwa kuipatia vitendea kazi na mafunzo kwa watumishi. Aidha, itaendelea kukamilisha taratibu za kuomba ithibati kwa upande wa Kemikali kwa ajili ya uchunguzi wa viuatilifu na mabaki ya sumu. Pia, maabara itawezeshwa kufanya uchunguzi wa sampuli za mazao ya uvuvi, maji na udongo ili kuhakiki vimelea, viuatilifu na madini tembo.

H. UKUZAJI WA VIUMBE KWENYE MAJI

89. *Mheshimiwa Spika*, Wizara imeendelea kuimarisha ukuzaji wa viumbe kwenye maji kwa lengo la kuongeza upatikanaji wa samaki na mazao yake. Katika mwaka 2011/2012, Wizara iliimarisha vituo saba (7) vya ufugaji wa samaki vya Karanga (Moshi), Musoma, Bukoba, Kingolwira, Luhira (Songea), Mwamapuli (Igunga) na Mtama (Lindi) ili kuongeza uwezo wa kuzalisha na kusambaza vifaranga vya samaki. Katika kipindi hiki vifaranga **2,686,400** vya perege vimezalishwa na kusambazwa kwa wafugaji katika mikoa ya Dar es Salaam, Dodoma, Iringa, Mara, Morogoro, Mtwara, Pwani, Ruvuma na Tanga na vifaranga **800,500** vya kambale vilipandikizwa kwenye bwawa la Mindu (Morogoro). Kazi nyingine zilizotekelezwa ni pamoja na:-

- (i) Kujenga mabwawa ya mfano ya Bukoba **2** na Nyamirembe (Chato) **4**;
- (ii) Kukarabati mabwawa **10** katika vituo vya Kingolwira (**4**), Luhira (**3**), Musoma (**2**) na Karanga (**1**);
- (iii) Kukarabati nyumba na kununua vifaa vya uzalishaji wa vifaranga katika Kituo cha Nyamirembe;
- (iv) Kufanya tathmini katika Kijiji cha Nyengedi ili kuongeza eneo la ufugaji samaki kwa ajili ya Kituo cha Mtama;
- (v) Kutengeneza vizimba (hapas) **22** katika vituo vya Kingolwira (**6**) na Luhira (**16**) vyenye uwezo wa kuchukua vifaranga vya samaki **200** kila kimoja;
- (vi) Kujenga nyumba ya kutunza joto (green house) yenye ukubwa wa mita za mraba **275** kwenye mabwawa ya kuzalishia vifaranga katika Kituo cha Luhira;
- (vii) Kuanza majaribio ya kuzalisha vifaranga vya kiume (monosex - all male) katika kituo cha Kingolwira; na
- (viii) Kuhamasisha wafugaji wa kaa **15** kuhusu teknolojia ya kutengeneza vizimba vya kunenepesha kaa katika kijiji cha Mkwaja (Pangani) ambapo vizimba **114** vimetengenezwa.

Katika mwaka 2011/2012, Wizara imeendelea kuimarisha kituo cha kuzalisha mbegu za viumbe

vya maji bahari cha Mbegani kwa kujenga tenki mbili (2) za kukuzia vifaranga vya samaki, kukarabati ofisi na kununua vitendea kazi vikiwemo kompyuta na samani. Aidha, maeneo ya kuanzisha vituo vya kutotolea vifaranga vya samaki yamepatikana katika vijiji vya Machui (Tanga) ekari **1.5** na Chihiko (Mtwara) ekari **5**.

90. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2011/2012, Wizara imehamasisha wafugaji **30** kufuga samaki aina ya *Tilapia mossambicus* katika vijiji vya Mbuo na Tangazo (Mtwara Vijijini) ambapo vifaranga wa mbegu **110** vimepandikizwa. Aidha, wananchi **25** kutoka vijiji vya Msimbati na Mkubiru (Mtwara Vijijini) wamehamasishwa kuhusu ufugaji wa chaza ambapo Msimbati wametengeneza mifuko **112** ya kukuzia chaza wa lulu. Uzalishaji wa lulu umeongezeka kutoka vipande **607** mwaka 2010/2011 hadi vipande **925** mwaka 2011/2012. Pia, ufugaji wa kambamiti katika mabwawa ya kampuni ya Tanpesca (Mafia) umeendelea ambapo uzalishaji umeongezeka kutoka tani **231.5** mwaka 2010/2011 hadi tani **290** mwaka 2011/2012.

91. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imeendelea kuhamasisha kilimo cha mwani ambapo uzalishaji umeongezeka kutoka tani **651** zenye thamani ya shilingi **millioni 260.6** mwaka 2010/2011 hadi tani **660.75** zenye thamani ya shilingi **milioni 264.5** mwaka 2011/2012. Ongezeko hili

limetokana na matumizi ya teknolojia ya chelezo inayowezesha kupatikana kwa mbegu kwa mwaka mzima. Aidha, katika mwaka 2011/2012, Wizara imewezesha maafisa sita (6) kuhudhuria mafunzo ya shahada za uzamili katika fani ya ukuzaji viumbe kwenye maji katika vyuo vikuu mbalimbali ndani (3) na nje ya nchi (3). Katika mwaka 2012/2013, Wizara itatekeleza kazi zifuatazo:-

- (i) Kuimarisha vituo **10** vya uzalishaji wa vifaranga vya maji baridi vya Kingolwira (Morogoro), Luhira (Songea), Mtama (Lindi) Nyamirembe (Chato), Mwamapuli (Igunga), Kigoma, Karanga (Moshi), Mwanza, Bukoba na Musoma ili kuzalisha na kusambaza vifaranga **milioni 5** vya samaki aina ya perege na kambale;
- (ii) Kujenga na kuendeleza vituo vitatu (3) vya kuzalisha mbegu za samaki wa maji bahari katika mikoa ya Mtwara (Chihiko), Tanga (Machui), na Pwani (Mbegani);
- (iii) Kuhamasisha na kuimarisha teknolojia ya ukulima wa mwani na kuongeza thamani ya zao hilo katika mikoa ya Mtwara, Lindi na Pwani; na
- (iv) Kwa kushirikiana na taasisi za utafiti kuendeleza utafiti wa ukuzaji wa chaza na samaki aina ya *Tilapia mossambicus* kwenye maingilio ya mito na bahari (brackish water) katika Mikoa ya Tanga na Mtwara.

Kuwezesha Wafugaji wa Viumbe kwenye Maji

92. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2011/2012, Wizara kwa kushirikiana na Halmashauri imewezesha wafugaji wa viumbe kwenye maji kwa kutekeleza yafuatayo:-

- (i) Kutoa mafunzo kwa wafugaji **1,565** kuhusu ukuzaji viumbe kwenye maji katika Halmashauri za Temeke, Kinondoni, Ilala, Chamwino, Njombe, Musoma, Kilolo, Manispaa ya Morogoro, Morogoro Vijijini, Mtwara Vijijini, Mtwara-Mikindani, Bagamoyo, Lindi, Songea, Mbinga na Jiji la Tanga;
- (ii) Kuhamasisha uanzishaji wa vikundi viwili **(2)** vya umoja wa wafugaji wa samaki vyenye jumla ya wanachama **105** katika Mkoa wa Lindi na Mtwara. Vikundi hivyo ni Kikundi cha Ufugaji wa Samaki cha Mwambao Tuungane Group (MWATUGRO) kilichopo katika kijiji cha Sudi (Lindi Vijijini) na Umoja wa Wafugaji wa Samaki Mkoa wa Mtwara (UWASA); na
- (iii) Kuhamasisha wakulima wa mwani **3,000** kuunda vikundi vya kuzalisha na kusindika mwani ambapo vikundi vya Umoja wa Wakulima wa Mwani - Vijiji vya Naumbu na Mkungu (Mtwara) na Umoja wa Wakulima wa Mwani Tanzania vimeanzishwa. Vikundi hivi vimeanza kuongeza thamani ya zao la mwani

kwa kutengeneza sabuni. Aidha, Wizara kwa kushirikiana na Halmashauri na sekta binafsi, imeendelea kutafuta na kutoa taarifa za masoko ya zao la mwani kwa wakulima wa zao hili.

Katika mwaka 2012/2013, Wizara itaendelea kuwawezesha wafugaji wa viumbe kwenye maji kwa kuwapatia vifaranga bora vya samaki, kuimarisha na kuhamasisha uanzishaji wa vikundi vya wafugaji wa viumbe kwenye maji na kutoa elimu ya ufugaji bora na kilimo cha mwani.

I. UKUSANYAJI WA TAKWIMU ZA UVUVI

93. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2011/2012, Wizara imeendelea kusimamia na kuboresha mfumo wa ukusanyaji wa takwimu za uvuvi kwa kufanya yafuatayo:-

- (i) Kutengeneza *Database* kwa ajili ya kuchambua na kuhifadhi takwimu za uvuvi (*Catch Assessment Survey Database*) na kutoa mafunzo ya kuitumia kwa wataalamu **18**, wawili (**2**) kutoka kila Halmashauri ya Jiji la Tanga; Manispaa za Lindi, Mtwara Mikindani, Ilala; na Wilaya za Muheza, Pangani, Mkinga, Lindi Vijijini na Mtwara Vijijini;
- (ii) Kutoa mafunzo ya ukusanyaji takwimu kwa wanachama **49** wa BMUs katika

Halmashauri za Manispaa za Kinondoni (21) na Temeke (28); na Maafisa Uvuvi wa Manispaa za Kinondoni 3 na Temeke 3;

- (iii) Kutoa mafunzo kuhusu ukusanyaji wa takwimu za wavuvi wadogo katika ukanda wa Ziwa Tanganyika kwa maafisa 33 kutoka Halmashauri za Kigoma Vijijini (8), Mpanda Vijijini (6), Nkasi (10) na Sumbawanga (5); na Manispaa ya Kigoma Ujiji (4); na
- (iv) Kuendelea kuratibu ukusanyaji, uchambuzi na usambazaji wa takwimu za uvuvi.

Katika mwaka 2012/2013, Wizara itafanya sensa ya uvuvi (Fisheries Frame Survey) katika maeneo ya ukanda wa bahari na maziwa, kukusanya takwimu za uvuvi kwa kutumia mfumo wa *Catch Assessment Survey* (CAS) na kutengeneza Mfumo wa ukusanyaji na uchambuzi wa Takwimu za uvuvi za kibiashara (web based database).

J. UTAFITI WA MIFUGO NA UVUVI

Uwezeshaji na Uratibu wa Tafiti

94. **Mheshimiwa Spika**, kuanzia mwaka 2011/2012 Serikali imeanza kutenga fedha za utafiti kupitia Tume ya Taifa ya Sayansi na Teknolojia (COSTECH) ambapo taasisi za utafiti wa mifugo na uvuvi zimepatiwa jumla ya shilingi

bilioni 3.2. Kati ya fedha hizo, taasisi za Mifugo na Uvuvi zilipata shilingi **bilioni 2.6** na **milioni 600** sawia. Aidha, Taasisi za utafiti wa mifugo na uvuvi zimepatiwa jumla ya shilingi **milioni 730.6** kutoka Association of Strengthening Agriculture Research in Eastern and Central Africa (ASARECA) ambapo TAFIRI imepatiwa shilingi **milioni 380.0** na Taasisi ya Utafiti wa Mifugo shilingi **milioni 350.6**. Pia, Taasisi za Utafiti wa Mifugo zimepatiwa shilingi **milioni 327.9** kutoka East African Agricultural Productivity Project (EAAPP).

95. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2011/2012 Wizara imeendelea kuratibu na kutathmini huduma za utafiti na maendeleo ya ufugaji na uvuvi kulingana na programu zake. Aidha, Wizara imeendelea kushirikiana na wadau mbalimbali na watafiti wa ndani na nje ya nchi zikiwemo SUA, COSTECH, TCU, EAC, ASARECA, B&MGF, CCAFS, CGIAR na IAEA katika kutayarisha mikakati na mipango ya utafiti, kuratibu tafiti katika maeneo muhimu ya ufugaji endelevu na wa tija, mabadiliko ya tabia nchi, uhakika wa chakula na tiba za magonjwa.

96. **Mheshimiwa Spika**, jumla ya miradi **13** ya utafiti kupitia mfuko wa *Zonal Agricultural Research and Development Fund (ZARDEF)* imekamilika na matokeo yamepelekwa kwa wafugaji, na miradi mingine **38** inaendelea. Pia,

Wizara iliendelea kugharamia mafunzo ya watafiti saba (7) wa mifugo (wawili katika ngazi ya uzamivu na watano uzamili). Aidha, watafiti 24 (16 mifugo na nane uvuvi) wanaendelea na masomo katika ngazi za Uzamili na uzamivu kupitia Tume ya Sayansi na Teknolojia (COSTECH). Katika mwaka 2012/2013, Wizara itaendelea kutekeleza yafuatayo:-

- (i) Kuratibu, kufuatilia na kutathmini huduma za utafiti na maendeleo ya mifugo na uvuvi kulingana na programu zilizotayarishwa pamoja na kuwezesha taasisi za utafiti wa mifugo na uvuvi kuendelea na utafiti;
- (ii) Kuimarisha mfumo wa utunzaji kumbukumbu za utafiti wa mifugo na Uvuvi nchini na kushirikiana na Taasisi za kitaifa na kimataifa kuratibu utafiti shirikishi wa mifugo;
- (iii) Kuwezesha kanda saba (7) za kilimo na ufugaji kuibua miradi ya utafiti itakayogharamiwa na mfuko wa ZARDEF kwa kushirikisha wafugaji kulingana na vipaumbele vya kanda kupitia programu ya ASDP; na
- (iv) Kuendelea kutoa ushauri wa kitaalam (technical backstopping) kwa watafiti.

Kuanzishwa kwa Taasisi ya Utafiti wa Mifugo Tanzania

97. **Mheshimiwa Spika**, Wizara kwa kushirikiana na wadau iliandaa mapendekezo ya kutunga Sheria ya Taasisi ya Utafiti wa Mifugo Tanzania (The Tanzania Livestock Research Institute Act - TALIRI) ambayo ilipitishwa na Bunge tarehe 12 Aprili, 2012 na Mhe. Rais kuipitisha kuwa Sheria ya Taasisi ya Utafiti wa Mifugo Tanzania Na. 4 ya mwaka 2012.. Sheria hii itasimamia na kuendeleza shughuli za utafiti wa mifugo nchini. Aidha, itaimarisha ushirikiano na asasi za utafiti ndani na nje ya nchi na uwajibikaji wa watafiti katika kubuni na kupata rasilimali zaidi kwa ajili ya utafiti, ikiwa ni pamoja na kusambaza matokeo ya utafiti kwa walengwa. Katika mwaka 2012/2013, Wizara itakamilisha taratibu za kuendesha TALIRI. Katika mwaka 2011/2012, Taasisi ya Utafiti wa Mifugo Mpwapwa kupitia vituo vyake saba (7) vya Mpwapwa, Tanga, Uyole, West Kilimanjaro, Kongwa, Mabuki na Naliendele iliendelea na utafiti wa mifugo kwa lengo la kuongeza tija na uzalishaji wa mifugo nchini. Kazi zilizotekelezwa ni pamoja na:-

Kutathmini na Kusambaza Mifugo Bora Vijijini

98. **Mheshimiwa Spika**, Taasisi na vituo vyake ina jumla ya ng'ombe (1,753), mbuzi (1,320), kondoo (341) na kuku (858) kwa ajili ya

utafiti. Aidha, ili kuongezea idadi hiyo, jumla ya ng'ombe wa asili **20** aina ya Singida White na Iringa red walinunuliwa kwa ajili ya kufanyiwa tathmini ya ubora wa kosaafu kwa lengo la kuwaboresha na kuwasambaza kwa wafugaji. Matokeo ya awali yanaonesha kuwa ndama aina ya Singida White walizaliwa wakiwa na wastani wa uzito wa kilo **18.8** kwa madume na kilo **18.2** kwa majike. Pia, ng'ombe **57** aina ya Kifipa wameendelea kutathminiwa katika shamba la mifugo la Sao Hill. Wastani wa uzito wa ndama ulikuwa ni kilo **16.7** katika mtawanyiko wa kilo **15 - 20**. Vilevile, jumla ya ng'ombe **49** aina ya Ankole walifanyiwa tathmini katika kituo cha Mabuki na wastani wa uzito wa kuzaliwa kwa ndama ni kilo **27**.

99. ***Mheshimiwa Spika***, Wizara kupitia Taasisi ya Utafiti wa Mifugo, iliendelea na tathmini ya mbuzi ambapo jumla ya mbuzi **100** aina za Buha, Red Maasai, Pare White na Red Sonjo walinunuliwa kwa ajili ya tathmini katika vituo vya Mpwapwa na West Kilimanjaro. Aidha, jumla ya kondoo **34** aina za Red Maasai, Dorper na Black Head Persian (BHP) walinunuliwa kwa ajili ya tathmini katika kituo cha West Kilimanjaro. Pia, kuku wa asili aina **13** za Kuchi, Sasamala, Kawaida, Mtewa, Kishingo, Bukini, Kisunzu, Kuza, Sukuma, Msumbiji, Katewa, Mandendenga na Njachama wameendelea kutathminiwa katika vituo vya Mpwapwa na Uyole.

100. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2011/2012 Wizara ilisambaza madume bora ya ng'ombe **103** aina ya Mpwapwa kwa wafugaji kwenye wilaya za Mpwapwa (**14**), Chamwino (**30**), Kisarawe (**30**), Kongwa (**19**), Manyoni (**6**), Mbeya vijijini (**2**) na Jiji la Dar es Salaam (**2**) kwa lengo la kuboresha ng'ombe wa asili. Aidha, jumla ya ng'ombe **58** aina ya Friesian kutoka vituo vya utafiti vya Tanga (**41**) na Uyole (**17**) walisambazwa kwenda mikoja ya Iringa, Mbeya na Tanga. Pia, madume **6** aina ya Ankole kutoka kituo cha utafiti cha Mabuki yalisambazwa kwa wafugaji wa kijiji cha Mabuki. Mifugo hii inayosambazwa ni kwa ajili ya utafiti katika mazingira ya wafugaji kulingana na mahitaji yao.

101. **Mheshimiwa Spika**, Wizara ina utaratibu wa kufanya tathmini ya mifugo inayosambazwa kwa wafugaji baada ya miaka **5**. Tathmini iliyofanyika kwa madume ya ng'ombe aina ya Mpwapwa **192** yaliyosambazwa katika kipindi cha mwaka 2006 hadi 2010 kwa wafugaji katika wilaya za Mpwapwa, Bahi, Manyoni na Iramba, imebaini kuwa jumla ya ndama chotara **7,500** wamezaliwa kutokana na madume hayo katika Wilaya za Mpwapwa (**2,125**), Iramba (**2,600**), Manyoni (**1,250**) na Bahi (**1,425**). Madume chotara yenye umri wa miaka minne (**4**) yaliweza kununuliwa kwa bei ya wastani wa

shilingi **1,200,000** ikilinganishwa na shilingi **300,000** kwa ng'ombe wa asili wa umri huo. Aidha, katika mwaka 2011/2012, wafugaji kupitia Halmashauri waliuziwa jumla ya mbuzi **133** aina ya Malya kama ifuatavyo; Kisarawe (**60**), Chamwino (**60**), Manispaa ya Dodoma (**1**), Kongwa (**10**) na Handeni (**2**). Pia, jumla ya nguruwe bora **60** aina ya *Landrace*, walisambazwa kwa wafugaji katika wilaya za Mbeya Mjini (**26**), Kyela (**14**), Mbarali (**5**), Mbozi (**5**), Rungwe (**6**) na Mbeya Vijijini (**9**).

Utafiti wa malisho ya Mifugo

102. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2011/2012, utafiti wa malisho na utunzaji wa benki ya vinasaba uliendelea ambapo jumla ya vinasaba **152** vilifanyiwa tathmini katika Taasisi ya Utafiti ya Mifugo ya Mpwapwa (**80**) na Kituo cha Utafiti Uyole (**72**). Aidha, jumla ya miche **11,640** ya aina za *Leucaena diversifolia* (**7,198**), *Leucaena pallida* (**426**) na *Calliandra* (**4,016**) ilizalishwa na kusambazwa katika wilaya za Mkoa wa Rukwa. Pia, kilo **999** za mbegu za *Rhodes grass* na kilo **540** za *Desmodium* zilizalishwa na kusambazwa kwenye vikundi vya wafugaji wa Kanda ya Ziwa na Nyanda za Juu Kusini.

Kuimarisha Vituo Vya Utafiti

103. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2011/2012, Wizara iliendelea kuimarisha vituo vya utafiti kwa kuvipatia vitendea kazi muhimu na kukarabati miundombinu ya majengo, maji, joshu, umeme na maboma ya mifugo. Aidha, ujenzi wa *rest house* Mpwapwa, nyumba **6** za watumishi na maabara ya sayansi ya nyama (Mabuki), maabara ya lishe ya mifugo (Tanga) na jengo la ofisi (Naliendele) uliendelea. Vilevile, ukarabati wa maabara ya *Embryo Transfer* (Mpwapwa) na ujenzi wa maabara ya teknolojia ya maziwa (Uyole) unaendelea. Katika mwaka 2012/2013, Wizara itatekeleza kazi zifuatazo:-

- (i) Kununua ng'ombe aina ya Iringa Red **(20)** na Maasai **(20)**; na kusambaza madume ya ng'ombe aina ya Mpwapwa **(120)** na mbuzi aina ya Malya **(120)** kwa lengo la kutathmini na kuboresha kosaafu ya mifugo wa asili;
- (ii) Kuzalisha na kusambaza kwa wadau kilo **1,500** za mbegu za nyasi na kilo **500** za mikunde kwa lengo la kuendeleza utafiti wa malisho katika ngazi ya mfugaji;
- (iii) Kufanya tathmini ya teknolojia za uzalishaji na tija zilizopelekwa kwa wafugaji;
- (iv) Kuboresha miundombinu ya utafiti kwa kuendelea na ujenzi wa maabara ya sayansi ya nyama (Mabuki), *Embryo Transfer* (Mpwapwa), maabara ya teknolojia ya maziwa (Uyole), maabara za lishe ya mifugo (Mpwapwa, Tanga na West Kilimanjaro),

ujenzi na ukarabati wa nyumba za watumishi na ofisi; na

- (v) Kutekeleza miradi ya utafiti wa mifugo ya kuboresha uzalishaji wa ng'ombe wa nyama na maziwa; nguruwe na masoko; kuku wa asili na malisho kwa ufadhili wa ASARECA, COSTECH na EAAPP.

Utafiti wa Uvuvi

104. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2011/2012, Wizara kupitia Taasisi ya Utafiti wa Uvuvi Tanzania (TAFIRI) imeendelea na tafiti mbalimbali ili kubaini wingi, mtawanyiko, aina za rasilimali zinazopatikana katika maji ya asili na ukuzaji wa viumbe kwenye maji. Kazi zilizotekelezwa ni kama ifuatavyo:-

- (i) Kufanya tafiti katika ufugaji wa samaki na utafiti wa uhifadhi wa samaki kwa kutumia nishati ya jua;
- (ii) Kufanya tafiti katika maziwa ya Itamba, Ilamba, Masoko, Kyungululu, Itende, Ikapu, Ndwati katika wilaya ya Rungwe na Kingili katika wilaya za Kyela na Rungwe. Matokeo ya awali yanaonesha kuwa maziwa haya yana bioanuwai kubwa hivyo yanaweza kutumika kwa elimu ya viumbe na tafiti za kisayansi. Pia, maziwa ya Itamba, Masoko na Kyungululu yanafaa kwa utalii rafiki wa mazingira (eco-tourism);

- (iii) Kubaini maeneo ya bahari yenye samaki wengi kupitia mradi wa *African Monitoring of Environment for Sustainable Development-AMESD*; na
- (iv) Kukarabati meli ya RV Kiboko inayotumika kwa utafiti katika Bahari ya Hindi na kukipatia kituo cha Sota boti na injini kwa ajili ya utafiti na uvuvi.

105. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2012/2013, Wizara kwa kushirikiana na wadau wengine itatekeleza yafuatayo:-

- (i) Kuendelea na utafiti wa samaki na mazingira katika maziwa makuu (Victoria, Tanganyika na Nyasa), maziwa madogo, mito na Bahari ya Hindi;
- (ii) Kusambaza kwa wavuvi matokeo ya utafiti wa wingi wa samaki ili kuongeza ufanisi kwa wavuvi;
- (iii) Kufanya utafiti wa ufugaji samaki ili kuwawezesha wananchi kupata elimu ya uzalishaji wa vifaranga vya samaki, vyakula bora vya samaki, kutambua maeneo stahiki ya ufugaji samaki na teknolojia ya ufugaji wa viumbe kwenye maji;
- (iv) Kuendelea kuimarisha miundombinu na mazingira ya utafiti katika vituo vya Dar es Salaam, Sota, Kigoma na Kyela; na

- (v) Kununua vitendea kazi kwa ajili ya vituo vya Kyela, Mwanza, Sota na Makao makuu.

K. MAFUNZO YA MIFUGO NA UVUVI

106. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2011/2012, Wizara imeanzisha Wakala wa Mafunzo ya Mifugo (Livestock Training Agency-LITA) na Wakala wa Elimu na Mafunzo ya Uvuvi (Fisheries Education and Training Agency- FETA) kwa lengo la kuboresha mafunzo ya mifugo na uvuvi ambazo zimeanzishwa rasmi kwa matangazo katika Gazeti la Serikali kwa GN No. 355 na 356 ya 1 Septemba, 2011. LITA inajumuisha vyuo vya mafunzo ya mifugo vya Morogoro, Tengeru, Mpwapwa, Buhuri, Madaba na Temeke; na FETA inajumuisha vyuo vya mafunzo ya uvuvi vya Mbegani na Nyegezi.

107. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2011/2012 jumla ya wanafunzi **1,630** (Stashahada **977** na Astashahada **653**) walidahiliwa katika vyuo vya mafunzo ya mifugo. Kati ya hao, **768** wamemaliza mafunzo mwezi Juni, 2012 wakiwemo **432** wa Stashahada na **336** wa Astashahada. Aidha, vyuo vya mafunzo ya uvuvi vilidahili jumla ya wanafunzi **675** (Stashahada **133** na Astashahada **542**). Kati ya hao, **302** wamemaliza mafunzo yao mwezi Juni, 2012 wakiwemo **216** wa Stashahada na **86** wa Astashahada. Vilevile, mafunzo ya muda mfupi ya

ufundi stadi yalitolewa kwa wanafunzi **47** katika vyuo vya uvuvi. Katika mwaka 2011/2012, jumla ya maafisa ugani **465** waliohitimu katika vyuo hivyo wameajiriwa na Halmashauri **105**.

108. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2011/2012 Wizara kwa kushirikiana na wadau wakiwemo *Heifer international Tanzania*, *World Vision*, Taasisi za Dini, MVIWATA na Mamlaka ya Serikali za Mitaa, imetoa mafunzo ya muda mfupi kwa wafugaji **350** na wavuvi **68**. Mafunzo haya yalihusu ufugaji bora wa kuku, ng'ombe na mbuzi wa maziwa, ufugaji wa samaki, malisho ya mifugo, uboreshaji wa zao la ngozi, usindikaji wa maziwa, uchakataji wa samaki, uvuvi endelevu na afya ya mifugo. Ili kuimarisha uwezo wa vyuo, wakufunzi **9** wanapata mafunzo katika ngazi ya Shahada ya Uzamili na **mmoja** Shahada ya Uzamivu. Aidha, Wizara imeendelea kukarabati majengo katika vyuo **8** vya mifugo na uvuvi na kuvipatia vitendea kazi pamoja na samani. Katika mwaka 2012/2013 Wizara itaendelea kujenga uwezo wa wakala za mafunzo ya mifugo na uvuvi ili kuweza kudahili wanafunzi **1,700** wa mifugo na **800** wa uvuvi katika ngazi ya Stashahada, Astashahada pamoja na mafunzo ya muda mfupi.

Huduma za Ugani

109. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2011/2012, Wizara kwa kushirikiana na

Halmashauri za Wilaya ilisambaza nakala za vipeperushi **25,000**, mabango **6,600** na vijitabu **1,500** kwa wadau kuhusu ufugaji bora kwa lengo la kuongeza wingi, tija na mapato kwa wafugaji. Aidha, vipindi **52** vya redio na **12** vya luninga kuhusu ufugaji na uvuvi bora viliandaliwa na kurushwa hewani. Pia, kwa kushirikiana na Halmashauri za Mikoa ya Mwanza, Tabora na Kagera, wafugaji **378** walipatiwa mafunzo juu ya ufugaji wa kibiashara kupitia vyuo vya Mafunzo ya Wafugaji - Mabuki na Kikulula. Vilevile, Wizara ilikarabati ofisi ya chuo cha wafugaji cha Kikulula (Karagwe) na kununua samani kwa chuo cha wafugaji Mabuki (Misungwi). Pia, Wizara kwa kushirikiana na Halmashauri ya Wilaya ya Rorya imeanzisha kituo cha mafunzo kwa wafugaji na wavuvi cha Gabimori ambapo vyumba **viwili (2)** vya madarasa na ofisi vimekamilika na jengo la mafunzo kwa vitendo linaendelea kujengwa. Vilevile, Wizara ilishiriki katika maadhimisho ya Kitaifa na Kimataifa ya Nanenane, Siku ya Chakula Duniani na Siku ya Mvuvi Duniani kwa lengo la kusambaza teknolojia na elimu ya ufugaji, uvuvi na usindikaji wa mazao yake.

110. **Mheshimiwa Spika**, Wizara kupitia mradi wa EAAPP iliwawezesha wafugaji wa mfano **18** kufanya ziara ya mafunzo katika Mikoa ya Kilimanjaro na Arusha; na wengine **10** nchini Kenya. Aidha, teknolojia **14** kuhusu ufugaji wa ng'ombe wa maziwa zilizobuniwa na kuhakikiwa

ziliainishwa katika Kanda za Kaskazini na Nyanda za Juu Kusini na kusambazwa kwa wafugaji kwa matumizi. Pia, vipindi sita (6) vya ufugaji wa ng'ombe wa maziwa vilivyohusisha wafugaji vilitayarishwa na kurushwa katika redio na televisheni. Katika kuwajengea uwezo maafisa ugani, Wizara imegharamia mafunzo ya shahada ya uzamili kwa wataalam wawili (2) na muda mfupi watatu (3).

111. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imeendelea kutoa huduma ya ugani katika sekta ya uvuvi ambapo wavuvi **300** kutoka mikoa ya Iringa, Dodoma, Morogoro, Mara, Mwanza na Tabora walipatiwa elimu ya kufanya shughuli mbadala za kiuchumi ili kupunguza nguvu ya uvuvi kutokana na kupungua kwa rasilimali za uvuvi kwenye maji ya asili. Aidha, elimu ya ufugaji wa samaki katika mabwawa ilitolewa kwa maafisa ugani **12**, vikundi **12** vya wafugaji wa samaki vyenye wanachama **62** na wafugaji wa samaki **150** katika mikoa ya Dodoma, Iringa, Mwanza, Mara, Morogoro na Tabora. Pia, nakala za viji-tabu **280** na vipeperushi **400** kuhusu mbinu bora za ufugaji wa samaki na hifadhi ya mazao ya uvuvi vimechapishwa na kusambazwa kwa wadau.

112. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2012/2013, Wizara itatekeleza majukumu yafuatayo:-

- (i) Kuandaa na kurusha hewani vipindi **52** vya redio na **12** vya luninga kuhusu ufugaji bora na uvuvi endelevu ;
- (ii) Kutoa mafunzo kwa wataalam **100** kutoka Halmashauri mbalimbali watakaotumika kufundisha wataalam wengine kuhusu dhana ya Shamba Darasa;
- (iii) Kutayarisha na kushiriki kwenye maonesho (demonstration) ya uvuvi katika ngazi ya Halmashauri na kutoa mafunzo elekezi kuhusu ufugaji wa samaki kwa Halmashauri zilizo jirani na vituo vya uzalishaji wa vifaranga vya samaki;
- (iv) Kuwawezesha maafisa ugani sita (**6**) wa mifugo na uvuvi kuhudhuria mafunzo ya muda mfupi na mrefu;
- (v) Kukarabati na kuimarisha vituo vya mafunzo kwa wafugaji vya Mabuki (Misungwi), Gabimori (Rorya) na Kikulula (Karagwe) ili viweze kutoa mafunzo kwa wafugaji wengi zaidi;
- (vi) Kushirikiana na wadau wengine kuandaa na kushiriki katika maadhimisho mbalimbali ya Kitaifa ikiwa ni pamoja na Nanenane, Wiki ya Maziwa, Siku ya Mvuvi Duniani, Siku ya Chakula Duniani na Siku ya Veterinari Duniani; na
- (vii) Kushirikiana na nchi za Afrika Mashariki kutekeleza mradi wa EAAPP kwa kuainisha

teknolojia za uzalishaji wa maziwa, kuzijaribu na kuzipeleka kwa wafugaji.

L. USIMAMIZI WA UBORA WA MAZAO NA HUDUMA ZA MIFUGO

Bodi ya Nyama Tanzania

113. *Mheshimiwa Spika*, Bodi ya Nyama Tanzania iliyoundwa kwa Sheria ya Nyama Na. 10 ya Mwaka 2006 imeendelea kuratibu tasnia ya nyama nchini. Katika mwaka 2011/2012, Bodi ya Nyama Tanzania imetekeleza kazi zifuatazo:-

- (i) Kuajiri watumishi wawili (2) wa Sekretarieti ya Bodi na taratibu za kuajiri watumishi wengine wawili (2) zinaendelea;
- (ii) Kujenga uwezo wa wadau ili kuanzisha majukwaa ya wadau wa nyama katika mikoa ya Iringa, Mbeya, Mwanza na Rukwa;
- (iii) Kwa kushirikiana na Mamlaka za Serikali za Mitaa, kuainisha jumla ya wadau **45,455** wa tasnia ya nyama katika mikoa ya Arusha, Manyara, Iringa, Rukwa, Dodoma, Morogoro na Dar es Salaam. Kati ya hao, wafugaji ni **43,129**, wafanyabiashara wa mifugo na nyama **2,315** na wasindikaji **11**;
- (iv) Kuhamasisha na kuelimisha wadau **287** kutoka katika mikoa ya Morogoro, Pwani, Dar es Salaam, Tanga, Kilimanjaro, Arusha, Manyara, Iringa, Mbeya na Rukwa juu ya

Sheria ya Nyama Na. 10 ya Mwaka 2006 na kanuni zake;

- (v) Kuhamasisha uundaji wa Chama cha Wafugaji Kitaifa ambapo rasimu ya Katiba ya Chama hicho imekwisha andaliwa na kupelekwa kwa vyama vya wafugaji katika ngazi za wilaya ili kujadiliwa na kupata maoni ya wafugaji;
- (vi) Kushirikiana na TBS na TFDA kuelimisha wadau juu ya uzalishaji nyama unaozingatia viwango vya ubora wa nyama kitaifa na kimataifa na kuweka utaratibu wa kuthibiti ubora wa nyama;
- (vii) Kuhamasisha wadau wa tasnia ya nyama kushiriki katika maonesho ya nanenane, wiki ya Chakula Salama na Miaka 50 ya Uhuru ambapo wadau **4** (NARCO, TANMEAT 2002 LTD, *Msigani Poultry Breeding Farm* na mtotoleshaji wa vifaranga wa kuku wa asili) walishiriki; na
- (viii) Kufanya vikao vinne (**4**) vya kisheria vya Bodi na Baraza la Mwaka la Wadau wa Nyama.

114. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2012/2013, Bodi ya nyama itatekeleza kazi zifuatazo:-

- (i) Kuajiri watumishi sita (**6**) wa Sekretariati ya Bodi ya Nyama Tanzania;

- (ii) Kuendelea kuhamasisha wadau kuhusu sheria na kanuni za nyama na kusimamia utekelezaji wa sheria;
- (iii) Kuendelea kushirikiana na TBS na TFDA kuelimisha wadau juu ya viwango vya ubora wa nyama vilivyopo na kuweka utaratibu wa kudhibiti ubora wa nyama;
- (iv) Kushirikiana na Halmashauri za Wilaya kusajili wadau wa tasnia ya nyama na kuanzisha mtandao wa ushirikiano kiuzalishaji ili kuhakikisha uendelevu wa tasnia;
- (v) Kushirikiana na *Tanzania Private Sector Foundation* kujenga uwezo wa kiushindani miongoni mwa wadau wa sekta binafsi ili kuongeza ufanisi katika tasnia;
- (vi) Kushirikiana na vyama vya wadau kuhamasisha uanzishwaji, kujiunga na kuimarisha vyama vya wadau ili kushiriki kikamilifu katika kuiendeleza tasnia ya nyama;
- (vii) Kuhamasisha wadau wa tasnia ya nyama kushiriki katika maonesho ya Nanenane kitaifa, Wiki ya Chakula Salama na maonesho mengine ya biashara; na
- (viii) Kuandaa na kuendesha vikao vya Bodi na Baraza kisheria.

Bodi ya Maziwa Tanzania

115. **Mheshimiwa Spika**, tasnia ya maziwa nchini imeendelea kuratibiwa na Bodi ya Maziwa Tanzania iliyoundwa kwa Sheria ya Maziwa, Sura 262. Katika mwaka 2011/2012, Bodi ya Maziwa imeendelea na uratibu wa Programu ya Unywaji wa Maziwa Shuleni ambayo inatekelezwa kwenye shule **99** na kunufaisha jumla ya wanafunzi **64,655 (Jedwali Na. 12)**. Kazi nyingine zilizotekelezwa na Bodi ni pamoja na:-

- (i) Kuajiri watumishi wanne (**4**) kwa ajili ya kuimarisha Sekretariati ya Bodi;
- (ii) Kusajili wadau wa maziwa **17** wakiwemo wazalishaji watano (**5**), wasindikaji watatu (**3**), muuzaji mmoja (**1**), mtoa huduma mmoja (**1**) na waagizaji saba (**7**) katika mikoa ya Iringa, Mbeya, Mara, Ruvuma na Kagera kwa lengo la kuratibu shughuli zao;
- (iii) Kuandaa maadhimisho ya Siku ya Unywaji wa Maziwa Shuleni Duniani yaliyofanyika Arusha mwezi Septemba 2011 na maadhimisho ya Wiki ya Uhamasishaji Unywaji Maziwa nchini yaliyofanyika katika Manispaa ya Moshi, mwezi Mei/Juni 2012;
- (iv) Kuhamasisha na kuelimisha wadau **300** juu ya Sheria ya Maziwa katika mikoa ya Dar es Salaam, Morogoro, Kilimanjaro, Tanga, Manyara, Mbeya, Mwanza na Arusha;

- (v) Kuitisha vikao vitano **(5)** vya Bodi na Baraza la Wadau wa Maziwa kwa mujibu wa sheria; na
- (vi) Kushiriki kwenye mkutano wa Baraza la Wasimamizi wa Sekta ya Maziwa wa Nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki (East Africa Dairy Regulatory Authorities Council – EADRAC).

116. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2012/2013, Bodi ya Maziwa itaendelea kufanya kazi zake ikiwa ni pamoja na:-

- (i) Kutoa mafunzo kwa wakaguzi **200** wa maziwa na kutoa *testing kits* kwa Halmashauri **40**;
- (ii) Kuendelea kuratibu mpango wa maziwa shuleni katika Halmashauri za Hai, Moshi, Jiji la Tanga, Njombe Mjini, Njombe, Sengerema na Musoma na kuhamasisha uanzishwaji wa mpango wa maziwa shuleni katika shule tatu **(3)** za mkoa wa Dar es Salaam;
- (iii) Kuendelea kuratibu maadhimisho ya Siku ya Unywaji wa Maziwa Shuleni Duniani mwezi Septemba 2012 na Wiki ya Uhamasishaji Unywaji Maziwa Nchini yatakayofanyika Songea, mwezi Mei/Juni 2013;
- (iv) Kuanzisha mfumo wa takwimu za masoko ya maziwa na kuandaa *Code of Milk Hygiene*;

- (v) Kuitisha vikao vinne **(4)** vya Bodi na kimoja cha Baraza la Wadau wa Maziwa kwa mujibu wa Sheria;
- (vi) Kutoa mafunzo kwa watumishi watano **(5)** ili kuwajengea uwezo;
- (vii) Kushiriki mikutano miwili **(2)** ya kikanda na kimataifa; pamoja na kuratibu na kushiriki maonesho ya Sabasaba, Nanenane na Wiki ya Maziwa; na
- (viii) Kuhamasisha na kuelimisha wadau **400** kuhusu Sheria ya Maziwa katika mikoa ya Morogoro, Iringa, Mbeya, Ruvuma na Rukwa.

Baraza la Veterinari Tanzania

117. **Mheshimiwa Spika**, Wizara kupitia Baraza la Veterinari iliendelea kusimamia ubora wa huduma zinazotolewa na wataalam wa huduma za afya ya mifugo, katika sekta za umma na binafsi. Kazi zilizotekelezwa ni pamoja na:-

- (i) Kusajili madaktari **33** na kuorodhesha na kuandikisha wataalam wasaidizi **121** na kusajili vituo **10** vya huduma za mifugo;
- (ii) Kusambaza nakala **500** za kanuni kuhusu maadili ya wataalam wa huduma za mifugo kupitia Halmashauri na taasisi za mifugo, nakala **150** za michoro kwa ajili ya viwango vya vituo vya huduma za mifugo; miongozo

mitatu (3) ya matumizi ya dawa na vifaa tiba; na miongozo miwili (2) juu ya viwango vya taaluma katika mitaala;

- (iii) Kutoa mafunzo kuhusu maadili kwa wataalam wa mifugo **112** wa uhimilishaji, ukaguzi wa nyama, ufundi sanifu wa maabara ya veterinari, wahitimu **547** wa SUA na vyuo vya mafunzo ya mifugo;
- (iv) Kuhakiki viwango vya kitaaluma katika chuo cha Visele (Mpwapwa);
- (v) Kufanya ukaguzi wa vituo **111** na maadili ya watoa huduma katika Halmashauri za mikoa ya Mbeya (**22**) Shinyanga (**2**), Iringa (**4**), Dar es Salaam (**24**), Ruvuma (**9**), Singida (**6**) na Manyara (**44**);
- (vi) Kujenga uwezo wa Halmashauri wa kukagua na kusimamia maadili ya taaluma ya veterinari, ambapo wakaguzi **41** wameteuliwa kutekeleza majukumu hayo;
- (vii) Kuhamasisha watoa huduma **173** wa sekta ya umma na sekta binafsi kutoka Kanda za Ziwa, Magharibi, Kati, Kaskazini na Mashariki kuhusu ushirikiano (PPP) katika utoaji huduma bora za mifugo; na
- (viii) Kufanya mikutano miwili (**2**) ya kisheria ya Baraza la Veterinari, vikao **12** vya Sekretariati, vitatu (**3**) vya Kamati za Baraza (Disciplinary, Pharmaceutical Advisory and Registration and Examination) ambapo

wataalam watatu (3) walichukuliwa hatua kwa kukiuka maadili.

118. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2012/2013, Baraza litaendelea kusimamia ubora wa huduma za mifugo nchini na kuimarisha ukaguzi kwa kutekeleza kazi zifuatazo:-

- (i) Kusajili madaktari wa mifugo **35**, kuandikisha na kuorodhesha wataalam wasaidizi **300**, kusajili vituo vya kutolea huduma **25** na kuratibu mafunzo ya kujiendeleza kitaaluma kwa wataalam **200** wa huduma za mifugo;
- (ii) Kuwezesha vikao vinne (4) vya Baraza na sita (6) vya Kamati na Sekretariati ya Baraza;
- (iii) Kutoa mafunzo kwa wakaguzi wa maadili katika Halmashauri **27** na wataalam **350** wa maabara, wahimilishaji, afya ya mifugo na wakaguzi wa mazao ya mifugo kwa kushirikiana na vyama vya kitaaluma, TVA, TAVEPA na TSAP;
- (iv) Kushirikiana na wakaguzi wa Halmashauri, mikoa na kanda kufanya ukaguzi wa vituo **200** vya huduma za mifugo yakiwemo mashamba makubwa;
- (v) Kuhamasisha matumizi ya viwango vya taaluma katika mashamba makubwa **15** ya mifugo, vyuo **6**, makampuni **27**

yanayoshiriki katika kutoa huduma za mifugo na Halmashauri **27** ambazo hazina wataalam wa afya ya mifugo;

- (vi) Kuhakiki matumizi ya mitaala ya veterinari katika vyuo vya mafunzo ya mifugo nchini kwa lengo kuvitambua na kusajili wahitimu;
- (vii) Kujenga uwezo wa Baraza na Sekretarieti kwa kutoa mafunzo ya muda mfupi; na
- (viii) Kuhakiki ubora wa wahitimu wa taaluma ya veterinari kutoka vyuo vya mafunzo ya mifugo.

Ukaguzi wa Mazao na Pembejeo za Mifugo

119. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2011/2012, Wizara kwa kushirikiana na Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii imefanya ukaguzi katika maduka **14** ya jumla na **51** ya reja reja yanayotoa huduma za uuzaji wa dawa, chanjo, vyakula vya mifugo na vifaa tiba vya mifugo. Jumla ya viwanda **29** vya kusindika vyakula vya mifugo katika Jiji la Dar es Salaam vilikaguliwa na wazalishaji walishauriwa kuzingatia mbinu bora za uzalishaji. Katika mwaka 2012/2013, Wizara itatoa mafunzo kwa wakaguzi **14** wa pembejeo za mifugo na kukagua viwanda **42** vinavyosindika vyakula vya mifugo hasa vyakula vya kuku kwa ajili ya kusimamia ubora na usalama.

120. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2011/2012 Wizara ilihakiki sifa za Wakaguzi wa Nyama **663** kutoka Halmashauri ambapo **240** waliteuliwa na majina yao kutangazwa kwenye Gazeti la Serikali GN Na. 77. Katika mwaka 2012/2013, Wizara itatoa mafunzo rejea kwa wakaguzi **140** wa nyama na ngozi katika Halmashauri pamoja na kuendelea na zoezi la ukaguzi wa machinjio na uhakiki wa wakaguzi wa nyama na ngozi. Mafunzo yanatarajiwa kuboresha machinjio katika Halmashauri ambayo kwa sehemu kubwa bado hayakidhi viwango. Natoa wito kwa Halmashauri kusimamia usafi wa machinjio katika maeneo yao ili kulinda afya za walaji.

M. USIMAMIZI WA RASILIMALI ZA UVUVI

Kitengo cha Hifadhi za Bahari na Maeneo Tengefu

121. **Mheshimiwa Spika**, Wizara kupitia Kitengo cha Hifadhi za Bahari na Maeneo Tengefu imeendelea kusimamia rasilimali za bahari kwenye maeneo ya hifadhi. Katika mwaka 2011/2012, kitengo kwa kushirikiana na wadau kilifanya mapitio ya Mipango ya Jumla ya Menejimenti (General Management Plans) ya Hifadhi ya Bahari ya Kisiwa cha Mafia na Ghuba ya Mnazi na Maingilio ya Mto Ruvuma na Mpango Mkakati wa Taasisi ambao muda wake

umekwisha. Aidha, kilifanya doria ya siku-kazi **386** kwenye maeneo ya Hifadhi na Maeneo Tengefu zilizoweza kukamatwa kwa nyavu aina ya monofilamenti **27**, kokoro **30**, baruti **15** na watuhumiwa **12** walifunguliwa kesi; na kukamilisha ujenzi wa nyumba nne (**4**) za watumishi katika Hifadhi ya Ghuba ya Mnazi na Maingilio ya Mto Ruvuma kupitia ufadhili wa UNDP. Kazi nyingine zilizotekelezwa ni kama ifuatavyo:

- (i) Kuendelea kuvutia wawekezaji kwa kutangaza vivutio vya utalii vilivyopo maeneo yote ya hifadhi na taratibu za uwekezaji unaozingatia utalii rafiki wa mazingira (eco-tourism);
- (ii) Kushiriki katika maonesho mbalimbali kwa lengo la kujitangaza yakiwemo maonesho ya Sabasaba, Nanenane, Miaka 50 ya Uhuru, Karibu *Travel and Tourism Fair* na *INDABA Trade Fair - Afrika Kusini*;
- (iii) Kuandaa na kurusha hewani vipindi viwili (**2**) vya luninga, kuchapisha na kusambaza makala tatu (**3**) na vipeperushi nakala **12,000** kuhusu vivutio vya utalii na shughuli za uhifadhi;
- (iv) Kutoa mafunzo ya muda mrefu kwa watumishi watatu (**3**) na mafunzo ya muda mfupi kwa watumishi sita (**6**) katika fani mbalimbali zinazohusu uhifadhi wa bahari na Maeneo Tengefu; na

- (v) Kununua boti yenye kioo chini (glass bottomed boat) ya Hifadhi ya Ghuba ya Mnazi na Maingilio ya Mto Ruvuma kwa ufadhili wa Kampuni ya *British Gas International* kwa lengo la kutoa elimu ya mazingira chini ya bahari kwa wadau mbalimbali.

122. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2012/2013, Wizara kupitia Taasisi ya Hifadhi za Bahari na Maeneo Tengefu itaendelea kulinda na kuhifadhi rasilimali za bahari katika maeneo yote ya hifadhi kwa kufanya yafuatayo:-

- (i) Kufanya doria kwa siku kazi **450** kudhibiti uvuvi haramu kwenye maeneo ya hifadhi;
- (ii) Kuajiri watumishi wapya **13** ili kuimarisha ulinzi wa rasilimali ya uvuvi katika Hifadhi mpya ya Silikanti Tanga;
- (iii) Kuendelea kutangaza vivutio vya utalii vilivyomo katika maeneo yote ya hifadhi na taratibu za uwekezaji zinazozingatia utalii rafiki wa mazingira (eco-tourism);
- (iv) Kuimarisha na kuboresha mazingira ya kazi ya watumishi kwa kuwapa vitendea kazi na mafunzo ya muda mfupi na mrefu;
- (v) Kufanya ufuatiliaji wa rasilimali za bahari hususan samaki, kasa, mikoko na matumbawe ili kubaini viwango vilivyofikiwa vya uhifadhi wa rasilimali hizo;

- (vi) Kuandaa Kanuni kutokana na Mipango ya Jumla ya Menejimenti ya Hifadhi za Hifadhi ya Bahari ya Silikanti – Tanga, Hifadhi ya Bahari Mafia na Hifadhi ya Bahari ya Ghuba ya Mnazi na Maingilio ya Mto Ruvuma;
- (vii) Kuendelea kutangaza kisheria maeneo zaidi ya hifadhi ili kulinda rasilimali ambazo kwa sasa ziko hatarini kutoweka kutokana na uvunaji usio endelevu; na
- (viii) Kufanya maandalizi ya kuanzisha maeneo ya hifadhi kwenye maji baridi baada ya kukamilika marekebisho ya Sheria ya Hifadhi za Bahari na Maeneo Tengefu Na. 29 ya 1994 kwa lengo la kulinda na kuhifadhi rasilimali za uvuvi katika maeneo hayo.

**Mamlaka ya Kusimamia Uvuvi Bahari Kuu
(Deep Sea Fishing Authority – DSFA)**

123. *Mheshimiwa Spika*, majukumu makuu ya Mamlaka ya Kusimamia Uvuvi Bahari Kuu ni kusimamia na kuendeleza uvuvi katika Bahari Kuu. Katika mwaka 2011/2012 Mamlaka ilitekeleza kazi zifuatazo:-

- (i) Kukamilisha ujenzi wa jengo la Makao Makuu ya Mamlaka ambalo limejengwa eneo la Fumba Zanzibar na kuzinduliwa rasmi na Rais Mstaafu wa Serikali ya Mapinduzi Zanzibar, Mhe. Amani Abeid Karume mwezi Januari, 2012;

- (ii) Kutoa leseni za uvuvi katika Bahari Kuu ambapo leseni **39** zilitolewa kwa meli kutoka nchi za Hispania na Ufaransa pekee na jumla ya **Dola za Kimarekani 1,256,118** zilikusanywa ikilinganishwa na **Dola 2,111,400** zilizokusanywa kutokana na leseni **72** kwa mwaka 2010/2011. Sababu kuu iliyochangia kutoa leseni chache ikilinganishwa na kipindi kilichopita ni pamoja na uharamia baharini;
- (iii) Kwa kushirikiana na Jeshi la Wanamaji, Polisi na Kikosi Maalum cha Kuzuia Magendo (KMKM) doria za saa **280** za anga na maji zilifanyika ili kudhibiti uvuvi haramu;
- (iv) Kufuatilia utendaji wa meli saba za uvuvi zilizosajiliwa na Mamlaka ya Kusimamia Usafiri wa Bahari Zanzibar (Zanzibar Maritime Authority) na kupewa leseni na Mamlaka ya Kusimamia Uvuvi Bahari Kuu. Aidha, Mamlaka kwa kushirikiana na Serikali ya Australia, Kamisheni ya Uvuvi wa Jodari katika Bahari ya Hindi (Indian Ocean Tuna Commission - IOTC), Shirika la Kimataifa la Usafiri wa Bahari (International Maritime Organisation – IMO) na Jumuiya ya Ulaya inafuatilia taarifa za meli za *FV Baiyangdian*, *FV Wutaishi Anhui 44* na *FV Shaanxi Henan 33* zinazodaiwa kupeperusha bendera ya Tanzania na kuendesha uvuvi haramu katika

Bahari ya Kusini karibu na Bara la Antarctic, lakini hazijapewa leseni na Mamlaka;

- (v) Mamlaka imepokea na kuzamisha baharini vifaa viwili (2) vya kuvutia samaki (Fish Agregating Devices - FADs) na kufanya jumla ya vifaa kuwa sita (6). Tathmini ya uvuvi wa kibiashara kwa kutumia FADs kwa kushirikiana na TAFIRI inaendelea;
- (vi) Mamlaka kwa kushirikiana na *Indian Ocean Tuna Commision (IOTC)* na *South West Indian Ocean Fisheries Project (SWIOFP)* inaendelea na tathmini ya wingi wa samaki katika Ukanda wa Uchumi; na
- (vii) Kugharamia mafunzo kwa watumishi wanne (4) wa Mamlaka kuhusu usimamizi wa fedha, sheria na uvuvi endelevu wa samaki wanaohamama katika Ukanda wa Bahari Kuu.

124. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2012/2013, Wizara itaendelea kushirikiana na Wizara ya Mifugo na Uvuvi ya Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar kuimarisha Mamlaka ili iweze kutekeleza majukumu yake kikamilifu. Aidha, Mamlaka itatekeleza yafuatayo:-

- (i) Kufuatilia utekelezaji wa Sheria ya Mamlaka ya Kusimamia Uvuvi Bahari Kuu Na. 1 ya mwaka 1998 na Marekebisho yake ya 2007 (Sheria Na. 4, ya 2007) kwa pande zote za Muungano;

- (ii) Kuandaa mapendekezo ya marekebisho ya Sheria ya Mamlaka ya Kusimamia Uvuvi Bahari Kuu Na. 1 ya mwaka 1998 na Marekebisho yake ya 2007 (Sheria Na. 4, ya 2007) ili kuendana na hali ya sasa;
- (iii) Kuhamasisha sekta binafsi kuwekeza katika uvuvi wa kibiashara katika Ukanda wa Uchumi;
- (iv) Kushirikiana na nchi za Msumbiji, Comoro na Kenya kufanya doria ya pamoja;
- (v) Kuongeza vifaa vya kuvutia samaki (FADs), kutoa mafunzo kwa wavuvi kuhusu matumizi ya vifaa hivyo na kununua boti ndogo ya doria;
- (vi) Kushirikiana na World Wide Fund for Nature (WWF), kufanya tathmini ya mnyororo wa thamani ya samaki aina ya Jodari na jamii zake; na
- (vii) Kugharamia mafunzo kwa watumishi wa Mamlaka na wadau.

Udhibiti wa Uvuvi haramu

125. **Mheshimiwa Spika**, Wizara kwa kushirikiana na wadau mbalimbali imeendelea kusimamia udhibiti wa uvuvi na biashara haramu ya mazao ya uvuvi, uharibifu na uchafuzi wa mazingira kwa kuendesha doria za nchi kavu, kwenye maji na angani. Katika Mwaka

2011/2012, siku-kazi **5,964** za doria zimefanyika na kuwezesha kukamatwa kwa zana na vyombo haramu zikiwemo makokoro **665,141**, kamba za kokoro mita **1,769,668**, nyavu za makila **1,109,884**, nyavu za dagaa (chini ya mm 10) **2,694**, nyavu aina ya “monofilament” **1,046**, mabomu **129**, vifaa vya kuzamia jozi **125**, mikuki **92**, vyandarua **199**, kasia **507**, mtando **154**, katuli **578**, tamba za kulipulia bomu **89**, bunduki za kwenye maji **108**, ndoano **334**, miwani ya kuzamia **97**, vimia **373**, magari **81**, pikipiki **15**, mitumbwi **483**, injini za boti **30** na baiskeli **69**. Pia, jongoo bahari kilo **280**, samaki wa mabomu kilo **867**, dagaa wakavu kilo **34,475**, samaki aina ya sato waliouawa kwa sumu kilo **460**, makombe kilo **1,337**, samaki wachanga kilo **91,866**, samaki wabichi kilo **2,426**, na samaki wakavu kilo **47,104** walikamatwa. Vilevile, watuhumiwa **623** walikamatwa kwa kujihusisha na uvuvi na biashara haramu ya mazao ya uvuvi ambapo kesi **94** zilifunguliwa mahakamani. Wizara imezielekeza Halmashauri kutunga Sheria Ndogo kwa kuzingatia Kifungu cha 18 cha Sheria ya Uvuvi Na. 22 ya Mwaka 2003 hususan kuimarisha ulinzi shirikishi wa rasilimali za uvuvi katika maeneo yao. Aidha, natoa wito kwa Halmashauri zote kusimamia Sheria ya Uvuvi ili kulinda rasilimali za uvuvi.

126. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2011/2012, Wizara kupitia programu ya *Smartfish*

imetoa mafunzo ya kudhibiti uvuvi haramu kwa wadau wa uvuvi **72** kutoka mikoa ya Mwanza (**31**) na Mara (**41**). Aidha, wataalam wa uvuvi nane (**8**) na mwakilishi mmoja (**1**) wa BMUs walipata mafunzo katika nchi za Uganda (**7**) na Kenya (**2**) kuhusu uendeshaji wa doria za pamoja katika ukanda wa Ziwa Victoria. Vilevile, wataalam watano (**5**) kutoka vituo vya mipakani vya Tunduma, Kigoma, Kasanga, Kipili na Kasumulo walipata mafunzo ya ukaguzi wa mazao ya uvuvi mipakani nchini Zambia.

127. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2011/2012, Wizara imeendelea kuimarisha vituo **20** vya doria vya Dar es Salaam, Mwanza, Musoma, Bukoba, Tanga, Mtwara, Mafia, Kilwa, Horohoro, Kipili, Kasanga, Sota, Sirari, Kasumulu, Rusumo, Kanyigo, Kabanga, Kigoma, Mbamba Bay na Tunduma kwa kuvifanyia ukarabati na kuvipatia vitendea kazi. Aidha, Wizara imeandaa rasimu ya Mpango wa Usimamizi wa Samaki wanaopatikana kwenye Tabaka la Juu (Pelagic Fishery Management Plan) katika maji ya kitaifa ya Bahari ya Hindi. Katika mwaka 2012/2013, Wizara kwa kushirikiana na Halmashauri pamoja na wadau wengine itafanya siku-kazi **5,500** za doria, kuimarisha usimamizi wa rasilimali za uvuvi kwa kuzingatia sheria, kuimarisha vituo vya doria vilivyopo na kuhamasisha jamii za wavuvi kuhusu utunzaji wa rasilimali za uvuvi unaozingatia ikolojia na mazingira.

128. **Mheshimiwa Spika**, mwaka 2008/2009, Serikali ilitoa taarifa katika Bunge lako tukufu kuhusu kukamatwa kwa Meli ya TAWARIQ 1 iliyokamatwa tarehe 08 Machi, 2009 ikivua kinyume cha sheria na kuchafua mazingira kwenye Ukanda wa Uchumi wa Bahari wa Tanzania. Watuhumiwa **37** walifikishwa mahakamani na hukumu ilitolewa na Mahakama Kuu ya Tanzania tarehe 23 Februari, 2012.

129. **Mheshimiwa Spika**, Napenda kuliarifu Bunge lako tukufu kuwa, Serikali ilishinda kesi hii na watuhumiwa wawili (**2**) walipatikana na hatia na kuhukumiwa. Mahakama iliamuru meli ya TAWARIQ 1 itaifishwe na kuwa mali ya Serikali ya Tanzania. Hata hivyo, washitakiwa wamekata rufaa Mahakama ya Rufaa ya Tanzania dhidi ya uamuzi huo, hivyo meli hii imebaki kuwa kielelezo cha mahakama hadi pale ambapo rufaa hiyo itakapoamuliwa.

Ushirikishwaji wa Wadau katika usimamizi wa Rasilimali za Uvuvi

130. **Mheshimiwa Spika**, Wizara kwa kushirikiana na Halmashauri imeendelea kuimarisha BMUs **703** katika maeneo mbalimbali nchini kwa kuzipatia mafunzo, vitendea kazi na elimu ya kuziwezesha kuanzisha miradi midogo ya uzalishaji ili ziwe endelevu. Pia, BMUs **16**

zimeanzishwa, ukanda wa pwani (**13**) na ukanda wa Ziwa Tanganyika (**3**) na kusajili BMUs **46** katika ukanda za Ziwa Tanganyika (**5**), Pwani (**31**) na Bwawa la Mtera (**10**). Aidha, Wizara imewezesha uandaaji wa Mipango ya Usimamizi wa Raslimali za Uvuvi katika Halmashauri za Manispaa za Mtwara-Mikindani **3**, Lindi **3**, Temeke **3**, Kigoma-Ujiji **2**; na Halmashauri za Wilaya za Mkinga **3**, Mtwara Vijijini **3**, Lindi Vijijini **3**, Mkuranga (**3**), Bagamoyo **3** na Kigoma Vijijini **5**. Vilevile, Wizara imewezesha kuandaa Sheria Ndogo za BMUs katika vijiji **25** vya Halmashauri za Manispaa za Mtwara-Mikindani (**3**) na Kigoma-Ujiji (**2**); na Halmashauri za Wilaya za Mkinga (**6**), Mtwara Vijijini (**3**), Pangani (**3**), Mkuranga (**3**), na Kigoma Vijijini (**5**). Pia, imewezesha uandaaji wa Rasimu ya Mwongozo wa kuanzisha Mtandao wa BMUs (BMUs Networking Guidelines) na kuimarisha Maeneo ya Usimamizi wa Uvuvi wa Pamoja (Collaborative Fisheries Management Areas) katika Halmashauri ya Mafia **2**, Rufiji **3** na Kilwa **1**.

Kazi nyingine zilizotekelezwa ni pamoja na:-

- (i) Kushirikiana na Asasi isiyo ya Kiserikali ya “Sea Sense,” kuelimisha wadau **48** kutoka Halmashauri za Rufiji (**22**) na Kilwa (**26**) kuhusu umuhimu wa kulinda viumbe vilivyo katika hatari ya kutoweka kama vile Kasa, Nguva na Papa aina ya Potwe kwa lengo la

kukuza uhifadhi na kupanua utalii rafiki wa mazingira;

- (ii) Kufanya savei katika maeneo ya Halmashauri za Mkinga na Mtwara ili kubaini kuwepo kwa Kasa, Nguva na Papa aina ya Potwe na matokeo yameonesha Nguva hawaonekani kwa wingi katika maeneo hayo;
- (iii) Kutoa mafunzo ya uvuvi endelevu unaozingatia ikolojia na mazingira kwa wadau wa uvuvi **204** kutoka Halmashauri za Manispaa za Mtwara- Mikindani (**42**), Kinondoni (**12**), Lindi (**42**); na Halmashauri za Wilaya za Mtwara Vijijini (**42**), Lindi Vijijini (**42**), Bagamoyo (**12**) na Mkuranga (**12**); na
- (iv) Kutoa mafunzo kwa vijana **43** kutoka Manispaa ya Temeke kwa ufadhili wa Kanisa Katoliki-Mtoni Kijichi kuhusu usimamizi endelevu wa rasilimali ya uvuvi na uhifadhi bora wa mazao ya uvuvi.

131. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2012/2013, Wizara kwa kushirikiana na Halmashauri pamoja na wadau wengine itafanya kazi zifuatazo:-

- (i) Kuendeleza na kuwezesha uimarishwaji wa ulinzi shirikishi wa rasilimali za uvuvi;
- (ii) Kuendelea kuhamasisha uanzishwaji wa Vyama vya Akiba na Mikopo na Vyama vya

Ushirika wa Wavuvi katika jamii za wavuvi;
na

- (iii) Kuchangia Miradi na Programu shirikishi za “Lake Victoria Fisheries Organization” (LVFO), “International Whaling Commission” (IWC), Indian Ocean Tuna Commission (IOTC), Marine Legacy Fund (MLF) pamoja na Operesheni Maalum ya Kuokoa Samaki aina ya Sangara Ziwa Victoria.

132. **Mheshimiwa Spika**, Wizara inaendelea kutekeleza Mradi wa Usimamizi wa Ikolojia na Mazingira (Ecosystem Approach to Fisheries - EAF Nansen Project) kwa ufadhili wa FAO ili kuimarisha usimamizi wa rasilimali za uvuvi. Katika mwaka 2011/2012, kazi zilizotekelezwa ni pamoja na kuandaa rasimu ya Mpango wa Usimamizi wa Samaki Wanaopatikana katika Tabaka la Juu la Maji; kutoa mafunzo ya uvuvi endelevu unaozingatia ikolojia na mazingira kwa wadau wa uvuvi **204** wakiwemo Maafisa Uvuvi **14** na wavuvi **190**; na kuwezesha safari ya mafunzo kwa wataalam watatu (**3**) katika nchi za Kenya na Ushelisheli kujifunza juu ya masuala mbalimbali ya uvuvi katika Bahari. Katika mwaka 2012/2013, Wizara itakamilisha Mpango wa Usimamizi wa samaki wanaopatikana katika tabaka la juu la maji (Pelagic Fish) na kutoa mafunzo na uhamasishaji wa usimamizi wa uvuvi unaojumuishia Ikolojia na Mazingira kwa wavuvi wadogo katika ukanda wa pwani.

Mradi wa Usimamizi wa Mazingira ya Bahari na Ukanda wa Pwani (Marine and Coastal Environment Management Project - MACEMP)

133. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2011/2012, Wizara kupitia Mradi wa MACEMP imetekeleza kazi zifuatazo:-

- (i) Kuwezesha maandalizi ya Mipango **24** ya utekelezaji wa vikundi vya BMUs katika Halmashauri za Manispaa za Mtwara-Mikindani, Temeke na Lindi; na Halmashauri za Wilaya za Mkinga, Mtwara, Lindi, Mkuranga na Bagamoyo;
- (ii) Kufanya tathmini ya miradi midogo **189** ya kiuchumi katika Halmashauri zote **16** za mradi;
- (iii) Kuwezesha maandalizi ya Sheria Ndogo za BMUs katika vijiji **18** vilivyoko katika Halmashauri za Manispaa ya Mtwara-Mikindani; na Halmashauri za Wilaya za Mkinga, Mtwara, Pangani na Mkuranga;
- (iv) Kwa kushirikiana na Tume ya Matumizi Bora ya Ardhi, kukamilisha Mpango wa Matumizi Bora ya Ardhi katika vijiji **28** katika Halmashauri za Wilaya za Mkinga, Pangani, Muheza, Rufiji, Mafia na Kilwa;
- (v) Kwa kushirikiana na Muungano wa Vyama vya Akiba na Mikopo Tanzania (SCCULT),

kuhamasisha na kuratibu uanzishaji wa Benki za Jamii katika Wilaya za Kilwa, Mafia na Rufiji;

- (vi) Kuwezesha ukarabati wa maeneo matatu ya kihistoria ya “Makutani Palace, Sultani Tombs na Makutani Defence wall”, yaliyoko Kilwa Kisiwani kama njia ya kuyahifadhi ili yaweze kuvutia utalii;
- (vii) Kufadhili mafunzo ya muda mfupi ndani na nje ya nchi, kwa ajili ya watumishi **39** ili kuwajengea uwezo;
- (viii) Kukamilisha ujenzi wa jengo la Mvuvi House (Temeke), Ofisi ya Hifadhi ya Bahari ya Silikanti Kigombe (Muheza), na mialo **mitatu (3)** ya kupokelea samaki na mazao ya uvuvi ya Masoko Pwani (Kilwa), Kilindoni (Mafia) na Nyamisati (Rufiji);
- (ix) Kuwezesha TAFIRI kufanya tathmini ya mienendo ya kibaiolojia ya kambamiti, kaa, kambakoche na daga wanaovuliwa kibiashara na wavuvi wadogo;
- (x) Kuendeleza mchakato wa kuanzisha Mfuko maalum wa Kuhifadhi rasilimali na Mazingira ya Bahari na Pwani (The Marine Legacy Fund); na
- (xi) Kujenga mfumo wa kutunzia taarifa za MACEMP (The MACEMP Information Management System).

134. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2012/2013, Wizara kupitia Mradi wa MACEMP itatekeleza kazi zifuatazo:-

- (i) Kukamilisha ujenzi wa ghala la mwani katika Kijiji cha Jibondo (Mafia);
- (ii) Kukamilisha ufungaji wa majokofu katika mialo ya Masoko Pwani (Kilwa), Kilindoni (Mafia) na Nyamisati (Rufiji);
- (iii) Kwa kushirikiana na wadau wengine kuchunguza mtandao wa vyanzo, usambazaji na masoko ya mabomu yanayotumiwa katika uvuvi haramu na madhara yake katika eneo la mradi;
- (iv) Kutathmini matokeo ya Mradi na kuandaa filamu ya video ya matokeo hayo; na
- (v) Kukamilisha ununuzi wa maboya ya kuweka mipaka ya maeneo ya Hifadhi za Bahari za Mafia, Ghuba ya Mnazi na Maingilio ya Mto Ruvuma na Maeneo Tengefu ya Dar es Salaam na Maziwe (Pangani).

N. MASUALA YA MTAMBUKA

Utawala na Usimamizi wa Rasilimali Watu

135. **Mheshimiwa Spika**, watumishi ni rasilimali muhimu yenye kutekeleza majukumu ya kila siku ya Wizara. Kutokana na umuhimu wake inahitaji kusimamiwa vizuri, kujengewa uwezo wa

kiutendaji na mazingira mazuri ya kazi ili kuongeza ufanisi. Katika mwaka 2011/2012, watumishi **171** walihudhuria mafunzo ya muda mrefu na mfupi ndani na nje ya nchi. Kati ya hao **68** wanahudhuria mafunzo ya muda mrefu na **103** walipata mafunzo ya muda mfupi. Watumishi **236** walipandishwa vyeo ambapo watano (**5**) waliteuliwa kuwa Wakurugenzi Wasaidizi.

Vilevile, Wizara iliwapangia kazi Maafisa Ugani **205** waliohitimu mafunzo katika Chuo Kikuu cha Sokoine cha Kilimo na vyuo vya Mifugo na Uvuvi katika Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi (watumishi **64**), Wizara ya Kilimo, Chakula na Ushirika (watumishi **28**) na Ofisi za Katibu Tawala Mikoa **12** (watumishi **13**). Aidha, Wizara iliajiri watumishi **118** wakiwemo **67** wa kada za Mifugo, **31** Uvuvi na **20** wa fani mbalimbali. Kazi nyingine zilizotekelezwa ni pamoja na:-

- (i) Kuratibu utekelezaji wa Mfumo Shirikishi wa Ulipaji wa Mishahara kwa watumishi wa umma (LAWSON);
- (ii) Kuongeza ufanisi wa kazi kwa kununua vitendea kazi;
- (iii) Kuwezesha watumishi **55** kushiriki mashindano ya SHIMIWI ili kuboresha afya zao, kuimarisha maelewano na mahusiano miongoni mwa watumishi wa serikali;
- (iv) Kusimamia utekelezaji wa Mfumo wa Upimaji wa Utendaji Kazi wa Wazi (OPRAS)

kwa watumishi; kusimamia utoaji wa stahili zao; na kufanya mapitio ya kazi (Job List) na Mkataba wa Huduma kwa Mteja;

- (v) Kufanya vikao viwili **(2)** vya wafanyakazi kwa kushirikiana na Vyama vya Wafanyakazi na vikao viwili **(2)** vya Baraza la Wafanyakazi kwa lengo la kuimarisha uhusiano na utendaji kazi mzuri katika maeneo ya kazi; na
- (vi) Kuwezesha sekta binafsi za ulinzi na usafi kutoa huduma.

136. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2012/2013, Wizara itaajiri jumla ya wataalam **145** wakiwemo **70** wa sekta ya mifugo, **50** sekta ya uvuvi na **25** fani nyingine. Aidha, watumishi **234** wa kada mbalimbali watapandishwa vyeo kulingana na sifa zilizoelezwa kwenye Miundo ya Utumishi wa Umma. Pia, watumishi **50** watapatiwa mafunzo ya muda mrefu na **100** ya muda mfupi ndani na nje ya nchi. Kazi nyingine zitakazotekelezwa ni pamoja na:

- (i) Kutoa mafunzo elekezi kwa waajiriwa wapya **145** wa Wizara na kununua vitendea kazi;
- (ii) Kuandaa vikao viwili **(2)** vya Baraza la Wafanyakazi;
- (iii) Kusimamia utekelezaji wa Mfumo Shirikishi wa Ulipaji wa Mishahara kwa watumishi (LAWSON);

- (iv) Kufanya mapitio ya Miundo ya Utumishi kwa kada zilizo chini ya Wizara;
- (v) Kusimamia utekelezaji wa Mfumo wa Upimaji wa Utendaji kazi wa Wazi (OPRAS) kwa watumishi wa Wizara; na
- (vi) Kuwezesha watumishi kushiriki katika michezo mbalimbali ikiwemo ya SHIMIWI.

Utawala bora, Jinsia na UKIMWI

137. **Mheshimiwa Spika**, Wizara iliendelea kuwahamasisha watumishi kuhusu umuhimu wa kufanya kazi kwa kuzingatia maadili ya Utumishi wa Umma pamoja na kuzingatia Sheria, Kanuni na Taratibu za kazi. Aidha, masuala ya jinsia na UKIMWI yameendelea kuzingatiwa. Katika mwaka 2011/2012 kazi zifuatazo zilitekelezwa:-

- (i) Kuelimisha watumishi **290** katika vituo **35** vya wizara katika mikoa ya Morogoro, Dodoma, Arusha, Tanga na Kilimanjaro kuhusu maadili, wajibu na haki zao;
- (ii) Kutoa huduma ya lishe kwa watumishi **8** wanaoishi na VVU;
- (iii) Kuendelea kuhamasisha watumishi kuhusu kupima afya zao kwa hiari na kujikinga na maambukizi mapya ya UKIMWI; na
- (iv) Kufanya tathmini ya masuala ya jinsia kubaini upungufu katika sekta za mifugo na uvuvi. Upungufu uliojitokeza umejumuishwa

katika mipango na mikakati mbalimbali ya Wizara.

Katika mwaka 2012/2013, Wizara itaendelea kutekeleza kazi zifuatazo:-

- (i) Kuelimisha watumishi wa Wizara kuhusu maadili, wajibu na haki zao;
- (ii) Kusimamia utekelezaji wa Mkataba wa Huduma kwa Mteja;
- (iii) Kutekeleza Mkakati wa Kuzuia na Kuziba Mianya ya Rushwa;
- (iv) Kutoa mafunzo ya jinsi ya kuferejisha masuala ya jinsia katika mipango mbalimbali ya Wizara; na
- (v) Kutoa huduma ya lishe kwa watumishi wanaoishi na VVU na walioathirika na kuendelea kuhamasisha watumishi kupima afya zao kwa hiari na kujikinga na maambukizi mapya ya UKIMWI.

Mawasiliano na Elimu kwa Umma

138. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2011/2012, Wizara imeendelea kuratibu na kushiriki katika matukio mbalimbali kuhusu maendeleo ya sekta za mifugo na uvuvi. Baadhi ya matukio hayo ni mafanikio ya sekta za mifugo na uvuvi katika maadhimisho ya Miaka 50 ya Uhuru wa Tanzania Bara, Nanenane, Wiki ya Unywaji Maziwa, Siku ya Chakula Duniani na Siku ya

Mvuvi Duniani. Kupitia matukio hayo wafugaji, wavuvi na wadau wengine wameelimishwa kuhusu ufugaji na uvuvi endelevu. Aidha, Wizara imetayarisha na kusambaza nakala **1,000** za majarida, **1,000** za vipeperushi na **4,000** za kalenda zinazoelezea kazi na majukumu mbalimbali ya Wizara.

139. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2012/2013, Wizara itaendelea kutayarisha na kusambaza taarifa za matukio mbalimbali kuhusu maendeleo ya sekta za mifugo na uvuvi kupitia vyombo vya habari. Vilevile, Wizara itaandaa na kurusha hewani vipindi **20** vya redio na luninga kuhusu Sera, Mikakati na Mipango ya kuendeleza sekta za mifugo na uvuvi. Pia, Wizara itatayarisha na kusambaza nakala **1,000** za kalenda na **1,000** za vipeperushi juu ya utekelezaji wa majukumu ya Wizara.

Matumizi ya TEHAMA

140. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imeendelea kuimarisha teknolojia na upashanaji habari kwa lengo la kuimarisha mifumo ya kompyuta na matumizi ya TEHAMA katika utendaji wa kazi za Serikali. Katika mwaka 2011/2012, Wizara imetekeleza kazi zifuatazo:-

- (i) Kuandaa Sera ya TEHAMA ya Wizara;

- (ii) Kukarabati na kufanya matengenezo ya vifaa vya huduma ya mawasiliano katika Wizara;
- (iii) Kuboresha tovuti ya Wizara na kuhakikisha ina taarifa zinazohusisha sekta za mifugo na uvuvi ikiwemo fursa za uwekezaji;
- (iv) Kusimamia ufungaji mifumo ya mawasiliano kwenye majengo ya Wizara na kuboresha kasi ya mtandao; na
- (v) Kujenga uwezo wa watumishi kutumia mifumo mbalimbali ya kompyuta.

Katika mwaka 2012/2013, Wizara itatekeleza kazi zifuatazo:-

- (i) Kuandaa Mpango Mkakati wa kutekeleza Sera ya Wizara ya TEHAMA;
- (ii) Kuimarisha mfumo wa TEHAMA na kuhamasisha matumizi yake;
- (iii) Kuwezesha kufanya matengenezo ya vifaa na mifumo ya kompyuta;
- (iv) Kununua vitendea kazi vya TEHAMA;
- (v) Kuunganisha mawasiliano kati ya Wizara, Wizara nyingine na vituo vya nje kwa lengo la kutekeleza utaratibu wa serikali mtandao (e-Gov); na
- (vi) Kuwajengea uwezo watumishi wawili (2) kwa kuwapatia mafunzo mbalimbali ya muda mfupi na mrefu.

Hifadhi ya Mazingira na Mabadiliko ya Tabia Nchi

141. **Mheshimiwa Spika,** athari za mabadiliko ya tabia nchi zimeendelea kujitokeza katika sekta za mifugo na uvuvi. Katika mwaka 2011/2012, Wizara imeendelea kutoa elimu juu ya utunzaji wa mazingira na matumizi endelevu ya rasilimali za mifugo na uvuvi. Kwa upande wa ufugaji, Wizara imehimiza uvunaji wa mifugo mara inapofikia umri au uzito wa soko; kutumia vyanzo mbadala vya nishati; kupanda, kuvuna na kuhifadhi malisho, kuhifadhi mabaki ya mazao na kupanda miti-malisho kwa matumizi ya kiangazi. Aidha, Wizara inaboresha mfumo wa utoaji tahadhari ili wafugaji wapate taarifa na maelekezo ya hatua za kuchukua dhidi ya athari za mabadiliko ya hali ya hewa/tabia nchi (Livestock Early Warning System). Jumla ya wataalam watano (5) wamepata mafunzo kuhusu matumizi ya Mfumo wa Taarifa za Kijiografia (GIS).

142. **Mheshimiwa Spika,** kwa upande wa uvuvi, Wizara imeendelea kuhabarisha wavuvi na wafugaji viumbe kwenye maji kuhusu mabadiliko ya tabia nchi wapate taarifa na maelekezo ya hatua za kuchukua dhidi ya athari za mabadiliko ya hali ya hewa/tabia nchi. Pia, kuhimiza wavuvi na wakuzaji viumbe kwenye maji kutunza vyanzo vya maji na kuhifadhi mazingira. Aidha, inahimiza matumizi ya nishati na teknolojia mbadala za

uzalishaji viumbe kwenye maji kama vile ufugaji samaki kwa kutumia uzio; ulimaji wa mwani kwa kutumia chelezo kwenye kina kirefu cha maji. Vilevile, kutumia teknolojia ya kukausha samaki kwa nishati ya jua na jiko sanifu linalotumia kuni chache na matumizi ya mitumbwi ya fibre glass materials ili kupunguza ukataji wa miti.

143. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2012/2013, Wizara kwa kushirikiana na Halmashauri itaendelea kuhamasisha matumizi ya biogesi kwa jamii za wafugaji ili kupunguza matumizi ya nishati ya kuni na mkaa ili kutunza mazingira. Pia, kuendelea kutekeleza mfumo wa utoaji wa tahadhari kuhusu mabadiliko ya tabia nchi kwa wafugaji na wavuvi. Aidha, itaendelea kuhamasisha matumizi ya teknolojia ya kukausha samaki kwa nishati ya jua na jiko sanifu linalotumia kuni chache na matumizi ya mitumbwi ya *fibre glass* ili kupunguza ukataji wa miti inayotumika kutengeneza mitumbwi.

O. MAADHIMISHO NA MAKONGAMANO MUHIMU KATIKA SEKTA ZA MIFUGO NA UVUVI

Siku ya Wakulima na Wafugaji (Nanenane)

144. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2011/2012, Wizara kwa kushirikiana na wadau wa Sekta za Mifugo na Uvuvi ilishiriki katika

maadhimisho ya sikukuu ya wakulima nchini - NaneNane. Maonesho hayo yalijumuisha mashindano ya ubora wa ng'ombe kutoka sekta binafsi na taasisi za serikali, ambapo Mhe. Mizengo Kayanza Peter Pinda (Mb), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania alikuwa Mgeni Rasmi. Katika mwaka 2012/2013, Wizara imeshiriki katika kuandaa maadhimisho ya NaneNane yenye kauli mbiu "**KILIMO KWANZA - Zalisha Kisayansi na Kiteknolojia Kukidhi Mahitaji ya Ongezeko la Idadi ya Watu**".

Siku ya Chakula Duniani

145. **Mheshimiwa Spika**, Wizara kwa kushirikiana na Wizara ya Kilimo, Chakula na Ushirika, pamoja na FAO, ilishiriki katika maadhimisho ya Siku ya Chakula Duniani yaliyofanyika kitaifa Mkoani Lindi tarehe 16 Oktoba 2011. Kauli mbiu ya Siku ya Chakula Duniani Mwaka 2011 ilikuwa "**Bei ya Vyakula-Kutoka Kuyumba hadi Kutengemaa**". Katika mwaka 2012/2013, Wizara itaendelea kushiriki maadhimisho ya Siku ya Chakula Duniani Kitaifa.

Siku ya Mvuvi Duniani

146. **Mheshimiwa Spika**, Wizara kwa kushirikiana na Ofisi ya Mkuu wa Mkoa wa Mara na wadau wa Sekta ya Uvuvi, iliandaa na kuadhimisha Siku ya Mvuvi Duniani iliyofanyika

kitaifa mjini Musoma. Maadhimisho haya hufanyika duniani kote tarehe 21 Novemba kila mwaka kwa lengo la kuelimisha jamii umuhimu wa uvuvi endelevu, hifadhi ya mazingira, matumizi ya zana bora za uvuvi, ufugaji bora wa samaki na viumbe kwenye maji, uvunaji na usindikaji bora wa mazao ya uvuvi. Kauli mbiu ilikuwa “**Ukuzaji viumbe kwenye maji endelevu kwa uhakika wa chakula**”. Katika mwaka 2012/2013, Wizara itaendelea kuadhimisha Siku ya Mvuvi Duniani itakayofanyika tarehe 21 Novemba 2012 mjini Lindi kwa kushirikisha wadau wengi zaidi.

Uhamasishaji Unywaji wa Maziwa

147. *Mheshimiwa Spika*, Wizara imeendelea kuratibu maadhimisho ya Wiki ya Uhamasishaji Unywaji wa Maziwa kila mwaka. Katika mwaka 2011/2012, maadhimisho hayo yalifanyika Manispaa ya Moshi kuanzia tarehe 29 Mei, 2012 mpaka tarehe 1 Juni, 2012 sambamba na kongamano la kitaifa la maziwa. Kaulimbiu ya maadhimisho hayo ilikuwa, “**Kuza Uchumi na Lishe: Fanya Maziwa kuwa Moja Kati ya Mazao Makuu ya Wilaya**”. Katika mwaka 2012/2013, Wiki ya Uhamasishaji Unywaji wa Maziwa itafanyika Songea mwezi Juni, 2013.

Siku ya Veterinari Duniani

148. *Mheshimiwa Spika*, Wizara ilishiriki katika maadhimisho ya Siku ya Veterinari

Duniani tarehe 28 Aprili 2012. Maadhimisho haya husimamiwa na Chama cha Madaktari wa Mifugo Duniani na Shirika la Afya ya Wanyama Duniani na huambatana na kaulimbiu maalum. Mwaka 2011/2012 kaulimbiu ilikuwa “**Usugu wa Vimelea vya Magonjwa Dhidi ya Dawa za Tiba**”. Lengo kuu la maadhimisho lilikuwa ni kuwaelimisha wadau huduma zinazotolewa na wataalamu wa fani hii katika kulinda afya ya binadamu na ustawi wa wanyama.

Kongamano la Kisayansi la Vyama vya Wataalam wa Uzalishaji Mifugo na Madaktari wa Mifugo

149. *Mheshimiwa Spika*, Wizara hushiriki katika makongamano ya kila mwaka ya Wataalam wa Uzalishaji Mifugo na Madaktari wa Mifugo nchini. Katika mwaka 2011/2012, kongamano la Wataalam wa Uzalishaji Mifugo lilifanyika Arusha tarehe 25 – 27 Oktoba, 2011 na maudhui yake yalikuwa ni “**Mchango wa Sekta za Mifugo na Uvuvi katika Kuboresha Maisha Endelevu ya Watu na Kukabiliana na Mabadiliko ya Tabia Nchi**”. Aidha, kongamano la Madaktari wa Mifugo nchini lilifanyika mjini Arusha tarehe 6 – 8 Desemba, 2011 na maudhui yake yalikuwa ni “**Miaka 250 ya Taaluma ya Veterinari Duniani: Mchango wake katika Kuboresha Afya ya Wanyama na Binadamu**”.

150. **Mheshimiwa Spika**, maadhimisho yote niliyoyaeleza hapo juu yametoa changamoto, msukumo na mchango mkubwa katika kuboresha utekelezaji wa majukumu ya Wizara katika kuendeleza sekta za mifugo na uvuvi.

4.0 **SHUKRANI**

151. **Mheshimiwa Spika**, kabla ya kuhitimisha hotuba yangu, kwa niaba ya Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi, napenda kuchukua fursa hii kuwashukuru wale wote waliochangia kwa namna moja au nyingine katika kuiwezesha Wizara yangu kufanikisha majukumu yake. Mafanikio yaliyopatikana katika mwaka uliopita yametokana na ushirikiano na misaada ya kifedha na kiufundi kutoka kwa nchi wahisani, mashirika mbalimbali ya kitaifa na kimataifa, taasisi za fedha za kitaifa na kimataifa, taasisi za hiari zisizokuwa za kiserikali na mashirika ya kidini bila kusahau hamasa na ushiriki wa wananchi wakiongozwa na wawakilishi wao Waheshimiwa Wabunge na Madiwani.

152. **Mheshimiwa Spika**, napenda kuchukua fursa hii kuzitambua na kuzishukuru Jumuiya ya Afrika Mashariki (EAC), Jumuiya ya Maendeleo ya Nchi za Kusini mwa Afrika (SADC), Umoja wa Nchi za Ulaya (EU), Serikali za Australia, Austria, Brazil, Canada, Jamhuri ya Czech, Hispania, Iceland, Ireland, Japan, Jamhuri ya Watu wa

China, Israel, Korea Kusini, Marekani, Misri, Norway, Poland, Sweden, Ubelgiji, Ufaransa, Uholanzi, Uingereza, Ujerumani na Uswisi pamoja na mashirika ya Umoja wa Mataifa ya FAO, IAEA, UNICEF, UNDP, UNIDO na WHO na mifuko ya kimataifa ya GEF na IFAD kwa kuchangia katika maendeleo ya sekta za mifugo na uvuvi.

153. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, napenda kutambua na kuzishukuru taasisi za kimataifa ambazo ni pamoja na Benki ya Dunia, Benki ya Maendeleo ya Afrika; Shirika la Kimataifa la Ushirikiano la Japan (JICA), Shirika la Kimataifa la Ushirikiano la Jamhuri ya Korea (KOICA), Shirika la Misaada la Ireland (Irish Aid), Shirika la Misaada la Marekani (USAID), Idara ya Maendeleo ya Kimataifa ya Uingereza (DfID), Taasisi ya Rasilimali za Wanyama ya Umoja wa Afrika (AU/IBAR), Shirika la Afya ya Wanyama Duniani (OIE), Shirika la Maendeleo la Uswisi (SDC), Shirika la Ushirikiano la Ujerumani (GTZ), United Nations University (UNU), Shirika la Maendeleo la Denmark (DANIDA) na Shirika la Kimataifa la Maendeleo la Sweden (SIDA) kwa michango yao katika kuendeleza sekta za mifugo na uvuvi.

154. **Mheshimiwa Spika**, pia, napenda kuyashukuru Mashirika na Taasisi za hiari za *Bill and Melinda Gates Foundation*, *Association for Agricultural Research in East and Central Africa (ASARECA)*, *International Livestock Research*

Institute (ILRI), World Wide Fund for Nature (WWF), Indian Ocean Commission (IOC), South West Indian Ocean Fisheries Commission (SWIOFC), Heifer Project Tanzania (HPT), Overseas Fisheries Cooperation Foundation of Japan (OFCF), Vetaid, Care International, OXFAM, Welcome Trust, World Vision, FARM Africa, Land O' Lakes, Building Resources Across Communities (BRAC), World Society for Protection of Animals (WSPA), Global Alliance for Livestock and Veterinary Medicine (GALVmed), Institute of Security Studies (ISS), International Land Coalition (ILC), British Gas International , Sea Sense, Indian Ocean Tuna Commission (IOTC), International Whaling Commission (IWC), SmartFish, Marine Stewardship Council (MSC), Mashirika na Taasisi mbalimbali za humu nchini zinazojihusisha na uendelezaji wa sekta za mifugo na uvuvi.

155. **Mheshimiwa Spika**, napenda kutoa shukrani zangu za pekee kwa wananchi wote hususan wafugaji, wavuvi na wadau wengine kwa michango yao ya mawazo katika kuendeleza Sekta za Mifugo na Uvuvi nchini. Wizara inaomba waendeleo na moyo huo ili kuimarisha huduma zitolewazo na Wizara. Wizara itaendelea kushirikiana nao kuleta mapinduzi katika sekta za mifugo na uvuvi kwa lengo la kuboresha hali ya maisha yao na uchumi wa Taifa kwa ujumla.

156. **Mheshimiwa Spika**, naomba nimalizie kutoa shukurani zangu za dhati kwa **Mhe. Benedict Ole Nangoro**, Mbunge wa Jimbo la Kiteto na Naibu Waziri wa Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi kwa msaada wake wa karibu katika kusimamia kazi za Wizara. Aidha, napenda pia nitoe shukurani zangu kwa Katibu Mkuu **Dkt. Charles Nyamrunda**, Naibu Katibu Mkuu **Dkt. Yohana Budeba**, Wakuu wa Idara na Vitengo, Taasisi na watumishi wote wa Wizara kwa ushirikiano wao katika kutekeleza majukumu tuliyoepewa na Taifa na kufanikisha maandalizi ya bajeti hii.

5.0 **BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2012/2013**

157. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha wa 2012/2013, Wizara inaomba Bunge lako Tukufu likubali kupitisha Makadirio ya Matumizi ya Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi ya jumla ya shilingi **54,566,124,000.00** kama ifuatavyo:-

- (i) Shilingi **40,726,641,000.00** ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida. Kati ya hizo, shilingi **13,959,071,000.00** ni kwa ajili ya mishahara ya watumishi (PE); na shilingi **26,767,570,000.00** ni kwa ajili ya matumizi mengine (OC); na

- (ii) Shilingi **13,839,483,000.00** ni kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo. Kati ya hizo, shilingi **4,000,000,000.00** ni fedha za ndani na shilingi **9,839,483,000.00** ni fedha za nje.

158. **Mheshimiwa Spika**, naomba tena nitoe shukurani zangu za dhati kwako na kwa Waheshimiwa Wabunge kwa kunisikiliza. Hotuba hii pia inapatikana katika Tovuti ya Wizara kwa anuani: www.mifugo.go.tz

159. **Mheshimiwa Spika**, pamoja na hotuba hii nimeambatanisha Randama ya Mpango na Bajeti ya Wizara kwa mwaka 2012/2013.

160. **Mheshimiwa Spika**, naomba kutoa hoja.

6.0 MAJEDWALI

Jedwali Na. 1: Uzalishaji wa Mazao yatokanayo na Mifugo kuanzia 2006/2007 hadi 2011/2012

Aina ya Zao	MWAKA					
	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
Uzalishaji Maziwa ('000' lita)						
Ng'ombe wa Asili	945,524	980,000	1,012,436	997,261	1,135,422	1,255,938
Ng'ombe wa Kisasa	475,681	520,000	591,690	652,596	608,800	597,161
Jumla	1,421,205	1,500,000	1,604,126	1,649,857	1,738,683	1,853,099
Uzalishaji wa Nyama (Tani)						
N'gombe	180,629	218,976	225,178	243,943	262,606	289,835
Mbuzi/Kondoo	80,936	81,173	82,884	86,634	103,709	111,106
Nguruwe	31,721	33,307	36,000	38,180	43,647	47,246
Kuku	77,280	77,250	78,168	80,916	93,534	84,524
Jumla	370,566	410,706	422,230	449,673	503,496	532,711
Uzalishaji Mayai ('000')						
Mayai	2,230,900	2,690,000	2,806,350	2,917,875	3,339,566	3,494,584

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi, 2012

Jedwali Na. 2: Usambazaji Mitamba kwa Wafugaji Wadogo kutoka Mashamba ya Kuzalisha Mitamba ya Serikali, Ranchi za Taifa na Mashirika yasiyo ya Kiserikali mwaka 2011/2012

Na.	Shamba	Mitamba Ilikosambazwa	Mitamba Iliyosambazwa
1	Mabuki (Mwanza)	Mwanza	123
		Kagera	18
		Tabora	47
		Shinyanga	95
		Dodoma	16
		Jumla	299
2.	Sao Hill (Iringa)	Dar es Salaam	21
		Iringa	93
		Mbeya	54
		Morogoro	12
		Pwani	18
		Jumla	198
3	Nangaramo (Mtwara)	Mtwara	67
		Lindi	25
		Ruvuma	18
		Pwani	8
		Jumla	98

Na.	Shamba	Mitamba Ilikosambazwa	Mitamba Iliyosambazwa
5	Kitulo (Iringa)	Mbeya	37
		Iringa	13
		Dar es Salaam	7
		Dodoma	7
		Morogoro	8
		Jumla	72
6	Ngerengere (Morogoro)	Dar es Salaam	61
		Morogoro	31
		Pwani	17
		Tanga	8
		Jumla	122
	Jumla Ndogo		789
7.	Mashamba ya NARCO	Kagera, Tanga, Dodoma, Mwanza na Tabora	504
8.	Farm Friends	Mkoa wa Tanga	211
9.	HPT, SHILDA na TADAT	Mikoa yote	9,543
	Jumla Kuu		11,047

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi, 2012

Jedwali Na. 3: Mchanganuo wa Mifugo iliyonenepeshwa mwaka 2010/2011 – 2011/2012

Mikoa	Mifugo iliyonenepeshwa 2010/2011	Mifugo iliyonenepeshwa 2011/2012
Mwanza	20,000	26,800
Shinyanga	24,000	32,000
Kagera	2,000	2,846
Jumla Kanda ya Ziwa	46,000	61,633
Tabora	2,000	2,580
Singida	1,600	2,146
Dodoma	2,000	2,775
Jumla Kanda ya Kati	5,600	7,501
Arusha	4,000	5,360
Manyara	2,400	3,216
Jumla Kanda ya Kaskazini	6,400	8,576
Rukwa (SAAFI)	480	729
Iringa (Mark Taylor Farm)	220	290
Ranchi za NARCO	40,000	53,500
Jumla Kuu	98,700	132,246

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi, 2012

Jedwali Na. 4: Ukusanyaji na Uuzaji wa Ngozi Ndani na Nje ya Nchi Mwaka 2001/2002 - 2011/2012

A. Ukusanyaji wa Ngozi				
Mwaka	Ngozi za Ng'ombe	Ngozi za Mbuzi	Ngozi za Kondoo	Thamani Tshs.'000
2001/2002	1,400,000	700,000	350,000	4,500,000
2002/2003	1,400,000	800,000	460,000	5,500,000
2003/2004	1,600,000	1,200,000	650,000	6,500,000
2004/2005	1,600,000	1,500,000	750,160	5,500,000
2005/2006	1,660,000	1,400,000	950,000	6,800,000
2006/2007	1,980,000	1,520,000	1,200,000	8,700,000
2007/2008	2,500,000	1,900,000	1,500,000	13,500,000
2008/2009	1,650,000	2,700,000	1,250,000	10,910,000
2009/2010	1,500,000	2,400,000	650,000	8,500,000
2010/2011	2,500,000	2,400,000	200,000	16,100,000
2011/2012	2,800,000	3,400,000	650,000	32,988,000
B. Uuzaji Ngozi Nje				

2001/2002	1,200,000	511,700	165,000	4,000,000
2002/2003	1,300,000	600,000	300,000	4,600,000
2003/2004	1,774,000	1,431,000	488,000	5,712,000
2004/2005	1,400,000	1,200,000	597,155	4,025,400
2005/2006	1,363,721	1,216,740	861,770	7,500,000
2006/2007	1,700,000	1,050,000	925,530	16,200,000
2007/2008	2,300,000	1,600,000	1,100,000	21,500,000
2008/2009	982,668	2,700,000	769,936	12,800,000
2009/2010	739,315	1,900,000	176,000	8,200,000
2010/2011	1,719,506	2,111,176	83,600	17,400,000
2011/2012	2,000,000	2,900,000	578,000	17,500,000

Chanzo: *Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi, 2012*

Jedwali Na. 5: Viwanda vya Kusindika Maziwa Mwaka 2011/2012

Na.	Mkoa	Kiwanda cha kusindika maziwa	Uwezo wa kusindika (lita kwa siku)	Hali ilivyo	Uzalishaji kwa sasa (lita kwa siku)	% Asilimia ya matimizi ya uwezo wa kiwanda
1	Dar es Salaam	Azam Dairy	3,000	Kinafanya kazi	2,000	67
		Tommy Dairy	15,000	Hakifanyi kazi	0	-
		Profate Dairy Investment	1,000	Kinafanya kazi	400	30
		Manow Dairy	1000	Kinafanya kazi	300	30
		Tan Dairies	15,000	Kinafanya kazi	6,000	40
2	Pwani	Chawakimu Cooperative	1,000	Kinafanya kazi	500	50
		SADO Farm Dairy	1,000	Kinafanya kazi	500	50
3	Tanga	Tanga Fresh Ltd	50,000	Kinafanya kazi	40,000	80
		Ammy Brothers Ltd	2,000	Kinafanya kazi	1000	50
		Irente Farm	1,000	Kinafanya kazi	500	50
		Montensory Sister's	1,000	Kinafanya kazi	300	30
4	Arusha	Northern Creameries	45,000	Kinafanya kazi	4000	09
		International Dairy Products	5,000	Kinafanya kazi	3,000	60

Na.	Mkoa	Kiwanda cha kusindika maziwa	Uwezo wa kusindika (lita kwa siku)	Hali ilivyo	Uzalishaji kwa sasa (lita kwa siku)	% Asilimia ya matimizi ya uwezo wa kiwanda
		Mountain Green Dairy	1,500	Kinafanya kazi	500	33
		Agape Dairy group	500	Kinafanya kazi	200	40
		Jitume Dairy group	300	Kinafanya kazi	150	50
		Idafaso Dairy group	300	Kinafanya kazi	100	33
		Inuka Dairy group	300	Kinafanya kazi	500	167
		Arusha Dairy Company	5,000	Kinafanya kazi	1,800	36
		Kijimo Dairy Cooperative	1,000	Kinafanya kazi	300	30
		Ayalabe Dairy cooperative Society	1,500	Kinafanya kazi	400	27
		Longido (Engiteng)	500	Kinafanya kazi	300	60
5	Manyara	Terrat (Engiteng)	500	Kinafanya kazi	250	50
		Orkesumet (Engiteng)	500	Kinafanya kazi	400	80
		Naberera (Engiteng)	1,000	Kinafanya kazi	450	45
6	Kilimanjaro	Nronga Women	3,500	Kinafanya kazi	900	26
		West Kilimanjaro	1,000	Kinafanya kazi	300	30
		Mboreni Women	1,000	Kinafanya kazi	300	30

Na.	Mkoa	Kiwanda cha kusindika maziwa	Uwezo wa kusindika (lita kwa siku)	Hali ilivyo	Uzalishaji kwa sasa (lita kwa siku)	% Asilimia ya matimizi ya uwezo wa kiwanda
		Marukeni	1,000	Kinafanya kazi	450	45
		Ng'uni Women	1,000	Kinafanya kazi	350	35
		Kalali Women	1,000	Kinafanya kazi	550	55
		Same (Engiteng)	500	Kinafanya kazi	300	60
		Fukeni Mini Dairies	3,000	Kinafanya kazi	1,800	60
		Kilimanjaro Creameries	5,000	Kinafanya kazi	2500	50
		Kondiki Small Scale Dairy	1,200	Kinafanya kazi	600	50
7	Mara	Musoma Dairy	120,000	Kinafanya kazi	30,000	25
		Utegi Plant (Ex TDL)	45,000	Hakifanyi kazi	0	-
		Victoria Maziwa Mara	1,500	Kinafanya kazi	1,000	67
		Baraki Sisters	3,000	Kinafanya kazi	2,100	70
		Nyuki Dairy	1,000	Kinafanya kazi	500	50
		Mara Milk	15,000	Kinafanya kazi	8,000	40
8	Mwanza	Mwanza Mini Dairy	3,000	Kinafanya kazi	500	17
		Tukwamuane Dairy	500	Kinafanya kazi	200	40

Na.	Mkoa	Kiwanda cha kusindika maziwa	Uwezo wa kusindika (lita kwa siku)	Hali ilivyo	Uzalishaji kwa sasa (lita kwa siku)	% Asilimia ya matimizi ya uwezo wa kiwanda
9	Kagera	Kagera Milk (KADEFA)	3,000	Kinafanya kazi	400	13
		Kyaka Milk Plant	1,000	Kinafanya kazi	450	45
		Del Food	1,000	Kinafanya kazi	300	30
		Bukoba Market Milk Bar	500	Kinafanya kazi	300	60
		Bukoba Milk Bar - Soko Kuu	500	Kinafanya kazi	300	60
		Mutungu Milk Bar	800	Kinafanya kazi	200	25
		Salari Milk Bar	800	Kinafanya kazi	200	25
		Kashai Milk Bar	800	Kinafanya kazi	200	25
		Kikulula Milk Processing Plant	1,000	Kinafanya kazi	500	50
		Kayanga Milk Processing Plant	1,000	Kinafanya kazi	300	30
		MUUIWANYA	1,000	Kinafanya kazi	350	35
10	Morogoro	SUA	3,000	Kinafanya kazi	200	07
		Shambani Graduates	4000	Kinafanya kazi	1000	25
11	Tabora	New Tabora Dairies	16,000	Kinafanya kazi	200	01

Na.	Mkoa	Kiwanda cha kusindika maziwa	Uwezo wa kusindika (lita kwa siku)	Hali ilivyo	Uzalishaji kwa sasa (lita kwa siku)	% Asilimia ya matimizi ya uwezo wa kiwanda
12	Iringa	ASAS Dairy	12,000	Kinafanya kazi	6,000	50
		CEFA Njombe	6,000	Kinafanya kazi	3,800	63
13	Mbeya	Mbeya Maziwa	1,000	Kinafanya kazi	500	50
		Ushirika wa maziwa wa Vwawa	900	Kinafanya kazi	600	67
14	Dodoma	Gondi Foods	600	Kinafanya kazi	200	33
15	Singida	Singidani Dairy	500	Kinafanya kazi	200	40
16	Lindi	Narunyu Sisters	500	Kinafanya kazi	200	40
	Jumla	Viwanda 63	417,000		130,400	31.3

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi, 2012

Jedwali Na. 6a: Uzalishaji Hei katika Mashamba ya Serikali

Na	Shamba	Eneo lililolimwa (Ha)	Hei (Marobota)
1.	Langwira	25.0	15,000
2.	LMU- Mabuki	8.0	35,600
3.	LMU- Sao Hill	25.0	10,000
4.	LMU-Mvumoni	8.0	12,800
5.	LRC- Tanga	15.0	20,550
6.	PRC- Kongwa	32.4	70,000
7.	Vikuge	75.0	186,000
8.	KIzota	5.0	50
9.	Mpwapwa	120	35,450
10.	Uyole	27	16,000
11.	West Kilimanjaro	36	2,154
	Jumla	376.4	403,604

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi, 2012

Jedwali Na 6b: Uzalishaji Hei katika Mashamba ya Binafsi

Na	Jina la Shamba	Wilaya/Mkoa	Eneo lililolimwa (Ha)	Hei (Marobota) yaliyozalishwa
1	Bagamoyo Magereza Farm	Bagamoyo	270.0	91,109
2	Dkt. Idrisa	Tanga	60	19,211
3	Folsin Cope	Tanga	2.0	530
4	Katri Farm	Kibaha	100.0	33,004
5	Kibaha Farm	Kibaha	25.0	8,255
6	Kibwe Farm	Bagamoyo	2.0	436
7	Laila and Agro Limited	Tanga	30.0	9,914
8	Life Source Farm	Kibaha	2.0	660
9	Manyara Farm	Monduli	50.0	11,510
10	Manyara Ranch	Manyara	60.0	38,017
11	Mbelesero Farm	Tanga	30.0	9,900
12	Mr Adam Farm	Tanga	5.0	1,341
13	Mr Loid	Mkuranga	160.0	50,730
14	Mr Swai farm	Arusha	70.0	23,100
15	Msoga Farm	Bagamoyo	100	30,000
16	Naiukwa Dairy Farm	Tanga	2.0	550
17	Pingo Farm	Bagamoyo	200.0	70,213
18	Shempemba Farm	Kinondoni	5.0	1,650

Na	Jina la Shamba	Wilaya/Mkoa	Eneo lililolimwa (Ha)	Hei (Marobota) yaliyozalishwa
19	Tanga Dairy	Tanga	30.0	9,922
20	Tesha Farm	Kisarawe	10	2,802
21	Tewa Farm	Kibaha	10.0	3,324
22	Tujikomboe Group	Kibaha	1.0	329
23	Umoja Group	Kibaha	2.0	511
24	Upendo Group	Kibaha	1.0	232
25	Vikawe Farm	Bagamoyo	20.0	2,850
26	Mafinga farm	Bagamoyo	10	3,000
27	Farm Base (Dar Zoo)	DSM	20	20,000
28	DED -Mbinga	Songea	10	500
29	DED-Maswa	Rukwa	25	600
30	Mr Hassan Mazila	Pwani	30	400
31	Dkt. Shoo	Tanga	20	200
32	Mtengeti Farm	Morogoro	30	500
33	Anna mkapa farm	Pwani	40	100
34	Msamnbichaka farm	Pwani	20	100
35	Ranchi ya Kagoma	Kagera	40	25,000
36	Ranchi ya Mabale	Kagera	43	21,000
37	Sotele Sekondari		7.0	8,500
	Jumla		1,542.0	500,000

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi, 2012

Jedwali Na. 7: Maeneo yaliyohakikiwa baada ya kutengwa kwa ajili ya ufugaji

Na.	Mkoa	Wilaya	Idadi ya vijiji vilivyopimwa	Malisho (Ha)
1.	Arusha	Monduli	2	10,660.32
		Arusha	4	3109.65
		Karatu	2	852.71
2.	Dodoma	Dodoma(V)	3	23666.2
		Kongwa	2	23981.9
		Kondoa	3	90.77
3.	Iringa	Iringa (V)	9	6,716.36
		Kilolo	3	1,162.51
		Makete	1	652.35
		Ludewa	3	809.80
		Mufindi	3	7238.97
		Njombe	2	4,961.87
4.	Kigoma	Kigoma (V)	27	12,206.78
5.	Kagera	Biharamulo	4	7,284.69

Na.	Mkoa	Wilaya	Idadi ya vijiji vilivyopimwa	Malisho (Ha)
		Muleba	7	8,291.60
		Missenyi	1	121.96
		Karagwe	2	4,807.51
		Bukoba	1	386.122
		Ngara	2	2,013.48
6.	Lindi	Liwale	9	115,030.60
		Kilwa	16	48,636.62
		Lindi (V)	3	4,076.10
		Nachingwea	15	32,178.51
7.	Mbeya	Chunya	18	361,763.79
		Mbozi	1	140.60
		Ileje	3	16,678.89
		Mbarali	12	28,209.67
		Mbeya (V)	3	6,611.00
		Makete	1	11,157.00
8.	Morogoro	Kilombero	24	67,872.30
		Ulanga	12	19,546.08
		Morogoro (V)	25	54,529.55

Na.	Mkoa	Wilaya	Idadi ya vijiji vilivyopimwa	Malisho (Ha)
		Kilosa	1	163
9.	Mwanza	Misungwi	1	705.52
		Geita	1	57.45
10.	Manyara	Babati	20	20,402.14
		Kiteto	2	444.50
11.	Mtwara	Mtwara	5	5,202.57
		Nanyumbu	3	2,512.893
		Tandahimba	2	1,291.00
		Masasi	3	9,096.88
12.	Mara	Serengeti	4	1474.58
		Musoma (V)	3	8,157.39
		Bunda	4	13,872.97
13.	Pwani	Kisarawe	18	29,844.99
		Bagamoyo	22	62,123.98
		Rufiji	18	36,997.02
		Mafia	3	2,207.38
		Mkuranga	2	4,024.73
14.	Rukwa	Mpanda	14	22,432.40

Na.	Mkoa	Wilaya	Idadi ya vijiji vilivyopimwa	Malisho (Ha)
		Nkasi	2	1,736.22
		Sumbawanga	1	1,331.65
15.	Ruvuma	Namtumbo	15	9,966.60
		Mbinga	6	16,608.03
		Tunduru	4	3,080.30
16.	Singida	Manyoni	3	8,045.76
		Singida (V)	4	3,826.51
17.	Shinyanga	Bariadi	6	11,745.55
		Meatu	6	11,091.67
18.	Tabora	Urambo	5	5,053.62
		Sikonge	1	640.00
		Uyui	1	3645.00
19.	Tanga	Kilindi	5	10,624.49
		Handeni	12	25,849.53
		Muheza	2	4,701.79
		Mkinga	8	39,804.37
Jumla		66	430	1,264,208.75

Chanzo: Tume ya Matumizi Bora ya Ardhi, 2012

Jedwali Na. 8: Ujenzi na Ukarabati wa Malambo na Uchimbaji wa Visima vya Maji kwa Mifugo Mwaka 2011/2012 Kupitia DADPs

Mkoa	Halmashauri	Idadi ya Miradi Iliyotengewa Fedha			Kiasi cha Fedha, Tshs. '000'
		Malambo Mapya	Ukarabati Malambo	Visima vya Maji	
Morogoro	Mvomero	2		1	120,000
	Morogoro	1			40,000
Pwani	Kibaha	1			61,000
	Bagamoyo	1			12,705
Tabora	Igunga	2	2		191,720
	Nzega	2			100,250
Tanga	Handeni	3	2		145,866
	Mkinga	1			45,000
	Kilindi	1			40,000
	Muheza	1			12,661
	Pangani	1			40,000
Mbeya	Mbozi	4			222,000
	Chunya			2	80,000
Iringa	Iringa	4			175,663
Manyara	Simanjiro	2		1	100,000

Mkoa	Halmashauri	Idadi ya Miradi Iliyotengewa Fedha			Kiasi cha Fedha, Tshs. '000'
		Malambo Mapya	Ukarabati Malambo	Visima vya Maji	
	Kiteto	1		1	63,000
	Hanang	2			80,000
	Babati	1			19,401
	Mbulu		1		23,040
Singida	Singida	1			73,091
	Manyoni		2		112,000
Rukwa	Nkasi	1			36,793
	Mpanda			1	39,730
Lindi	Nachingwea	1			9,460
Shinyanga	Kishapu	1	10	1	139,634
	Bariadi		2	2	76,262
	Maswa		3		50,000
	Bukombe			1	8,650
Dodoma	Kondoa	2			67,000
	Kongwa	1			40,000
Arusha	Karatu	1			55,129
	Ngorongoro		1		65,500
Mara	Bunda		3		42,960
	Serengeti		1		15,000

Mkoa	Halmashauri	Idadi ya Miradi Iliyotengewa Fedha			Kiasi cha Fedha, Tshs. '000'
		Malambo Mapya	Ukarabati Malambo	Visima vya Maji	
	Rorya	1			135,950
	Tarime		1		42,500
Mwanza	Geita	1	1		46,000
	Kwimba	1		3	72,200
	Misungwi		14	5	121,600
	Mwanza CC		1		5,856
Kagera	Bukoba	1			80,000
	Chato	6	1		352,376
	Missenyi	1			4,000
	Muleba	1			25,000
Jumla		53	45	18	3,288,997

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi, 2012

Jedwali Na 9: Majosho yaliyojengwa na kukarabatiwa kupitia Miradi ya DADPs na DASIP mwaka 2011/2012

S/N	Mkoa	Idadi ya Majosho		Kiasi cha Fedha (Tshs)	
		Ukarabati	Ujenzi	Ukarabati	Ujenzi
1	Arusha	1	1	5,003,000	45,000,000
2	Dar es Salaam	0	1	0	10,000,000
3	Dodoma	0	4	0	106,002,000
4	Iringa	7	4	64,263,000	82,000,000
5	Kagera	10	4	69,800,000	108,600,000
6	Kigoma	0	3	0	72,487,000
7	Manyara	0	3	0	69,000,000
9	Mara	12	17	140,000,000	234,382,000
10	Mbeya	2	1	19,526,000	15,000,000
11	Morogoro	1	0	10,000,000	0
12	Mtwara	2	0	30,000,000	0
13	Mwanza	2	1	22,000,000	15,000,000
14	Pwani	0	1	0	10,000,000
15	Rukwa	3	5	63,870,000	50,000,000
16	Ruvuma	0	2	0	48,000,000
17	Shinyanga	6	6	78,180,000	135,869,000
18	Singida	0	1	0	29,000,000
19	Tabora	0	3	0	77,671,000
20	Tanga	5	0	58,415,000	0
	Jumla	51	57	561,057,000	1,108,011,000

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi, 2012

Jedwali Na. 10: Hali ya nguvu ya Uvuvi na uvunaji wa samaki Mwaka 2011/2012

Maji	Idadi ya wavuvi		Vyombo vya uvuvi		Uzito (Tani)		Makisio ya Uvuvi na Thamani (Tshs'000)	
	2010/11	2011/12	2010/11	2011/12	2010/11	2011/12	2010/11	2011/12
Ziwa Victoria	95,303	95,303	26,983	26,983	243,564.40	240,255.93	608,910,975.00	872,822,786.05
Ziwa Tanganyika	26,612	26,612	11,506	11,506	32,003.14	31,568.42	48,004,702.50	101,018,954.76
Ziwa Nyasa	5,550	5,550	2,632	2,632	11,460.34	11,304.67	17,190,510.00	35,044,470.06
Ziwa Rukwa	1,676	1,676	1,032	1,032	4,254.09	4,196.30	6,381,135.00	13,428,173.77
Bwawa la Mtera	1,572	2,487	1,284	1,586	754.00	743.76	1,131,000.00	2,380,025.58
Nyumba ya Mungu	3,466	3,466	1,167	1,167	1,006.58	992.91	2,013,157.68	3,375,884.00
Maji Mengine	6,132	6,112	2,729	2,729	1,431.02	1,411.58	1,212,540.00	3,812,961.18
Uvuvi mdogo Baharini	36,321	36,321	7,664	7,664	52,683.38	50,592.41	89,639,934.00	166,954,953.00
Jumla Kuu	176,632	177,527	54,997	55,299	347,156.95	341,065.98	774,483,954.18	1,198,838,208.4

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi, 2012

Jedwali Na. 11a: Uuzaji wa Samaki na Mazao ya Uvuvi Nje ya Nchi mwaka 2011

Zao	Uzito (Tani)	Samaki Hai	Thamani (US \$)	Thamani (Tshs)	Ushuru (Tshs)
Aquarium Fish /L.Tang.		49,994.30	202,750.62	333,039,909.76	31,926,419.88
Aquarium Fish/L.Nyasa.		11,220.80	46,380.96	75,983,796.01	8,938,747.61
Dried Fish Maws	62.1		409,285.21	647,804,716.10	24,823,122.80
Dried Dagaa/L.Vict.	6,229.8		4,279,462.32	6,485,876,678.93	388,973,359.24
Dried Fish Chests	2.6		638.00	937,222.00	188,966.16
Dried Pelege/L.Vict.	0.8		1,018.00	1,665,738.00	100,000.00
Dried Dagaa/L.Tang.	952.6		932,886.09	1,461,968,448.83	78,531,250.00
Dried Dagaa/ L. Nyasa	21.5		24,437.00	33,409,821.80	2,048,725.00
Dried Dagaa/Marine	14.8		17,771.00	29,426,781.00	1,059,340.00
Dried Fish Offcuts	98.5		23,125.00	35,423,480.00	7,561,406.00
Dried Fish /Kayabo	27.5		15,365.00	23,355,845.00	2,530,550.00
Dried Fish /L.Tang.	289.9		818,092.60	1,275,725,171.90	64,566,640.00
Dried Fish belly flaps	18.0		3,750.00	5,530,250.00	1,880,775.00
Dried Fish Maws	102.9		968,824.34	1,480,121,260.57	32,321,203.36
Fresh Fish Fillets	11,285.3		60,909,109.11	93,352,314,193.32	2,079,448,323.42
Dried Furu/ L. Vict.	1,029.7		1,270,432.38	1,752,970,611.90	51,890,957.01
Dried Furu/L. Nyasa	16.3		11,379.00	11,630,696.00	600,100.00
Dried Pelege/ Mtera dam	2.0		5,868.56	6,304,485.00	327,500.00
Dried Pelege /L.Vict.	0.1		165.00	171,765.00	14,800.00
Dried Kambare/L.Rukwa	0.8		825.00	1,200,375.00	10,000.00
Dry salted Pelege/ L.Rukwa	794.8		1,971,562.40	2,920,144,012.00	24,789,217.50

Zao	Uzito (Tani)	Samaki Hai	Thamani (US \$)	Thamani (Tshs)	Ushuru (Tshs)
Frozen Fish Fillets	9,616.2		53,116,276.59	80,953,060,410.23	1,790,321,234.71
Frozen Fish Maws	782.6		9,963,060.20	15,402,576,597.43	182,393,153.17
Fish Frames	2,091.7		539,303.88	831,255,898.42	30,827,702.34
Fish Meal	308.0		54,320.00	83,307,494.00	8,006,751.00
Fish Tissues	0.1		97.17	149,948.14	5,400.00
Fresh Fish steak/L.Vict.	0.0		440.00	633,160.00	13,813.00
Fresh Fish Maws	0.8		16,680.00	24,035,880.00	180,301.00
Fresh Fish/L. Tang	273.2		813,035.74	1,274,855,490.75	50,661,981.67
Fresh H&G Fish	219.8		1,177,302.04	1,849,259,663.98	44,994,936.86
Frozen Prawns/ Farmed	90.8		578,633.40	934,762,699.40	16,735,384.56
Frozen Crabs	13.4		77,865.44	123,832,376.00	5,766,471.00
Frozen Cuttle Fish	7.3		30,870.87	46,924,425.46	5,548,375.00
Frozen Fish/whole	26.0		22,598.00	32,586,316.00	1,646,741.64
Frozen Fish Frames	89.0		26,700.00	39,302,703.00	1,179,081.00
Frozen Fish belly flaps	48.5		9,700.00	14,228,300.00	5,059,905.00
Frozen Fish Chests	69.5		18,702.50	29,023,604.25	11,951,139.63
Frozen Fish Offcuts	439.3		719,709.38	268,169,571.90	37,024,091.89
Frozen Fish/ marine	25.4		138,969.43	223,572,516.56	8,497,900.63
Frozen H&G Fish	1,003.0		4,485,580.00	7,935,319,556.26	193,051,049.04
Frozen Lobster /Tails	1.1		15,630.74	23,636,804.00	1,080,826.00
Frozen Lobster/whole	17.4		151,469.52	227,736,735.24	6,372,141.00
Frozen Octopus	842.2		3,653,900.53	6,233,118,875.78	526,613,895.50
Frozen Prawns	237.4		2,321,302.11	2,193,092,691.71	100,050,949.81

Zao	Uzito (Tani)	Samaki Hai	Thamani (US \$)	Thamani (Tshs)	Ushuru (Tshs)
Frozen Prawns/ PUD	1.9		14,861.20	23,883,440.00	5,735,509.43
Frozen Squids	14.1		66,956.51	100,039,202.00	6,789,703.46
Live Crabs	203.6		1,523,563.10	2,471,246,553.83	200,826,742.20
Live Lobster	68.9		1,463,272.79	2,345,546,241.58	103,734,861.84
Nile Perch Oil	2.6		5,165.56	7,800,000.00	10,000.00
Sea Shells /Cowries	552.7		54,262.50	86,627,596.75	5,666,578.00
TOTAL	37,996.4	61,215.10	152,973,356.80	233,714,590,010.78	6,153,278,023.35

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi, 2012

**Jedwali Na. 11b: Mauzo ya Samaki na Mazao ya Uvuvi Nje ya Nchi Mwaka
2005 -2011**

Mwaka	Uzito wa Samaki (tani)	Idadi ya Samaki wa Mapambo	Thamani		
			Dola za Kimarekani	TSh '000	USHURU
2005	57,289.1	21,025	141,597,362.2	162,619,492.9	9,142,768,083.8
2006	44,495.6	21,741	138,120,145.1	170,184,661.0	6,236,615,179.2
2007	57,795.5	25,502	173,272,670.4	213,211,258.8	7,589,576,913.9
2008	51,426.2	33,066	174,409,214.4	205,054,092.5	6,629,846,700.1
2009	41,148.3	53,188	161,053,645.7	207,447,119.9	6,047,528,427.0
2010	39,771.8	40,552	187,427,053.5	263,131,442.0	5,876,103,557.4
2011	37,996.4	61,215	152,973,356.8	233,714,590.0	6,153,278,023.4

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi, 2012

Jedwali Na. 12: Utekelezaji wa Mpango wa Unywaji Maziwa Shuleni mwaka 2011/2012

Mtekelezaji	Wafadhili	Idadi ya Shule	Idadi ya Wanafunzi	Ugawaji wa maziwa	Wilaya zinazohusika
Kiwanda cha maziwa cha Fukeni	Msindikaji, Wazazi na Peach Software Ltd Co. (Australia)	9	18,330	Mara mbili kwa wiki	Hai na Moshi Vijijini
Ushirika wa Nronga Women Dairy	Msindikaji, Wazazi na Peach Software Ltd Co. (Australia)	6			
Ushirika wa Kalali Women Dairy	Msindikaji na Wazazi	5			
Kampuni ya Tanga Fresh Ltd	Processor and Parents	10	4,650	Mara mbili kwa wiki	Tanga Mjini
Kiwanda cha maziwa cha NJOLIFA	Msindikaji, Wazazi na CEFA (Italy)	61	39,920	Mara mbili kwa wiki	Njombe Mjini na vijijini
Halmashauri ya Wilaya ya Sengerema	Wasindikaji na Wazazi	3	780	Mara mbili kwa wiki	Sengerema
Halmashauri ya Wilaya ya Musoma Mjini	Wasindikaji na Wazazi	5	1,375	Mara mbili kwa wiki	Musoma Mjini
Jumla		99	64,655		

***Chanzo:** Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi, 2012*